

HVA NÅ?

UNGDOMMENS ERFARINGER OG
FORESTILLINGER OM LIKESTILLING

Av Annette Solberg, Kristina Miklavic,
Mona Renolen og Silje Mathisen

RAPPORT 1/23

Utgivelsesår: 2023

Tilskuddsmidler: Bufdir/Egenfinansiering

Utgiver: Likestillingssenteret
Parkgata 12
2317 Hamar

Tlf: 62 54 74 60
E-post: post@lss.no
Hjemmeside: www.likestillingssenteret.no

LIKESTILLINGSSENTERET (STIFTELSEN KVINNEUNIVERSITETET)

Likestillingssenteret er et tverrfaglig kompetansesenter med likestilling som fagområde. Senterets målsetting er å bidra til et inkluderende og rettferdig samfunn med like muligheter for alle. Målsettingen er knyttet opp mot et bredt likestillingsbegrep som inkluderer alle diskrimineringsgrunnlag (kjønn, etnisitet, livssyn, alder, seksuell orientering og nedsatt funksjonsevne). Likestillingssenteret har en aktiv informasjons- og pådriverrolle og er en drivkraft for økt likestilling lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

Senteret tilbyr kompetanseheving på kjønn og likestilling samt utviklingsarbeid tuftet på forskningsbasert likestillingskunnskap til offentlige myndigheter, frivillige organisasjoner og privat næringsliv. Arbeidsmetodene er kurs og konferanser, utviklingsnettverk, prosessveiledning, mentoring, kartlegging, forskning og utredning.

Hovedsatsningsområder:

- Barn og unges oppvekstmiljø
- Samfunnsutvikling og deltakelse
- Arbeidsliv
- Likeverdige offentlige tjenester

INNHold

Forord	1
Sammendrag	2
Kapittel 1: Innledning	3
Kapittel 2: Metode	4
Spørreundersøkelsen	4
Intervjuer	7
Landsdekkende undersøkelse blant flere aldersgrupper fra Opinion	7
Begrepsavklaringer	8
Kapittel 3: Resultater og analyse	9
Likestilling – et omfattende begrep	9
Arbeidsliv, utdanningsvalg og familie	15
Minoriteter	20
Seksualitetsundervisning	24
Kroppspress og skjellsord	26
Rasisme og diskriminering	32
Vold og seksuell trakassering	37
Framtidens likestilling	45
Kapittel 4: Hva nå?	47
Ulike prioriteringer	47
Hvorfor oppgir gutter mindre støtte til likestillingsutfordringer enn jenter?	49
Erfaringer med vold og seksuell trakassering er vanlig	50
Veien videre?	51
Referanser	52
Vedlegg 1 - Spørreskjema	55
Vedlegg 2 – Intervjuguide	64
Vedlegg 3 – Spørreskjema Opinion	66
Vedlegg 4 – Opinionsundersøkelsen	77

FORORD

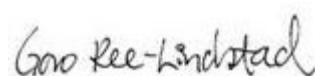
I 2022 og 2023 har Likestillingssenteret gjennomført en kartlegging av ungdommens forestillinger om likestilling i Innlandet med tilskudd fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Målet med prosjektet var å finne ut hvilke forestillinger dagens unge har om likestilling, hva de forbinder med ordet likestilling og hvilke likestillingsutfordringer de anser som størst i vår tid.

Likestillingssenteret har oppvekstmiljø som et av våre satsingsområder, og vårt ønske med denne undersøkelsen er at den kan brukes aktivt inn i utformingen av framtidens likestillingsarbeid og anbefalinger ovenfor myndighetene. På den måten ønsker vi å bidra til å sette likestilling i oppveksten på dagsorden, også ut fra ungdoms egne perspektiver. For å få et utfyllende bilde ga vi Opinion i oppdrag å gjennomføre en spørreundersøkelse med lignende spørsmål, men til flere aldergrupper og til et landsdekkende utvalg. Undersøkelsen fra Opinion ble finansiert over Likestillingssenterets grunntilskudd.

Kartleggingen har vært gjennomført i samarbeid mellom flere ansatte ved Likestillingssenteret. Annette Solberg har vært prosjektleder gjennom hele prosjektperioden, samt gjennomført den kvantitative undersøkelsen. Silje Mathisen hadde ansvar for utforming av intervjuguide, mens sommervikar Erle Eide Nyhus gjennomførte intervjuene. Kristina Miklavic og Mona Renolen har deltatt i analysearbeidet og rapportskriving.

Takk til Ungdommens fylkesting i Innlandet og Innlandet fylkeskommune for hjelp til rekruttering og utsending av spørreskjema. Vi takker Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet for tilskudd gjennom familie- og likestillingspolitiske midler, som har gjort det mulig å gjennomføre kartleggingen. Med ny kunnskap om hva ungdom tenker rundt likestilling har vi et godt utgangspunkt for å forme framtidens likestillingsarbeid. Regjeringen har startet opp arbeidet med en ny helhetlig likestillingsstrategi som skal fullføres våren 2024, og vi håper kartleggingen kan bidra inn i dette viktige arbeidet, med både nye og gamle perspektiver.

Hamar, 5. mai 2023

Goro Ree-Lindstad
Direktør

Annette Solberg
Prosjektleder

SAMMENDRAG

I 2022 og 2023 har Likestillingscenteret gjennomført en kartlegging av ungdommens forestillinger om likestilling i Innlandet med tilskudd fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Målet med prosjektet var å finne ut hvilke forestillinger dagens unge har om likestilling, hva de forbinder med ordet likestilling og hvilke likestillingsutfordringer de anser som størst i vår tid.

Det store bildet er at ungdom synes arbeidet for likestilling er viktig, og at de ønsker mer kunnskap om likestillingsutfordringer gjennom undervisningen. På samme måte som eldre aldersgrupper anser ungdom likestilling i arbeidslivet, herunder likelønn, som en av de viktigste likestillingsutfordringene. Samtidig er unge mer opptatt av antirasisme og skeives rettigheter enn eldre aldersgrupper.

Undersøkelsen omfatter en stor bredde i likestillingsutfordringer og viser hvor gjennomgripende likestilling er i vår hverdag. Likestilling må derfor være en del av alle aspektene i samfunnet skal vi lykkes med å gjøre samfunnet tilgjengelig, åpent og inkluderende for alle mennesker uansett kjønn, bakgrunn og alder. Avslutningsvis gis ni anbefalinger basert på resultatene for veien videre og et mer likestilt samfunn.

ANBEFALINGER

- Det trengs en generell styrking av seksualitetsundervisningen i skolen.
- Øke kompetansen om kjønns- og seksualitetsmangfold blant lærere og elever.
- Mer kunnskap om gutter og jenters ulike erfaringer om grenser, skjellsord og kroppspress.
- Styrke faget utdanningsvalg i ungdomsskolen med tanke på kjønn, normer og valg.
- Mer kunnskap om rasisme og antirasistisk arbeid inn i skole og barnehage.
- Sikre likestilling for barn og unge med nedsatt funksjonsevne gjennom inkorporering av CRPD og oppfølging av NOU 2023: 13 På høy tid.
- Mer forskning om ungdoms erfaringer og behov for voksenstøtte i skjermbruk, grensesetting, seksuell utforskning på nett.
- Styrke kunnskap om samtykke, grensesetting og nettvett allerede i barnehage og grunnskole.
- Gi barn og unge økt kunnskap om hva som fører til kroppspress gjennom livsmestringsfaget.
- Seksualitetsundervisning må i større grad inn i lærerutdanningene, samt i etter- og videreutdanning.

KAPITTEL 1: INNLEDNING

Hva mener ungdom om likestilling, og hvilke likestillingsutfordringer ser de som viktige i dagens samfunn? Vi spurte ungdom i aldersgruppen 16 til 20 år i Innlandet. Det store flertallet av ungdom er opptatt av likestilling, og ser det som særlig viktig å jobbe mot rasisme og for likelønn.

Ungdom har vokst opp i et samfunn hvor likeverd og like rettigheter er en grunnleggende verdi, og hvor det blant annet er langt større åpenhet og respekt for kjønns- og seksualitetsmangfold. En spørreundersøkelse fra 2018 viste at elever på 9.trinn har sterkt positiv holdning til kjønnslikestilling, og hovedsakelig positive holdninger til etniske minoriteters og innvandreres rettigheter. Jenter har mer positive holdninger enn gutter (Hegna, 2018).

I 2019 leverte #Ungldag-utvalget den første norske offentlige utredningen som tok for seg likestillingsutfordringer i oppveksten (NOU 2019: 19). Utredningen tok utgangspunkt i kjønnslikestilling, men så også på andre diskrimineringsgrunnlag. #Ungldag-utvalget fant at det til tross for store framskritt, fortsatt foreligger likestillingsutfordringer på alle arenaer der barn og unge tilbringer tiden sin. Tradisjonelle kjønnsstereotyper er fortsatt sterkt til stede. Samtidig ser likestillingsutfordringene ungdom møter i dag annerledes ut enn det som var tilfellet for deres foreldre og besteforeldre. Dette har blant annet sammenheng med digitale medier som ofte spiller på kjønnsstereotyper og bidrar til kroppspress. Påvirkning fra sosiale medier, herunder seksuelle mediepraksiser, er en del av livet til ungdom på måter voksne har for lite innsikt i.

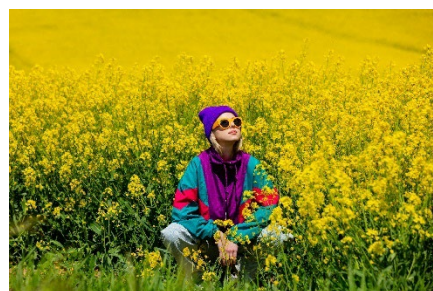
Samfunnet endrer seg, og likestillingsfeltet endrer seg. Likevel har vi lite innsikt i hvilke forestillinger ungdom har om likestilling, og hva de mener er viktige likestillingsmål ut fra den virkeligheten de møter i sine liv. For å få et utfyllende bilde har vi også med en spørreundersøkelse fra Opinion som har stilt lignende spørsmål, men til flere aldergrupper og til et landsdekkende utvalg. Med disse undersøkelsene har vi fått ny kunnskap om hvilke forestillinger dagens unge har om likestilling, hvordan de oppfatter ulike likestillingsutfordringer sammenlignet med eldre aldergrupper, hva de forbinder med ordet likestilling og hvilke likestillingsutfordringer de anser som størst i vår tid.

Vår kartlegging viser at ungdom i det store og hele er positive til likestilling. Jenter er mer opptatt av likestilling enn gutter. Likevel er det generelle bildet at flertallet av ungdom synes det er viktig å jobbe videre for et mer likestilt samfunn. De områdene ungdommene er mest opptatt av er antirasisme, det kjønnsdelte arbeidslivet og likelønn. Undersøkelsen viser også at en betydelig andel av ungdommene har egne erfaring med rasisme og seksuell trakassering.

Likestillingssenteret har oppvekstmiljø som et av våre satsingsområder, og vårt ønske med denne undersøkelsen er at den kan brukes aktivt inn i utformingen av framtidens likestillingsarbeid og anbefalinger overfor myndighetene. På den måten ønsker vi å bidra til å sette likestilling i oppveksten på dagsorden, også ut fra ungdoms egne perspektiver.

KAPITTEL 2: METODE

Undersøkelsen består av en spørreundersøkelse blant ungdom i videregående skoler i Innlandet, og seks intervjuer med elever som deltok i spørreundersøkelsen. I tillegg bestilte vi en undersøkelse fra Opinion med et større datagrunnlag og nasjonale tall som sammenligningsgrunnlag til vår egen undersøkelse.

Spørreskjema var delt inn i seks temaer:

- Likestilling
- Arbeidsliv
- Minoriteter
- Kroppspress og skjellsord
- Rasisme
- Vold og seksuell trakassering

SPØRREUNDERSØKELSEN

Spørreundersøkelsen ble gjennomført våren 2022. Rekrutteringen skjedde i samarbeid med Innlandet fylkeskommune og Ungdommens fylkesting og gjennom sosiale medier. Undersøkelsen ble sendt til ungdom i videregående skoler i Innlandet, samt distribuert ut via Ungdommens fylkesting i Innlandet.

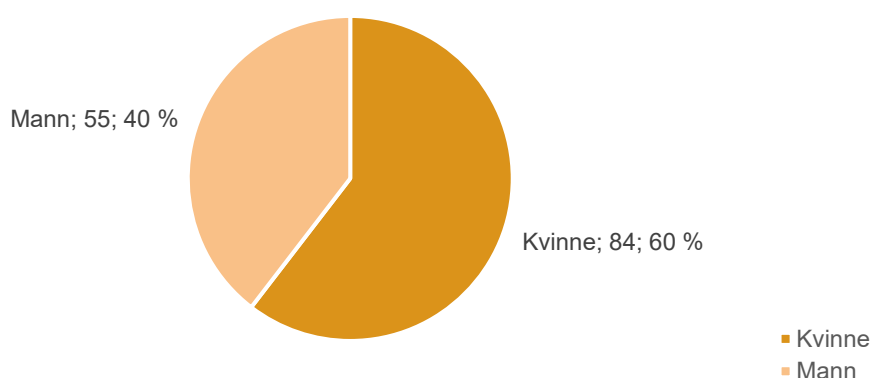
Vi utarbeidet et undervisningsopplegg som fulgte med spørreskjemaet, slik at lærere kunne gjennomføre spørreundersøkelsen i undervisningen og følge opp med diskusjoner i etterkant. Mange av svarene kom inn i puljer og det tyder på at flere lærere valgte å følge denne modellen. Dette har vært positivt da det gjør at vi har et godt utvalg fra disse klassene, hvor alle elevene har deltatt. Det har imidlertid også ført til en noe skjev geografisk innhenting av svar, som følge av at noen skoler og regioner har deltatt i større grad enn andre. Metodisk har dette ført til at vi ikke har kunnet bruke regionene som egen variabel, men kun kjønn og alder.

Vi anslo før vi gikk i gang at inntil 200 elever ville svare på kartleggingen. Resultatet ble ikke helt som forventet da totalt 140 ungdommer deltok i undersøkelsen. Spørreundersøkelsen ble utformet og gjennomført via Microsoft forms. Spørreundersøkelsen krevde ikke pålogging, og ingen personlig informasjon utover alder og kjønn ble innhentet. Ved gjennomført kartlegging av personvernkonsekvenser (DPIA, Data Protection Impact Assessment) har vi konkludert med at dataene er store nok til å ivareta personvernet, ettersom ingen personopplysninger annet enn kjønn, alder og region ble innhentet. Det at vi valgte å ikke benytte region som variabel, bidro til å ytterligere sikre ivaretagelse av personvern.

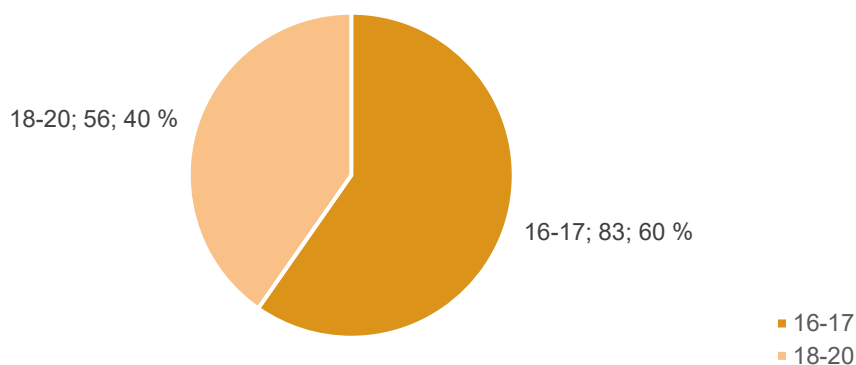
Vi gjennomførte en statistisk analyse med variablene kjønn (mann/kvinne) og alder (16-17 år/18-20 år). Det ble etter hvert tydelig at alder som variabel alene ikke ga et nyansert resultat, ettersom forskjellene statistisk mellom kjønnene var såpass store på noen områder. Vi valgte derfor å ta ut analyser

basert på variabelen alder alene, og istedenfor gjennomføre trivariate analyser med både kjønn og alder som variabel. Dette ga et mer nyansert bilde på forskjeller og likheter mellom de to aldersgruppene.

Til sammen 140 ungdommer besvarte spørreundersøkelsen. På bakgrunnsvariabelen kjønn kunne respondentene velge mellom kvinne, mann eller et tredje kjønn. Én respondent krysset av for et tredje kjønn, men besvarelsen ble fjernet fra datagrunnlaget da svarene bar tydelig preg av å ikke være seriøs. 139 besvarelser ble følgelig med videre i datagrunnlaget. 83 respondenter er i alderen 16 og 17 år, mens 56 respondenter er i alderen 18 til 20 år. Av disse er det 84 jenter og 55 gutter. Siden flertallet av respondentene er under 18 år, har vi valgt å bare bruke kategoriene jenter og gutter i stedet for kvinner og menn i teksten.

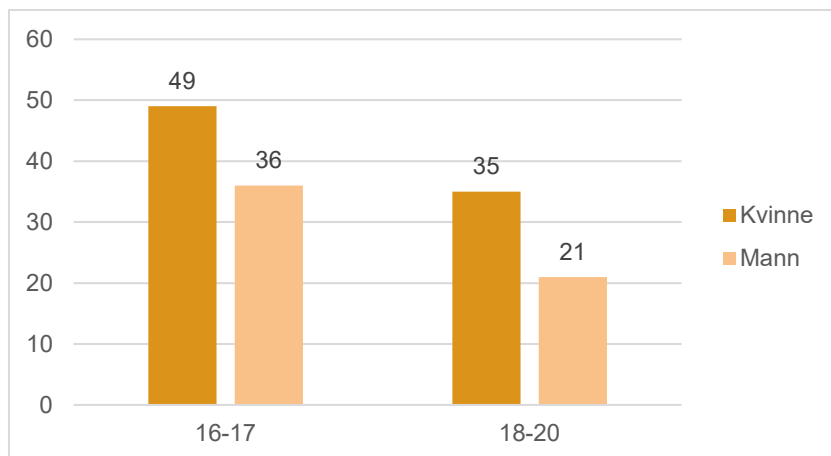

Figur 1: Graf viser antall og andel jenter og gutter som har besvart undersøkelsen. Jenter: 84; Gutter: 55.

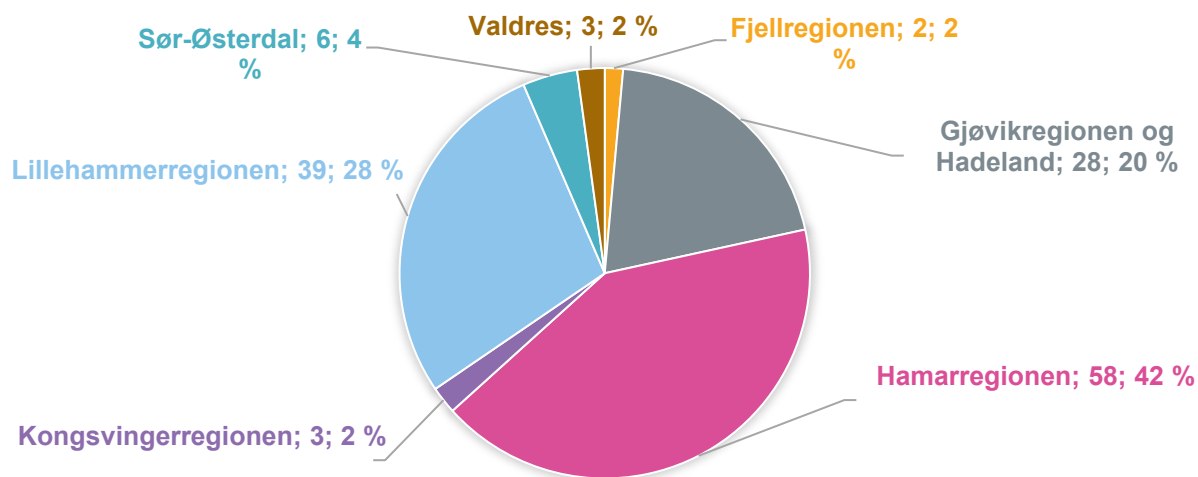
Figur 2: Graf viser respondenter fordelt etter alder. 16-17 år: 83; 18-20 år: 56.

Både i aldersgruppen 16-17 år og 18-20 år er det flere jenter enn gutter som har besvart undersøkelsen. Generelt er det ikke store statistiske forskjeller i besvarelsene mellom de to aldergruppene.

Figur 3: Grafen viser respondenter fordelt etter alder og kjønn. Jenter 16-17 år: 49 – Gutter 16-17 år: 36 – Jenter 18-20 år: 35 – Gutter 18-20 år: 21.

Vi klarte å innhente flest respondenter fra Hamarregionen, Lillehammerregionen, Gjøvikregionen og Hadeland. Sistnevnte regioner ble slått sammen da Hadeland på Innlandssiden kun inkluderer Gran kommune. Uten sammenslåing ville det vært vanskelig å anonymisere dataene tilstrekkelig. Diagrammet under viser fordelingen, men vi vil i de videre analysene ikke bruke region som variabel da vi ikke fikk inn nok besvarelser til å gjennomføre gode regionale analyser.

Figur 4: Grafen viser fordelingen av respondenter etter region. Fjellregionen: 2; Gjøvikregionen og Hadeland: 28; Hamarregionen: 58; Kongsvingerregionen: 3; Lillehammerregionen: 39; Sør-Østerdal: 6; Valdres: 3.

REPRESENTATIVITET

Undersøkelsen er ikke representativ for all ungdom i Innlandet, men den viser en tendens i ungdomsmiljøer. Siden vi fikk færre respondenter enn først planlagt vil vi ta et forbehold om at tallene først og fremst kan leses som en temp på holdningene og erfaringene til ungdommene som har deltatt. Vi har valgt å ta med antall og ikke bare prosent i grafene for å gjøre undersøkelsen mer gjennomsigtig, med tanke på representativitet og hvor mange som har besvart de ulike spørsmålene.

De fleste svarene kom inn via klasseromsundervisning der alle elevene deltok, noe som ga en representasjon av ulike holdninger i klassemiljøene. Det betyr at det ikke bare er de som er interessert i likestilling som har valgt å svare på spørreskjemaet. Både klasser fra studiespesialisering og yrkesfag med kjønnsdelte yrkeslinjer deltok, noe som har gitt en bredere representasjon blant respondentene.

INTERVJUER

Avslutningsvis i spørreundersøkelsen ba vi respondentene krysse av for om de ønsket å stille til intervju for å utdype svarene i spørreundersøkelsen. 19 ungdommer ønsket å stille til intervju. I intervjuguiden benyttet vi resultatene fra spørreundersøkelsen for å få mer kunnskap om enkelte resultater.

Vi lagde en prioriteringsliste for å få en mest mulig mangfoldig gruppe med informanter, men det var kun syv av de som meldte seg som ønsket å delta på intervju da vi tok kontakt. Vi gjennomførte derfor intervju med alle syv som ønsket det. Seks av informantene ønsket at deres intervju skulle brukes videre i undersøkelsen. Av disse var det to gutter og fire jenter. Alle som ble intervjuet mottok et universalgavekort på 250 kr.

Intervjuene ble gjennomført av Erle Eide Nyhus i juli 2022. Informantene fikk selv velge hvilken plattform de var mest komfortable med å gjennomføre intervjuet på. De fleste valgte å gjennomføre intervjuene via Google Meets, mens én valgte via telefon og én valgte fysisk intervju.

LANDSDEKKENDE UNDERSØKELSE BLANT FLERE ALDERSGRUPPER FRA OPINION

I juni ble det klart at vi ikke klarte å nå målet om 200 respondenter. Samtidig så vi i de svarene som var kommet inn at det var mange spennende resultater. For å veie opp for at vi endte opp med et mindre utvalg enn ønskelig, valgte vi derfor å bestille en større holdningsundersøkelse fra Opinion med respondenter fra hele landet. Vi ønsket med dette å skaffe en referansegruppe for ungdom i alderen 16-20 år som kunne sammenlignes med vår undersøkelse i Innlandet. På den måten kunne vi påvise eventuelle avvik eller svakheter med egen undersøkelse. I tillegg ønsket vi å inkludere respondenter i alle aldre for å kunne undersøke eventuelle forskjeller i besvarelsene mellom ulike aldersgrupper.

Opinion sin undersøkelse ble delt inn i fire aldersgrupper:

- 16-20 år
- 21-40 år
- 41-60 år
- 61 år og eldre

Opinion fikk svar fra 751 respondenter fra hele landet. Siden mange av respondentene her er over 18 år, har vi valgt å referere til respondentene i Opinionsundersøkelsen som kvinner og menn. Resultatene fra undersøkelsen er vedlagt som en egen rapport. Opinion brukte til dels egne spørsmål fra tidligere undersøkelser, så mange av svarene er ikke direkte sammenlignbare med vår undersøkelse. De gir likevel en verdifull sammenligning med vårt datagrunnlag, og er brukt som et supplement til egne resultater med tanke på avvik, endringer og kjønns- og aldersforskjeller. Resultatene fra Opinion inkluderer også flere spørsmål og områder enn det som er diskutert i vår spørreundersøkelse, og dette vil

vi bruke inn i annet arbeid ved Likestillingssenteret. Oppdraget er ikke bekostet av prosjektet, men med egenfinansiering fra Likestillingssenteret.

BEGREPSAVKLARINGER

Likestillingsfeltet er et bredt felt som omfatter mange diskrimineringsgrunnlag og ulike utfordringer som det kan være krevende å ha oversikt over. I spørreundersøkelsen valgte vi derfor å innlede flere av spørsmålene med faktaopplysninger om det vi spurte om, for å gi elevene bakgrunn for tematikken. Et eksempel er spørsmålet: «De av oss som verken passer inn i kategorien kvinne eller mann har i dag ikke noe alternativ i personnummer, passet eller juridiske dokumenter. Syns du det bør opprettes et tredje juridisk kjønn?». I noen tilfeller kan den innledende informasjonen virke førende eller ledende på den måten at det kan virke som et argument for å være støttende til likestillingsutfordring som tas opp.

Vi vil derfor ta forbehold for at vår måte å stille spørsmål på, i noen tilfeller kan ha ført til en høyere andel som er positive på vegne av den likestillingsutfordringen som nevnes. Samtidig mener vi det er viktig å gi elevene kunnskap om hvorfor spørsmålet stilles og hva som gjør tematikken aktuell, derfor valgte vi likevel å stille spørsmålene på denne måten.

Vi valgte også innledningsvis i hver av spørsmålskategoriene å sette inn en definisjon av sentrale begreper. Vi valgte denne løsningen for å i best mulig grad sikre at ungdommene forsto hva begrepene innebærer og hadde en felles forståelse av dette før de svarte. Under er definisjonene:

Likestilling betyr at alle personer skal ha like rettigheter og muligheter i samfunnet, uavhengig av blant annet kjønn, funksjonsevne, seksuell orientering, alder, etnisitet og religion.

Rasisme er en form for etnisk diskriminering. Det innebærer at mennesker blir diskriminert på bakgrunn av blant annet hudfarge, etnisitet og religion. Vi ønsker å vite litt om dine erfaringer og vil her komme med noen påstander.

Med **minoriteter** mener vi i denne undersøkelsen personer med nedsatt funksjonsevne og skeive (kjønns- og seksualitetsminoriteter).

Kroppspress er opplevelsen av at kroppen skal se ut på helt bestemte måter.

Seksuell trakassering er uønsket seksuell oppmerksomhet som har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlig, nedverdiggende, ydmykende eller plagsom.

Vold er enhver handling rettet mot en annen person, som skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil.

Seksuelt overgrep er enhver seksuell handling utført mot noen som ikke gir, eller er i stand til å gi, sitt samtykke, og hvor handlingen medfører subjektivt ubehag, smerte, frykt eller annen opplevelse av krenkelse

KAPITTEL 3: RESULTATER OG ANALYSE

Likestillingsbegrepet omfatter i dag flere områder enn likestilling mellom kvinner og menn. Dette gjenspeiler ungdommenes svar på hva de forbinder med likestilling. Likevel er likestilling mellom kvinner og menn i arbeidslivet generelt, og likelønn spesielt, det temaet de ser som den viktigste likestillingskampen i dag.

I de neste kapitlene gir vi en gjennomgang av resultatene fra vår spørreundersøkelse. Resultater fra den landsdekkende opinionsundersøkelsen og andre nasjonale undersøkelser trekkes inn der det er relevant. Resultatene oppsummeres og diskuteres i kapittel 4.

LIKESTILLING – ET OMFATTENDE BEGREP

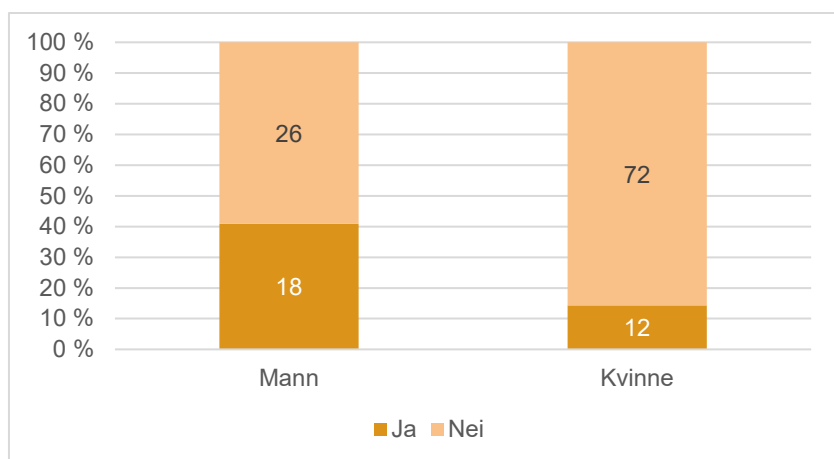
- 14 prosent av jenter og 33 prosent av gutter mener at vi har full likestilling i Norge
- Likestilling i arbeidslivet og antirasistisk arbeid er de likestillingsutfordringene ungdom mener er viktigst
- Ungdommene mener at menn i liten grad opplever likestillingsutfordringer

Innledningsvis spør vi hva respondentene forbinder med ordet likestilling. Her var det gjentagende at ungdommen tenker på like muligheter, like rettigheter og likebehandling uavhengig av kjønn, seksuell orientering, etnisitet, religion og lignende. I tillegg er likelønn ofte nevnt som konkret eksempel på hva de forbinder med likestilling. I intervjuene er like muligheter også gjentagende på spørsmålet om hva informantene forbant med likestilling. En av informantene utdyper det med at «alle mennesker skal få hjelp ut ifra individuelt behov».

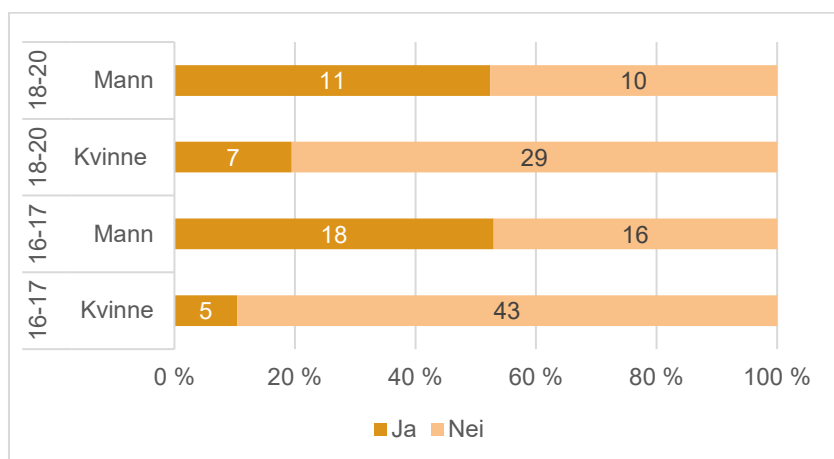
FLERE GUTTER ENN JENTER MENER AT VI HAR FULL LIKESTILLING

På spørsmål om respondentene mener at det er full likestilling i Norge svarer 14 prosent av jentene og 33 prosent av guttene ja. Det er altså en betydelig forskjell blant jenter og gutter når det kommer til hvorvidt de opplever at vi har full likestilling.

Figur 5: Grafene viser svar på spørsmålet - «Har vi full likestilling i Norge?». Gutter: ja – 18, nei – 26; Jenter: ja – 12, nei – 72.

Figur 6: Grafene viser svar på spørsmålet - «Har vi full likestilling i Norge?». Gutter 18-20 år: ja – 11, nei – 10; Jenter 18-20 år: ja – 7, nei – 29; Gutter 16-17 år: ja – 18, nei – 16; Jenter 16-17 år: ja – 5, nei – 43.

I Opinionsundersøkelsen ble respondentene spurt om likestillingen bør føres videre. Her svarer sju av ti at likestillingen bør føres videre, mens seks prosent mener likestilling har gått for langt (se vedlegg 4, s. 6). Menn mener i større grad enn kvinner at likestillingen er ført langt nok eller for langt. Eldre mener i større grad enn yngre at likestillingen bør føres videre. De med høyere utdanning har en klart høyere andel som mener at likestilling bør føres videre, og det samme gjelder de som bor i Oslo sammenlignet med de som bor andre steder i landet.

HVA FORBINDER UNGDOM MED ORDET LIKESTILLING?

Fra spørreundersøkelsen, under spørsmålet «Hva tror du ungdom i dag er mest opptatt av når det gjelder likestilling?», svarer de fleste rasisme, lønn, skeives rettigheter, likebehandling og like rettigheter og muligheter uavhengig av kjønn, seksuell orientering, religion og etnisitet. På dette spørsmålet svarer respondentene i fritekst. Like rettigheter, muligheter og likebehandling er svaret som er mest gjentakende. Dette kan ha sammenheng med at et slikt svar omfavner likestilling på et overordnet nivå, uten å ekskludere forskjellige likestillingsutfordringer.

Flere av respondentene forbinder ordet likestilling med ulike varianter av kjønnslikestilling. En respondent bruker spesifikt ordet kvinnekamp, mens andre skriver ulike og generelle formuleringer for å få fram at jenter fortsatt ikke er likestilt med gutter. Når det kommer til lønn er det flere som gir konkrete eksempler, blant annet lønnsforskjeller i kvinnedominerende yrker kontra mannsdominerende yrker, og at denne forskjellen bør utjevnes; kjønnsbalanse i yrker og utdanninger; og lik lønn for likt arbeid.

«Jeg tror ungdommen i dag fokuserer mer på at det skal være samme utgangspunkt for kvinner og menn, spesielt i arbeidslivet hvor mange reagerer på lønnsforskjellen.» - respondent i spørreundersøkelsen

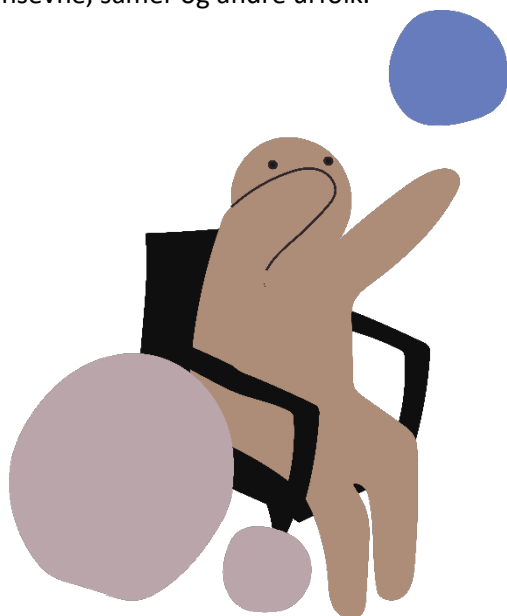
Basert på intervjuene ser vi også at alder kan være relevant for opplevelsen av likestilling, for eksempel når det kommer til tilgang til arbeidsmarkedet:

«Det er svært problematisk at det ofte er svært høye krav for å få heltids- eller deltidsjobb, for eksempel arbeidserfaring, ansiennitet eller førerkort. Dette medfører en ulempe for ungdommer som ønsker å komme i jobb» - Informant fra intervjuene

MINDRE OPPMERKSOMHET OM NEDSATT FUNKSJONSEVNE

Når respondentene i spørreundersøkelsen vår blir spurt om å svare i fritekst kommer det tydelig fram at de er opptatt av at alle skal ha like muligheter og rettigheter. Nedsatt funksjonsevne nevnes imidlertid ikke som konkret eksempel i forbindelse med hvilke områder like muligheter og rettigheter gjelder, på samme måte som kjønnslikestilling, rasisme og skeives rettigheter. Likevel ser vi av resultatene lenger ut i undersøkelsen at når ungdom får nedsatt funksjonsevne presentert som et valgalternativ, så er dette noe mange velger som en viktig likestillingsutfordring de tror ungdom er opptatt av.

Det at respondentene ikke trekker fram likestillingsutfordringer knyttet til nedsatt funksjonsevne i fritekst, gir grunnlag for å spørre oss hva som diskuteres blant ungdom og i deres omgangskrets. Svarene i spørreundersøkelsen kan gi en indikasjon på at nedsatt funksjonsevne er et tema som diskuteres lite kontra for eksempel likelønn og rasisme. Det kan også være at spørsmålene i vår undersøkelse preger svarene til ungdommen, da en av informantene i intervjuene etterlyser flere spørsmål om mennesker med nedsatt funksjonsevne, samer og andre urfolk.

HVILKE LIKESTILLINGSUTFORDRINGER ER UNGDOM MEST OPPTATT AV?

På hvert av de fem temaene i spørreundersøkelsen skulle respondentene krysse av for hvor viktig de synes likestilling er på ulike områder. De kunne krysse av fra 0 til 10, der 0 er ikke viktig i det hele tatt og 10 er svært viktig.

Tabell 1: Tabellen viser gjennomsnittlig skår for hvor viktig ungdommene opplever ulike utsagn.

Spørsmål	Alle	Jenter	Gutter
<i>Hvor viktig syns du likestilling er i arbeidslivet?</i>	8,9	9,5	7,8
<i>Hvor viktig er skeives rettigheter for å oppnå likestilling?</i>	8,4	9,4	6,9
<i>Hvor viktig er likestilling for å fjerne kroppspress?</i>	7,4	8,1	6,3
<i>Hvor viktig er antirasisme for å oppnå likestilling?</i>	8,8	9,5	7,6
<i>Hvor viktig er likestilling for å redusere vold og overgrep?</i>	8,3	9,0	7,1

Som vi ser på gjennomsnittlig skår er det relativt små forskjeller mellom de ulike utfordringene som listes opp. Likestilling i arbeidslivet skårer høyest etterfulgt av antirasistisk arbeid for å oppnå likestilling. Likestilling for å fjerne kroppspress skårer lavest.

Gjennomsnittlig skår fordelt på kjønn viser forskjeller mellom jenter og gutter. I gjennomsnitt gir jenter mellom 1,7 og 2,5 høyere skår på de ulike spørsmålene, sammenlignet med gutter. Spesielt på spørsmålet om skeives rettigheter ser vi at dette er noe jenter i større grad enn gutter er opptatt av.

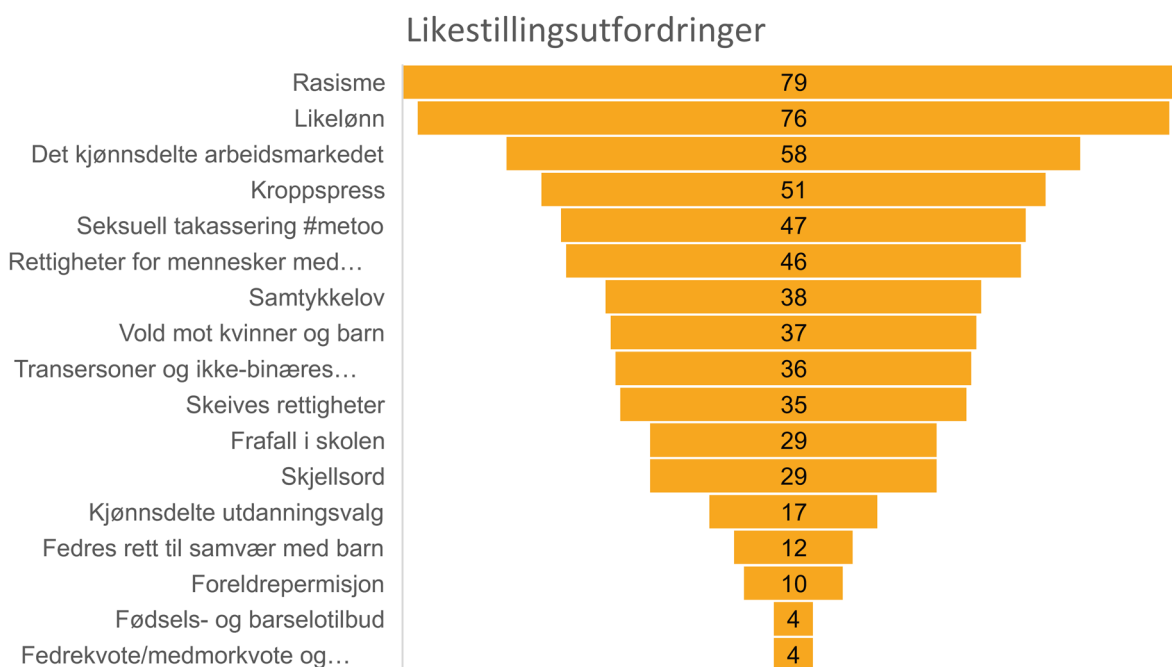
Vi kan spørre oss hvorfor jenter skårer gjennomgående høyere enn gutter og hvorfor gutter ikke opplever likestilling som like relevant som jenter. Det kan være verdt å stille spørsmål ved om de forskjellige likestillingsutfordringene vi lister opp oppleves som mer relevante for jenter enn gutter og at vi må se mer inngående på hvilke utfordringer gutter har og gutters livserfaringer og perspektiver på likestillingsfeltet. Her blir mannsutvalgets utredning viktig.

LIKELØNN OG RASISME SKÅRER HØYEST

Respondentene fikk også anledning til å krysse av for inntil fem aktuelle likestillingsutfordringer som de anså som de viktigste. Vi hadde plukket ut 16 utfordringer som er ofte oppe i media, politiske diskusjoner og likestillingsarbeid. I tillegg kunne de krysse av for annet.

De to likestillingsutfordringene som skiller seg ut betydelig er rasisme og likelønn. Henholdsvis 57 og 55 prosent av respondentene krysser av for at dette er en av de største likestillingsutfordringene i dag. Deretter kommer det kjønnsdelte arbeidsmarkedet, kroppspress, seksuell trakassering og rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne. De områdene færrest krysser av for er; fødsels- og barseltilbud, foreldrepermisjon, fedres rett til samvær med barn og kjønnsdelte utdanningsvalg.

Likestillingsutfordringer knyttet til fødsel, barsel og permisjon er trolig en tematikk som ikke opptar ungdommene fordi de er i en livsfase hvor det for de fleste ikke oppleves som relevant. Samtidig er det interessant at kjønnsdelte utdanningsvalg skårer såpass lavt når det kjønnsdelte arbeidsmarkedet ligger helt på topp. Dette kan indikere at respondenten ikke ser disse temaene i sammenheng, eller at de to alternativene utkonkurrerte hverandre i avkrysningen.

Figur 7: «Hvilke likestillingsutfordringer anser du som størst i vår tid i Norge?» sortert etter antall avkryssinger. Det var mulig å kryss av for fem utfordringer. Ved sortering er ingen avkryssning ansett som viktigere enn andre og det er kun summert opp på hvert alternativ. Fra toppen og nedover: Rasisme – 79; Likelønn – 76; Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet – 58; Kroppspress – 51; Seksuell trakassering – 47; Rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne – 46; Samtykkelov – 38; Vold mot kvinner og barn – 37; Transpersoner og ikke-binæres rettigheter – 36; Skeives rettigheter – 35; Frafall i skolen – 29; Skjellsord – 29; Kjønnsdelte utdanningsvalg – 17; Fedre rett til samvær med barn – 12; Foreldrepermisjon – 10; Fødsels- og barselstilbudet – 4; Fedre/medmorkvote og opptjening av foreldrepermisjon – 4.

Likestilling i arbeidslivet/likelønn og antirasisme går igjen som de områdene ungdommene mener er de største likestillingsutfordringene. Dette er saker som ofte er omtalt i media, noe som kan påvirke ungdommenes prioriteringer. Samtidig kommer skeives rettigheter et stykke ned på prioriteringslisten. Hvorvidt dette kommer av at det ikke oppleves om et aktuelt tema for respondentene eller at flere tenker at denne «kampen» er vunnet er usikkert. Det må her poengteres at spørreundersøkelsen ble gjennomført før terrorangrepet i Oslo 25. juni 2022. Intervjuene ble imidlertid gjennomført i juli og bærer preg av at dette er noe ungdommene er opptatt av. Undersøkelsen til Opinion ble også gjennomført i perioden rundt terrorangrepet.

LIKELØNN ANSES SOM VIKTIG I ALLE ALDERSGRUPPER

Hvis vi sammenligner med Opinionsundersøkelsen ser vi at flest er opptatt av å kjempe for likelønn mellom kvinner og menn, deretter bekjempe vold og overgrep mot kvinner og barn, og på tredje plass finner vi bekjempe rasisme (se vedlegg 4, s. 7). 13 prosent er opptatt av homofiles rettigheter og 5 prosent svarer å kjempe for transpersoner og ikke-binæres rettigheter. Opinionsundersøkelsen har delt opp skeives rettigheter i to kategorier, mens i vår undersøkelse står skeives rettigheter som et større paraplybegrep. Dette kan påvirke svarene i Opinionsundersøkelsen, men det nyanserer også likestillingsutfordringer innad i det skeive miljøet. Flere er opptatt av å kjempe for homofiles rettigheter enn transpersoner og ikke-binæres rettigheter, samtidig som vi vet at transpersoner og ikke-binære opplever langt større levekårsutfordringer enn homofile (Anderssen et al., 2021; Stokke et al., 2018).

Overordnet er det altså i stor grad de samme likestillingsutfordringene som prioriteres høyest i vår undersøkelse og Opinion sin undersøkelse. Hvis vi ser nærmere på alder som variabel ser vi likevel noen forskjellige prioriteringer (se vedlegg 4, s. 9). Likelønn mellom menn og kvinner er viktigst for 57 prosent i aldersgruppene 40-59 og 60-99 år. Dette er også den viktigste saken for aldersgruppen 20-39 år, men med en lavere andel på 45 prosent. I aldersgruppen 16-19 år svarer 32 prosent at dette er viktigst. Likelønn er også en viktigere kamp for kvinner enn for menn. Blant kvinner svarer 62 prosent at dette er viktig, mot 42 prosent menn (se vedlegg 4, s. 8).

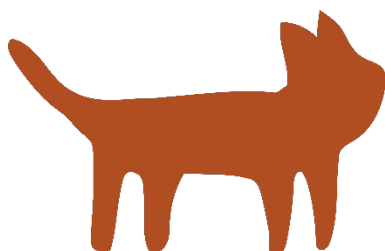
UNGDOM ER MER OPPTATT AV RASISME OG SKEIVES RETTIGHETER

Aldersgruppen 16-19 år i undersøkelsen fra Opinion anser å bekjempe rasisme som den viktigste saken. Her ser vi også et aldersskille hvor dette er en mye viktigere sak for aldersgruppen 16-39 år sammenlignet med 40-99 år. Dette kan ha sammenheng med at den yngre aldersgruppen har vokst opp med større mangfold, og mer oppmerksomhet på likestilling og inkludering enn tidligere generasjoner. Det er ikke et tydelig kjønnskille når det kommer til å støtte opp om å bekjempe rasisme, da 28 prosent menn og 25 prosent kvinner anser det som en av de viktigste utfordringene (se vedlegg 4, s. 8).

Selv om homofile, transpersoner og ikke-binæres rettigheter ikke kommer høyt opp på lista over de viktigste sakene, så ser vi likevel det samme aldersskille her også. Dette kan forklares med at det er en annen kultur for åpenhet, respekt og inkludering av kjønns- og seksualitetsmangfold blant den yngre aldersgruppen. Mer åpenhet i samfunnet har ført til at de yngste aldersgruppene har vokst opp med mer kunnskap, aksept og respekt for kjønns- og seksualitetsmangfold enn tidligere generasjoner. For homofiles rettigheter er det noe kjønnsforskjell da 16 prosent kvinner synes dette er viktig, sammenlignet med 11 prosent menn (se vedlegg 4, s. 8). For transpersoner og ikke-binæres rettigheter er fordelingen henholdsvis 6 prosent kvinner kontra 5 prosent menn, som synes dette er en viktig likestillingskamp.

MENER AT MENN I LITEN GRAD BLIR UTSATT FOR DISKRIMINERING

I Opinionsundersøkelser oppgir 37 prosent av respondentene at de mener at menn aldri eller nesten aldri blir utsatt for diskriminering (se vedlegg 4, s. 15). Dette kan sees i sammenheng med vår undersøkelse hvor ungdommen gir en lav skår til fedres rett til samvær med barn som en viktig likestillingsutfordring. Ser vi på Opinionsundersøkelsen, så finner vi at 21 prosent av respondentene, uavhengig av alder, er opptatt av å styrke fedres rett til samvær med barn etter samlivsbrudd (se vedlegg 4, s. 7). Årsaken til forskjellene kan være alderssammensetning da vår undersøkelse kun har ungdom i alderen 16-20 år. Opinionsundersøkelsen viser også aldersforskjeller her, hvor de i alderen 20-39 år er mer opptatt av å styrke fedres rett til samvær med barn etter samlivsbrudd enn hva de i aldersgruppene 16-19 år og 60-99 år er (se vedlegg 4, s. 9).

ARBEIDSLIV, UTDANNINGSVALG OG FAMILIE

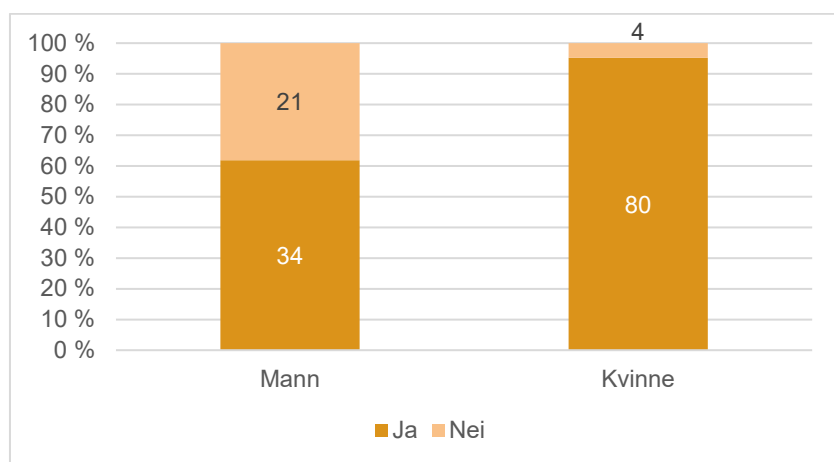
- 95 prosent av jenter og 65 prosent av gutter mener at lønnsforskjeller mellom kvinner og menn er en likestillingsutfordring
- 47 prosent av gutter og 96 prosent av jenter mener at det burde vært flere kvinner i lederstillinger
- 88 prosent av jenter og 58 prosent av gutter mener at myndighetene bør jobbe for bedre kjønnsbalanse i utdanningsvalg

Likestilling i arbeidslivet er det området flest ungdommer oppfatter som viktig. Ungdommene skårer gjennomsnittlig 8,9 av 10 mulige på spørsmålet om hvor viktig likestilling er i arbeidslivet. Når det kommer til utdanningsvalg og foreldrepenger og permisjon, er ungdommene mindre opptatt av dette.

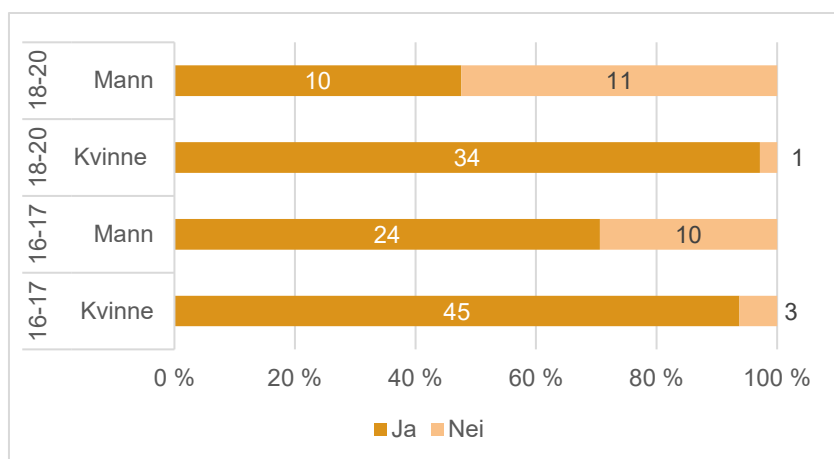
LIKELØNN OG LEDELSE

På spørsmål om manglende likelønn mellom kvinner og menn svarer de fleste jentene (95 prosent) at dette er en likestillingsutfordring, mens 62 prosent av guttene svarer det samme. Når vi ser på den trivariate analysen fordelt på kjønn og alder, er det prosentvis flere gutter i alderen 16-17 år enn i alderen 18-20 år som mener at dette er en utfordring. De to guttene vi intervjuet sier at de ikke aksepterer premisset om at det er lønnsforskjeller i Norge basert på kjønn. De mener at kjønnsforskjellene i lønn heller henger sammen med yrkesvalg og noen få milliardærer som drar opp gjennomsnittet for menn.

En av jentene argumenterer i intervjuet: «Jenter blir ikke systematisk dårligere betalt, men forventninger til og holdninger rundt kjønn skaper en kultur hvor jenter ender opp i lavtlønnede yrker». Informantenes svar viser at disse spørsmålene er kompliserte, på den måten at informantene viser at de har kunnskap om årsaker til likelønn, men bruker kunnskapen på ulike måter når de argumenterer for og imot at likelønn er en viktig utfordring.

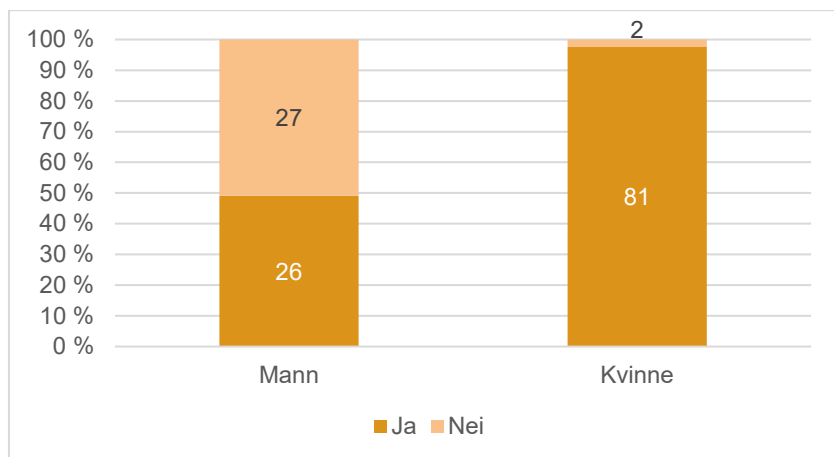
Figur 8: «Jenters timelønn er 87% av gutters timelønn. I teorien vil vi først få lik lønn for likt arbeid i Norge i 2076. Er dette en likestillingsutfordring?». Gutter: ja – 34, nei – 21; Jenter: ja – 80, nei – 4.

Figur 9: «Jenters timelønn er 87% av gutters timelønn. I teorien vil vi først få lik lønn for likt arbeid i Norge i 2076. Er dette en likestillingsutfordring?». Gutter 18-20 år: ja – 10, nei – 11; Jenter 18-20 år: ja – 34, nei – 1; Gutter 16-17 år: ja – 24, nei – 10; Jenter 16-17 år: ja – 45, nei – 3.

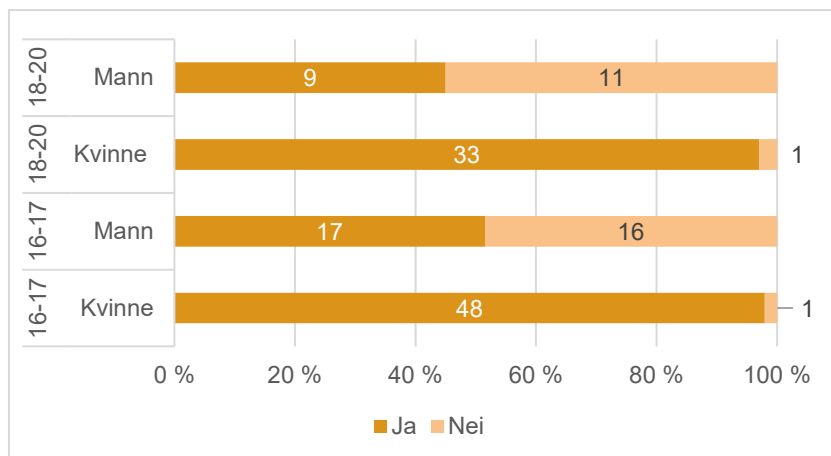
KJØNNSBALANSE I LEDERSTILLINGER

Vi stilte også spørsmål knyttet til om det burde være flere kvinner i lederstillinger. Her svarer 96 prosent av jentene ja, mens 47 prosent av guttene svarer det samme. Trivariat analyse viser at resultatet er tilnærmet det samme for gutter uavhengig av aldersgruppe.

Figur 10: «Syns du det bør være flere kvinner i lederstillinger?». Gutter: ja – 26, nei – 27; Jenter: ja – 81, nei – 2.

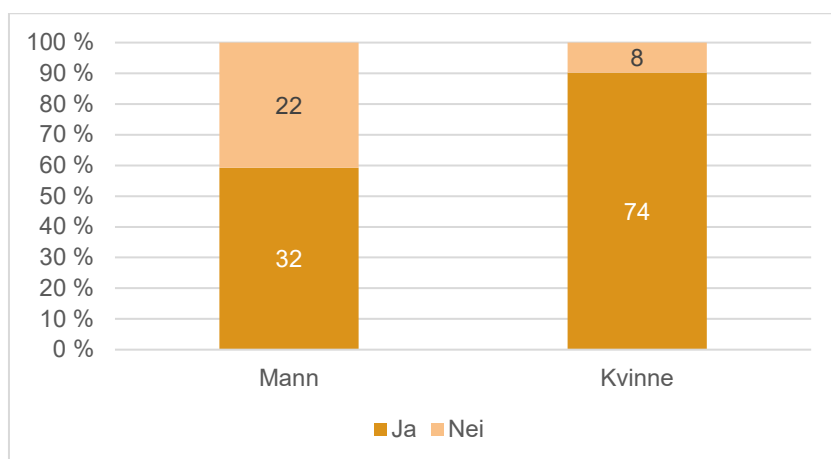

Figur 11: «Syns du det bør være flere kvinner i lederstillinger?». Gutter 18-20 år: ja – 9, nei – 11; Jenter 18-20 år: ja – 33, nei – 1; . Gutter 16-17 år: ja – 17, nei – 16; Jenter 16-17 år: ja – 48, nei – 1.

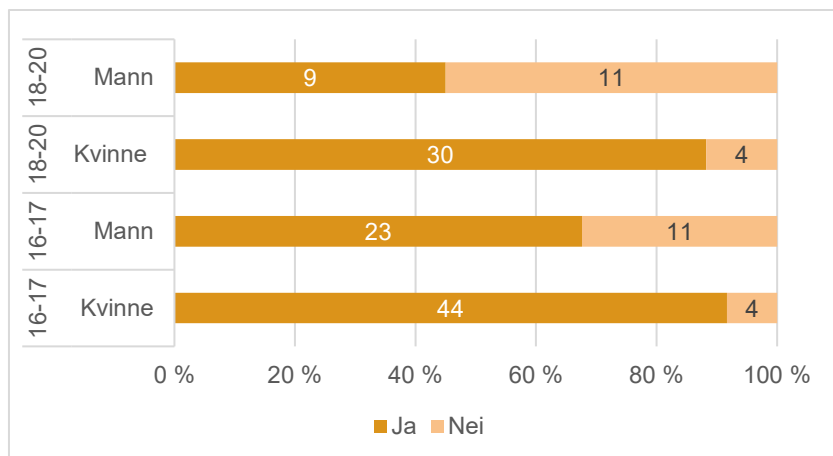
I intervjuene forteller informantene at de ikke er overrasket over kjønnsforskjellene i spørreundersøkelsen, fordi de mener problemstillingen om kvinner i lederstillinger påvirker jenter i større grad enn gutter. Det er usikkert hvorvidt informantene tenker at kjønnsubalanse i lederstillinger er et problem for arbeidstakere, bedrifter og samfunnet. Dette fordi vi ikke spurte hva de tenkte at kjønns mangfold i ledergruppen kan bidra med, for eksempel ulik kompetanse og livserfaring i møte med ansatte.

UTDANNINGSVALG

Vi spurte ungdommene om de mener at myndighetene bør jobbe for å få flere jenter og gutter til å velge utradisjonelle yrker. 88 prosent av jentene mener at myndighetene må jobbe for et mindre kjønnsdelt arbeidsmarked, mens 58 prosent av guttene mener det samme. Det er spesielt gutter i alderen 18-20 år som er kritiske til at myndighetene bør arbeide for dette. En av de mannlige informantene forklarer i intervjuet at han er negativ til at dette fordi han ikke vil at samfunnet skal presse han inn i et yrke han ikke ønsker kun på grunn av kjønnsbalanse.

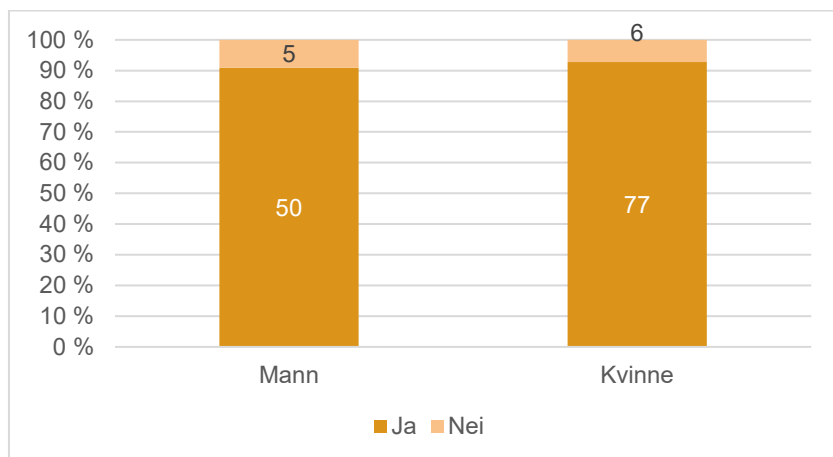
Figur 12: «Utdanning og arbeidsmarkedet er i dag kjønnsdelt. Helse, omsorg og oppvekst er kvinne-dominert, mens bygg, teknologi og finans er mannsdominert. Syns du myndighetene bør jobbe for å få flere jenter og gutter til å velge utradisjonelle yrker?». Gutter: ja – 32, nei – 22; Jenter: ja – 74, nei – 8.

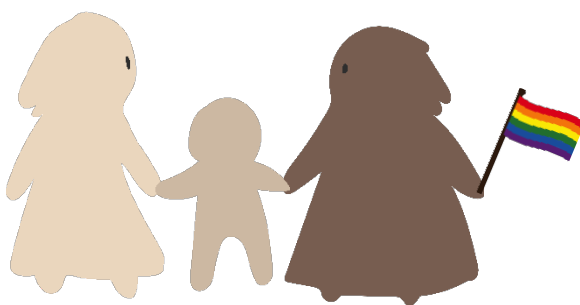
Figur 13: «Utdanninger og arbeidsmarkedet er i dag kjønnsdelt. Helse, omsorg og oppvekst er kvinnesdominert, mens bygg, teknologi og finans er mannsdominert. Syns du myndighetene bør jobbe for å få flere jenter og gutter til å velge utradisjonelle yrker?». Gutter 18-20 år: ja – 9, nei – 11; Jenter 18-20 år: ja – 30, nei – 4; Gutter 16-17 år: ja – 23, nei – 11; Jenter 16-17 år: ja – 44, nei – 4.

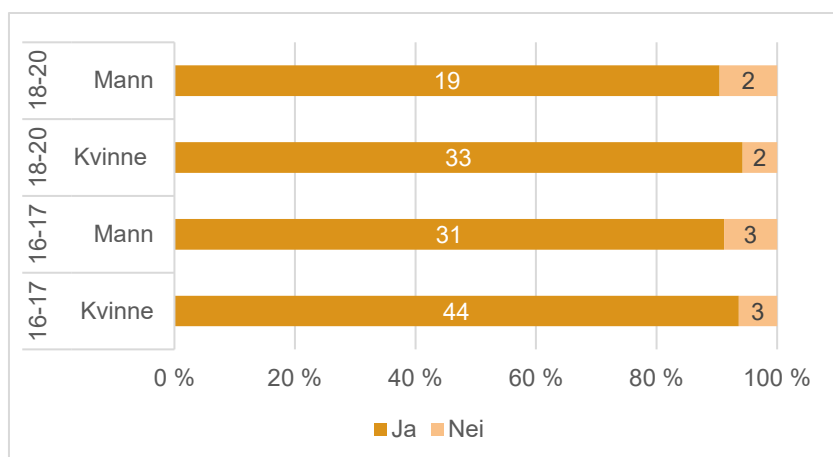
FORELDRESKAP

Hvorvidt fedre skal ha rett til selvstendig opptjening av foreldrepenger har vært blitt debattert i flere år. I dag er det mors deltakelse i arbeidslivet som påvirker hvorvidt far/medmor har rett til uttak av foreldrepenger. Vi var følgelig nysgjerrige på hva ungdommen tenker rundt dette. Resultatet viser at over 90 prosent av både jenter og gutter som besvarte undersøkelsen mener at begge foreldre bør ha selvstendig opptjeningsrett.

Figur 14: «Gutter/medmor har i dag ikke selvstendig opptjeningsrett til foreldrepenger. Syns du alle foreldre burde ha lik rett til opptjening?». Gutter: ja – 50, nei – 5; Jenter: ja – 77, nei – 6.

Figur 15: «Far/medmor har i dag ikke selvstendig opptjeningsrett til foreldrepenger. Syns du alle foreldre burde ha lik rett til opptjening?». Gutter 18-20 år: ja – 19, nei – 2; Jenter 18-20 år: ja – 33, nei – 2; Gutter 16-17 år: ja – 31, nei – 3; Jenter 16-17 år: ja – 44, nei – 4.

I undersøkelsen fra Opinion ble respondentene spurt om far/medmor også bør ta ut foreldrepermisjon (se vedlegg 4, s. 12). Her er sju av ti enige i at partner også bør ta ut foreldrepermisjon, mens bare en av ti mener det motsatte. Det er også en tendens til at menn i større grad enn kvinner er enige i at far/medmor også bør ta ut foreldrepermisjon (se vedlegg 4, s. 13). Det er imidlertid ikke like stor enighet i at det først og fremst er partners rettigheter som bør styrkes ved økt foreldrepermisjon. Kun 36 prosent av respondentene mener at det først og fremst er partners rettigheter som bør styrkes hvis permisjonsordningene for småbarnsforeldre skal utvides, 21 prosent er uenig og 44 prosent vet ikke, ønsker ikke svare, eller er verken enig eller uenig (se vedlegg 4, s. 12).

Det er sannsynlig at resultatene fra Opinion spriker såpass fra våre resultater fordi spørsmålene er formulert annerledes. Likestillingssenteret spurte spesifikt om selvstendig opptjeningsrett, og andre aspekter som bør styrkes ved permisjonsordningen ble utelatt. Opinion sin formulering kan, for eksempel, åpne opp for at respondentene heller ser for seg en styrking av friere fordeling av permisjonsperiodene.

STYRKING AV FØDSELS- OG BARSELSTILBUDET

I Opinion sin undersøkelse kommer det også fram en aldersforskjell på spørsmålet om det bør arbeides politisk for å styrke fødsels- og barselstilbudet. 14 prosent av de i aldersgruppen 20-39 år mener dette er viktig, sammenlignet med 4 prosent i aldersgruppen 16-19 år og 9 prosent i aldersgruppene 40-59 år og 60-99 år (se vedlegg 4, s. 9). Dette er ikke overraskende da fødsels- og barselstilbudet påvirker de i aldersgruppen 20-39 i størst grad, da mange får barn i denne livsfasen. Det er også forståelig at så få som 4 prosent i aldersgruppen 16-19 år er opptatt av dette, da foreldreskap er et tema som er mindre aktuelt i tenårene.

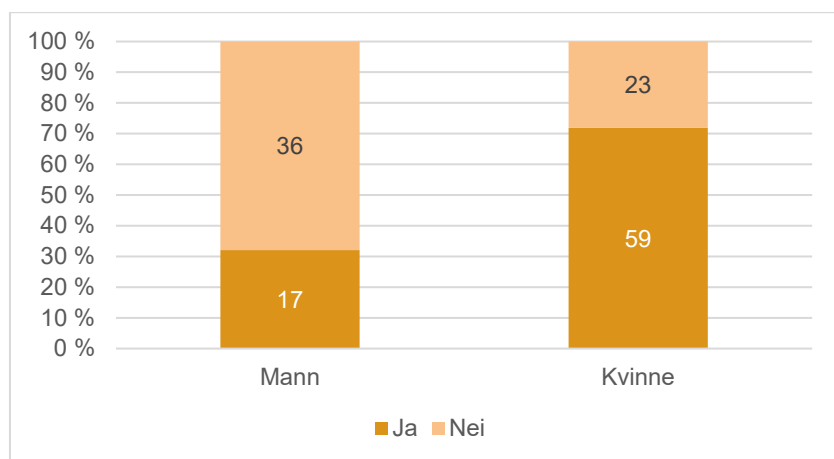
MINORITETER

- 31 prosent av gutter og 70 prosent av jenter mener at det bør opprettes et tredje juridisk kjønn
- 7 prosent av jenter og 34 prosent av gutter sier at de ville hatt problem med en transperson som statsminister
- Nesten alle respondentene støtter at det bør tilrettelegges mer for at barn med nedsatt funksjonsevne skal kunne være mer aktive på fritiden

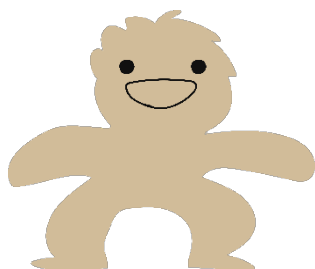
En viktig del av dagens likestillingsarbeid er knyttet til ulike grupper og minoriteter i samfunnet. Vi spurte ungdommene om ulike likestillingsutfordringer knyttet til kjønnsmangfold, seksuell orientering og nedsatt funksjonsevne.

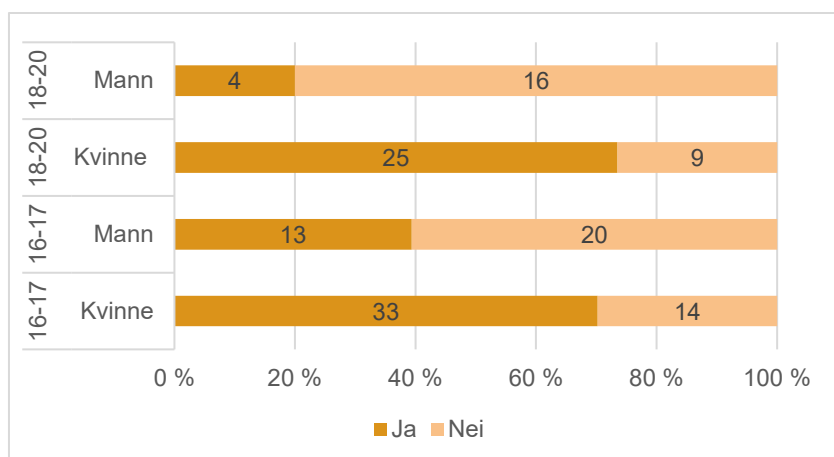
KJØNNSMANGFOLD

I spørreundersøkelsen spurte vi om det bør opprettes et tredje juridisk kjønn. 70 prosent av jentene svarer ja, mens 31 prosent av guttene svarer det samme. Gutter i alderen 16-17 år er noe mer skeptiske til et tredje juridisk kjønn enn gutter i alderen 18-20 år. For jentene er andelen nesten lik for de to aldersgruppene. I intervjuene støtter alle en innføring av et tredje juridisk kjønn, ut fra en tanke om at flere mennesker vil føle seg inkludert i samfunnet. Dette til tross for at informantene har ulike tanker om hva et tredje juridisk kjønn innebærer og til hvilken grad de synes en slik debatt er vanskelig eller lett.

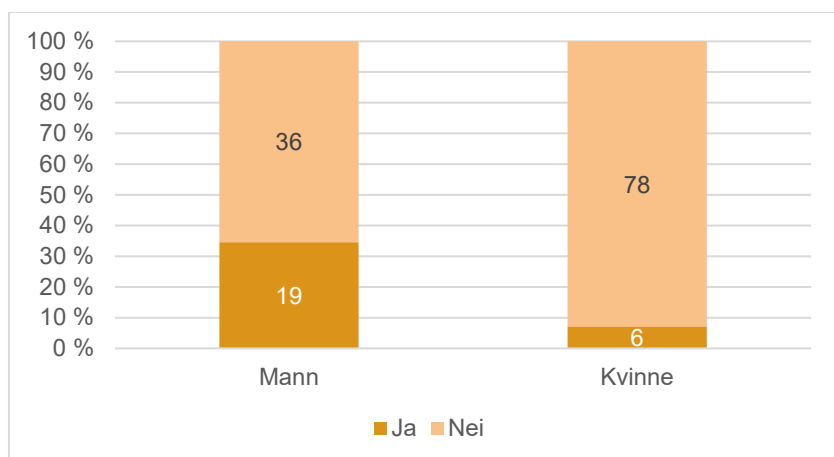
Figur 16: «De av oss som verken passer inn i kategorien kvinne eller mann har i dag ikke noe alternativ i personnummer, passet eller juridiske dokumenter. Syns du det bør opprettes et tredje juridisk kjønn?». Gutter: ja – 17, nei – 36; Jenter: ja – 59, nei – 23.

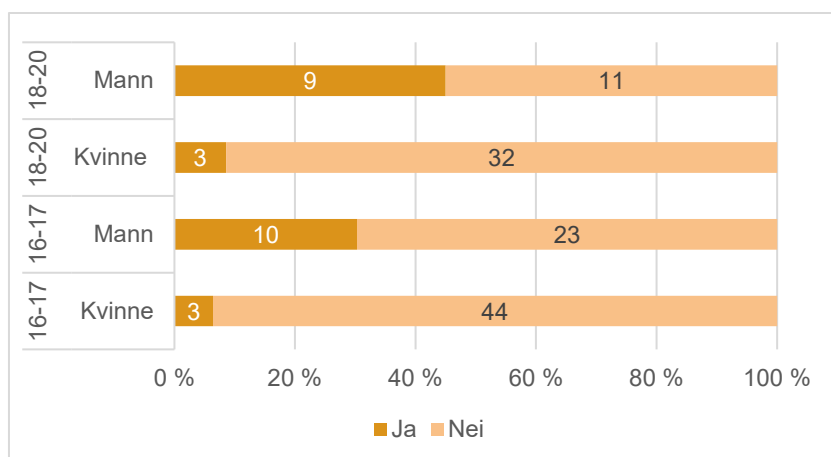
Figur 17: «De av oss som verken passer inn i kategorien kvinne eller mann har i dag ikke noe alternativ i personnummer, passet eller juridiske dokumenter. Syns du det bør opprettes et tredje juridisk kjønn?». Gutter 18-20 år: ja – 4, nei – 16; Jenter 18-20 år: ja – 25, nei – 9; Gutter 16-17 år: ja – 13, nei – 20; Jenter 16-17 år: ja – 33, nei – 14.

I levekårs- og holdningsundersøkelser om lhbt+ har det over tid vært inkludert et spørsmål om hvorvidt respondenten ville hatt problem med at en transperson ble statsminister (Anderssen & Malterud, 2013; Anderssen & Slåtten, 2013; Bufdir, 2020; Opinion, 2022). Vi inkluderte også dette spørsmålet i vår undersøkelse for å se om ungdommenes svar skilte seg ut fra nasjonale undersøkelser. I siste holdningsundersøkelse svarte 18 prosent at de ville vært ukomfortabel med en transperson som statsminister, mens 56 prosent svarte at de ville vært komfortabel med dette (Opinion, 2022, s. 34). Fordelt på kjønn fant Opinion at 23 prosent av menn og 11 prosent av kvinner ville vært ukomfortable med en transperson som statsminister. I vår undersøkelse svarer 7 prosent av jentene og 34 prosent av guttene at de ville hatt problem med en transperson som statsminister.

Figur 18: «20 % av befolkningen mener at de hadde vært ukomfortable med en transperson som statsminister. Ville du hatt problem med det?». Gutter: ja – 17, nei – 36; Jenter: ja – 59, nei – 23.

Figur 19: «20 % av befolkningen mener at de hadde vært ukomfortable med en transperson som statsminister. Ville du hatt problem med det?». Gutter 18-20 år: ja – 19, nei – 2; Jenter 18-20 år: ja – 33, nei – 2; Gutter 16-17 år: ja – 31, nei – 3; Jenter 16-17 år: ja – 44, nei – 4.

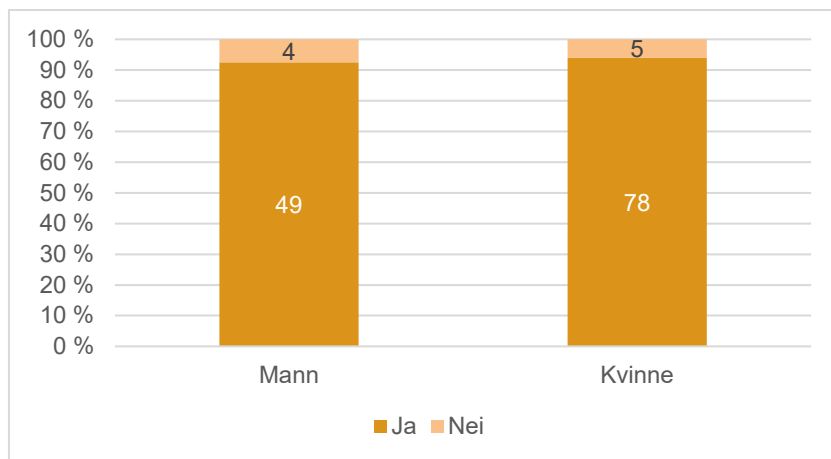
Fra Opinion sin spørreundersøkelse finner vi at 5 prosent menn og 6 prosent kvinner mener det er viktig å jobbe politisk for transpersoner og ikke-binæres rettigheter (se vedlegg 4, s. 8). Dette kom fram da de ble bedt om å velge tre ulike likestillingsutfordringer respondentene mener det er viktigst å arbeide politisk for. Samtidig er det transpersoner som kommer høyest når respondentene svarer på hvilke grupper de tror utsettes for omfattende diskriminering (se vedlegg 4, s. 15). Hele 38 prosent svarer at de tror transpersoner utsettes for omfattende diskriminering og 45 prosent tror de utsettes for diskriminering av og til (se vedlegg 4, s. 15). På spørsmål om hvilke grupper respondentene mener norske myndigheter bør bruke ressurser på for å fremme økt likestilling og hindre diskriminering svarer 29 prosent transpersoner og 23 prosent ikke-binære (se vedlegg 4, s. 8).

Det er generelt store andeler som tror transpersoner, mennesker med nedsatt funksjonsevne, homofile eller lesbiske, muslimer, innvandrere, ikke-binære personer, eldre, kvinner og menn utsettes for noen grad av diskriminering. Flest synes det er vanskelig å ta stilling til ikke-binære. Omtrent en av fire svarer at de ikke vet om ikke-binære opplever diskriminering (se vedlegg 4, s. 15).

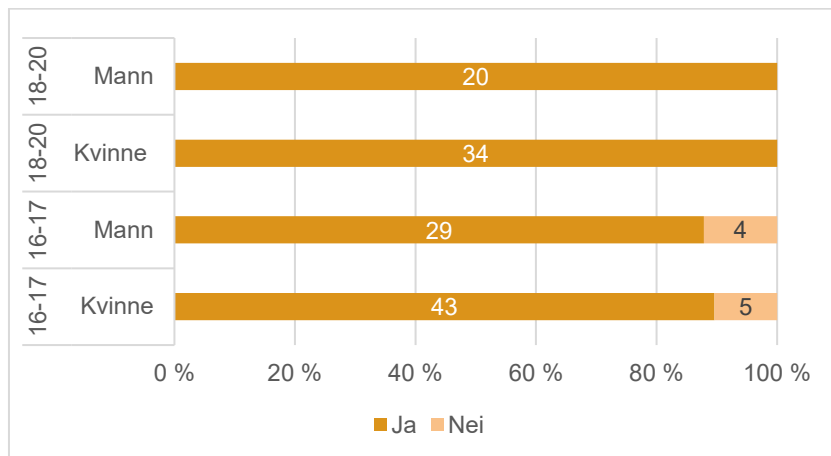
NEDSATT FUNKSJONSEVNE

Likestilling for mennesker med nedsatt funksjonsevne har de siste årene blitt aktualisert med inkorporering av FN-konvensjonen for mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) og myndighetenes oppfølging.

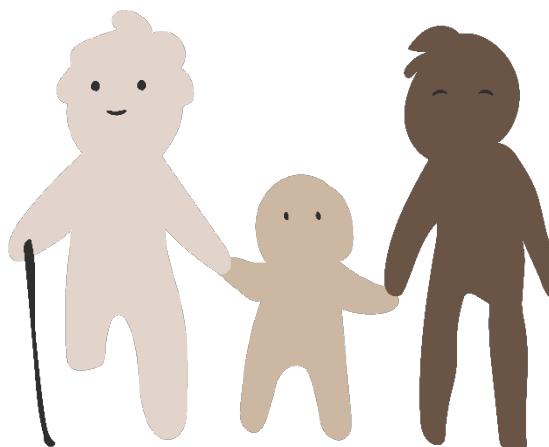
De siste årene har det vært flere saker om inkludering av elever med nedsatt funksjonsevne i skolen (for eksempel Fuglesang, 2021). Vi spurte derfor ungdommene om barn med nedsatt funksjonsevne burde få hjelp til å delta mer aktivt på fritiden. 93 prosent av jentene og 89 prosent av guttene svarer her ja. Det var kun enkelte i alderen 16-17 år som svarer nei på spørsmålet. Resultatene samsvarer med svarene vi finner i spørreundersøkelsen til Opinion, hvor et flertall av respondentene uansett alder mener at myndighetene skal bruke ressurser på å fremme likestilling for mennesker med nedsatt funksjonsevne (se vedlegg 4, s. 16). I tillegg mener omtrent halvparten av respondentene i Opinionsundersøkelsen at skolene bør bruke mer tid på å undervise i hvordan det er å leve med nedsatt funksjonsevne (se vedlegg 4, s. 17).

Figur 20: «Barn med nedsatt funksjonsevne er mindre sammen med jevnaldrende enn andre barn. Syns du barn med nedsatt funksjonsevne burde få hjelp til å delta mer aktivt på fritiden?». Gutter: ja – 49, nei – 4; Jenter: ja – 78, nei – 5.

Figur 21: «Barn med nedsatt funksjonsevne er mindre sammen med jevnaldrende enn andre barn. Syns du barn med nedsatt funksjonsevne burde få hjelp til å delta mer aktivt på fritiden?». Gutter 18-20 år: ja – 20, nei – 0; Jenter 18-20 år: ja – 34, nei – 0; Gutter 16-17 år: ja – 29, nei – 4; Jenter 16-17 år: ja – 43, nei – 5.

SEKSUALITETSUNDERVISNING

- 25 prosent av jenter og 51 prosent av gutter mente at de har fått en seksualitetsundervisning som er i henhold til læreplanen.

I henhold til læreplanen for elever i grunnskolen skal elevene lære om hele spekteret ved seksualitet: sex, følelser, kropp, kjønn, grenser, relasjoner, seksualitet, tilhørighet, vennskap, identitet og mangfold. Vi vet fra før at både lærere og elever mener at seksualitetsundervisningen i skolen er mangelfull, og at det er stor variasjon i kvaliteten på seksualitetsundervisning (Sex og samfunn, 2022; NOU 2019:19). Vi ønsket derfor å få svar på om ungdom selv opplever at de får god nok seksualitetsundervisning i tråd med læreplanen, og eventuelle kjønnsforskjeller i elevenes erfaringer.

GUTTER OG JENTER HAR ULIKE OPPLEVELSER AV SEKSUALITETSUNDERVISNING

Spørreundersøkelsen viser at seksualitetsundervisningen oppleves forskjellig for jenter og gutter. Mens 51 prosent av guttene mener de har lært om alle de nevnte punktene i læreplanen for grunnskolen, er kun 25 prosent av jentene enig i dette. Dette tyder på at seksualitetsundervisningen er mangelfull. En informant forteller at hennes klasse ikke en gang har fått grunnleggende prevensjonsundervisning, som å tre kondom på banan. Det er verdt å merke seg at flere av respondentene våre kommer fra samme klasse. Det er derfor sannsynlig at flere har lignende erfaringer med seksualitetsundervisningen fordi de har samme lærer, og at dette ikke nødvendigvis er representativt for en gjennomsnittlig skoleklasse i Innlandet eller landet for øvrig.

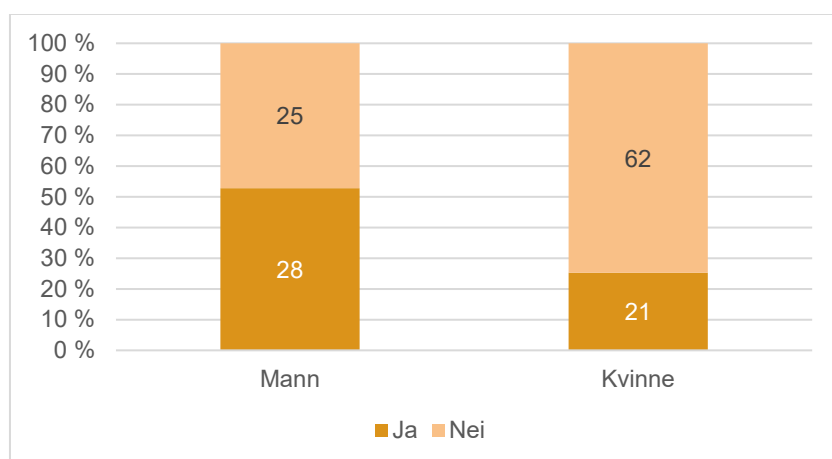
Kjønnsforskjellen i hvordan seksualitetsundervisningen oppleves kan peke på flere ting. Det at flere gutter enn jenter er fornøyde kan tyde på at seksualitetsundervisningen er mer rettet mot, eller oppleves som mer relevant for, gutter enn jenter. Det kan også peke på at jenter i større grad enn gutter er bevisste om et behov for å få undervisning om seksualitet ut fra en bredere tilnærming slik læreplanen beskriver. Samtidig er det viktig å huske at også en høy andel gutter opplever at seksualitetsundervisningen ikke dekker de områdene den skal. Resultatene kan også ha sammenheng med at lærere ikke nødvendigvis har nok ressurser og kompetanse til å undervise ut fra alle punktene i lærerplanen.

7 AV 10 LÆRERE ER KOMFORTABLE MED Å UNDERVISE I SEKSUALITET

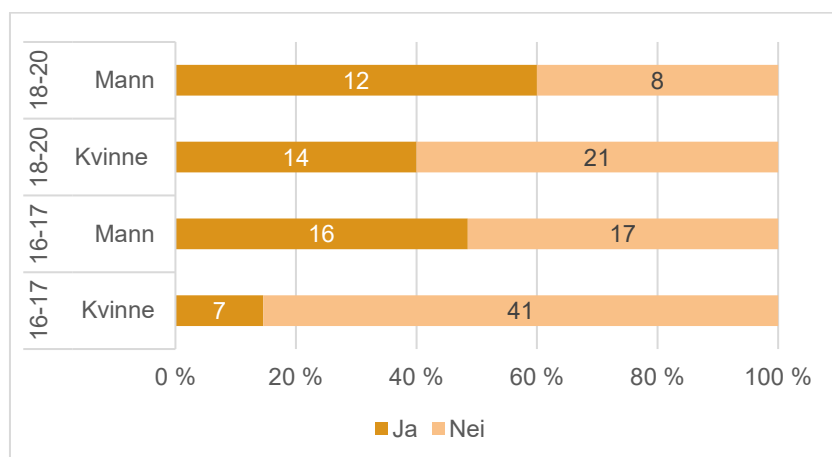
En undersøkelse gjennomført av Sex og samfunn (2022) viste at 68 prosent av elever i alderen 16-17 år mente at lærerne hadde noen eller høy grad av kompetanse, en nedgang på 11 prosent fra da de gjorde samme undersøkelse i 2017. 76 prosent mente at lærerne var relativt komfortable med å undervise i seksualitet, og 3 av 4 ønsket at helsesykepleier skulle stå for seksualitetsundervisningen. Blant lærerne oppga 69 prosent at de var komfortable med å undervise i seksualitet. 47 prosent av elevene mente at kvaliteten på seksualitetsundervisningen ikke var god, og 8 av 10 mente seksualitetsundervisning er viktig for å ha et godt forhold til egen kropp. Videre var det hele 39 prosent av elevene i Sex og samfunn sin undersøkelse som mente at det er elevene selv som tar initiativ til å snakke om sex og seksualitet, mens bare 15 prosent mente at det er lærerne som tar initiativ på egenhånd. 57 prosent av lærerne i undersøkelsen mente at det var lærerne og elevene i samspill som tok initiativ til å snakke om temaet. I samme undersøkelse kom det fram at 7 av 10 elever ønsket mer seksualitetsundervisning i skolen (Sex og samfunn, 2022).

I den landsdekkende undersøkelsen fra Opinion mener 40 prosent at skolen bør undervise og drive mer opplysningsarbeid om at noen er heterofile, mens andre er homofile eller bifile. 36 prosent mener skolen bør gjøre det samme angående kjønnsidentitet. De under 40 er mer positive til opplysning om seksuell orientering enn de over 40, men for kjønnsidentitet er det i mindre grad aldersforskjell (se vedlegg 4, s. 17). Vi kan ikke sammenligne resultatene fra Opinion direkte med resultatene fra vår undersøkelse fordi spørsmålene er formulert forskjellig. Der vi spør mer spesifikt om respondentene har lært om alle punktene på læreplanen, spør opinion mer generelt om seksuell orientering og kjønnsidentitet bør få økt fokus i skolen.

Spørsmålet til Opinion om seksuell orientering får større oppslutning blant de under 40 år, noe som kan tyde på et generasjonsskille. Denne oppslutningen kan stemme mer overens med Likestillingssenterets undersøkelse, da våre respondenter er i alderen 16-20 år. I tillegg ble undersøkelsen gjort våren 2022. Det er mulig svarene hadde vært noe annerledes hvis spørreundersøkelsen ble gjennomført etter 25. juni 2022, sett i lys av terrorangrepet rettet mot det skeive miljøet under Oslo Pride. I intervjuene, som ble gjennomført etter 25. juni, er informantene særlig opptatt av skeives rettigheter.

Figur 22: «Læreplanen sier at elever i grunnskolen skal lære om hele spekteret ved seksualitet: sex, følelser, kropp, kjønn, grenser, relasjoner, seksualitet, tilhørighet, vennskap, identitet og mangfold. Fikk du opplæring i alle disse punktene i grunnskolen?». Gutter: ja – 28, nei – 25; Jenter: ja – 21, nei – 62.

Figur 23: «Læreplanen sier at elever i grunnskolen skal lære om hele spekteret ved seksualitet: sex, følelser, kropp, kjønn, grenser, relasjoner, seksualitet, tilhørighet, vennskap, identitet og mangfold. Fikk du opplæring i alle disse punktene i grunnskolen?». Gutter 18-20 år: ja – 12, nei – 8; Jenter 18-20 år: ja – 14, nei – 21; Gutter 16-17 år: ja – 16, nei – 17; Jenter 16-17 år: ja – 7, nei – 41.

KROPPSPRESS OG SKJELLSORD

- 89 prosent av jenter og 53 prosent av gutter sier de har kjent på kroppspress
- 79 prosent av jenter og 31 prosent av gutter mener det bør innføres strengere regler for retusjering av reklame
- 80 prosent av jenter og 43 prosent av gutter mener det å bruke ordet “homo” som skjellsord kan oppleves ubehagelig for noen

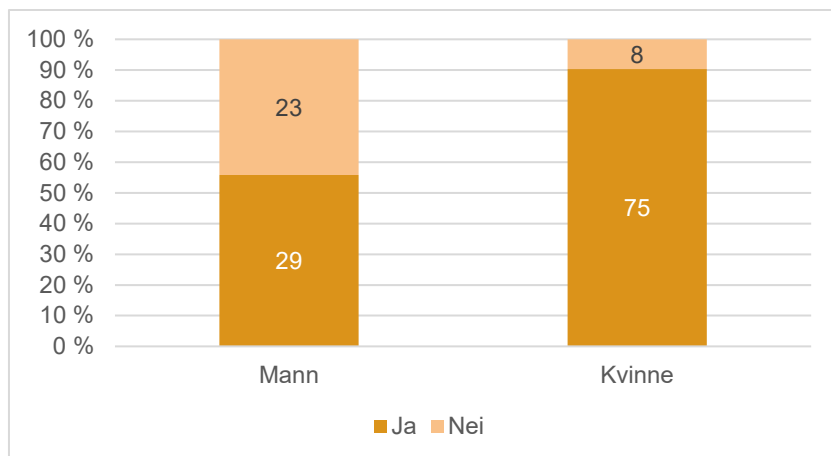
Kroppspress er tett knyttet opp mot kjønn. Det handler i stor grad om hvilke forventninger og krav vi har til kropp og utseende ut fra feminine og maskuline idealer. Samtidig er det viktig å se kropp i ett interseksjonelt perspektiv, og at kroppspress kan oppleves forskjellig ut fra blant annet alder, kjønnsidentitet, funksjonsevne og etnisk bakgrunn (NOU 2019: 19). Kroppspress rammer ulike grupper som allerede opplever diskriminering på ulike måter. Skjellsord som homo, hore, bitch og fitte er alle kjønne skjellessord som kan knyttes til press på hvordan man skal være og se ut.

POSITIVT MED KUNNSKAP FOR Å HÅNDTERE KROPPSPRESS

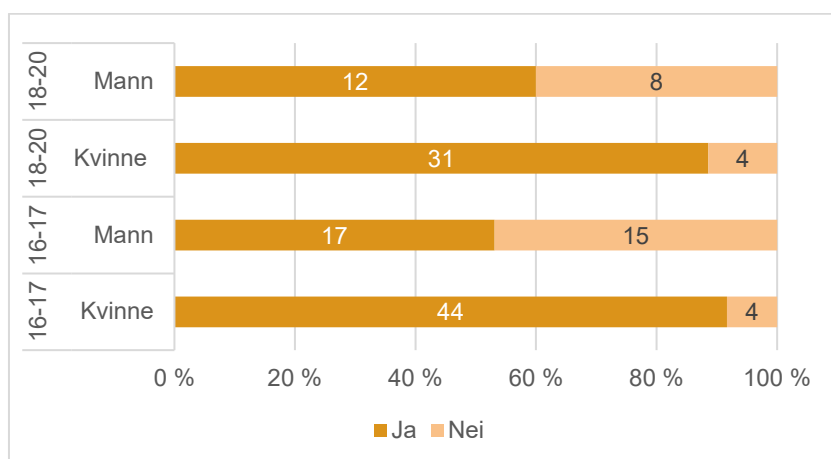
Antall unge som sliter med spiseforstyrrelse har hatt en betraktelig økning de siste årene. Tall fra Sykehuset Østfold viser at sammenlignet med 2019 var det 59 prosent flere unge mennesker til behandling for en eller annen form for spiseforstyrrelser i 2021 (Bazaz & Evje, 2022). Et av de forbyggende tiltakene forskerne anbefaler er å involvere skolen ytterligere, med blant annet økt kunnskapsformidling om medias påvirkning når det gjelder kropp og selvbilde. At elevene får økt kunnskap om ytre og strukturell påvirkning, som eksempelvis kildekritikk i sosiale medier, gruppepress, etc., har vist seg å ha en positiv effekt. Dette vil gi mindre misnøye rundt egen kropp, mindre behov og ønske om å slanke seg, og reduserte symptomer på spiseforstyrrelse (RBUP, udatert).

På spørsmål om ungdommene har følt på kroppspress svarer hele 89 prosent av jentene og 53 prosent av guttene ja. Fra intervjuene er det flere av kandidatene som reflekterer over at gutter kan føle på et overdrevent behov for å trene mye, men at de ikke nødvendigvis tenker på det som kroppspress. En kvinnelig informant forklarer resultatene fra vår spørreundersøkelse med at flere jenter rapporterer at de kjenner på kroppspress fordi de i større grad enn gutter er klar over at de opplever det. Enda en kvinnelig informant påpeker at det er nok også mer gråtall blant gutter som opplever kroppspress fordi det ikke er akseptert for gutter å innrømme at de sliter.

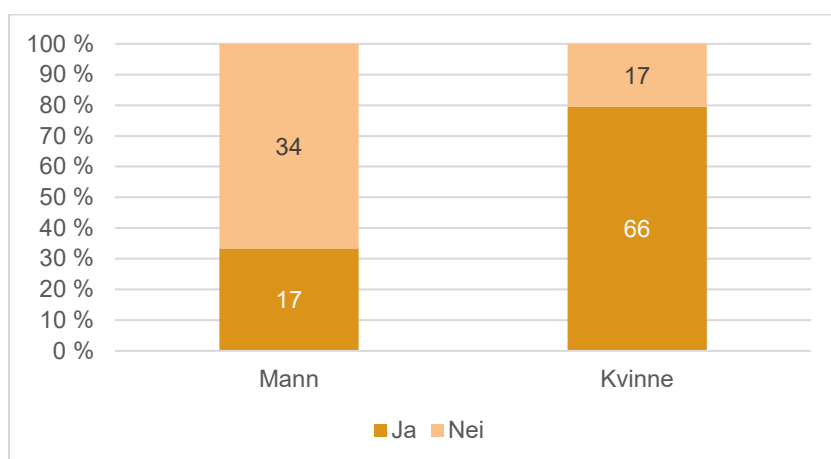

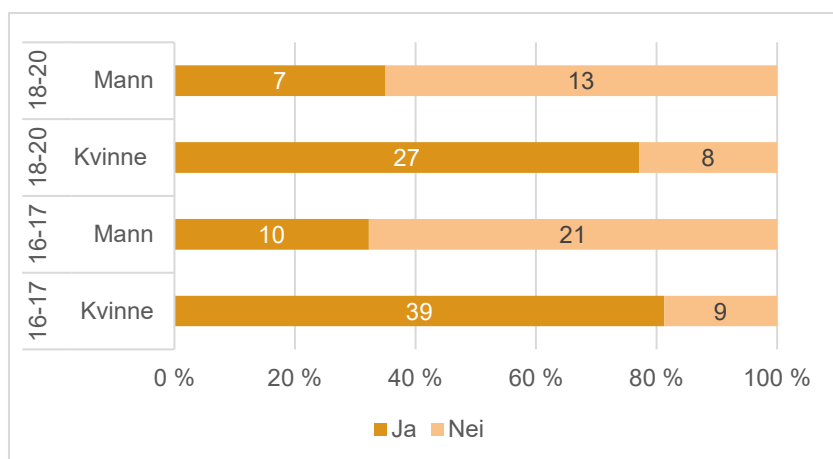
Figur 24: «Har du følt på kroppspress?». Gutter: ja – 29, nei – 23; Jenter: ja – 75, nei – 8.

Figur 25: «Har du følt på kroppspress?». Gutter 18-20 år: ja – 12, nei – 8; Jenter 18-20 år: ja – 31, nei – 4; Gutter 16-17 år: ja – 17, nei – 15; Jenter 16-17 år: ja – 44, nei – 4.

Figur 26: «59% av jenter og 23% av gutter føler på et kroppspress i hverdagen. Syns du vi bør ha strengere regler for merking av reklame, retusjering og kroppsfokuserte reklamer for å motvirke kroppspress?». Gutter: ja – 17, nei – 34; Jenter: ja – 66, nei – 17.

Figur 27: «59% av jenter og 23% av gutter føler på et kroppspress i hverdagen. Syns du vi bør ha strengere regler for merking av reklame, retusjering og kroppsfokuserte reklamer for å motvirke kroppspress?». Gutter 18-20 år: ja – 7, nei – 13; Jenter 18-20 år: ja – 27, nei – 8; Gutter 16-17 år: ja – 10, nei – 21; Jenter 16-17 år: ja – 39, nei – 9.

I vår undersøkelse spurte vi generelt om respondentene har følt på kroppspress, men det er ikke spesifisert om respondentene har opplevd press til å være tynn, muskuløs eller annet. I en undersøkelse hvor respondentene ble spurt om de ønsker å endre noe ved utseende sitt, sa 68 prosent jenter og 52 prosent gutter seg enig i dette (Press, 2018, s.29). Press fant en betydelig aldersforskjell hvor 38 prosent av 12- og 13-åringer svarte at de var helt uenige i påstanden, mens 12 prosent av 16- og 17-åringer svarte at de var helt uenig i at de ønsket å endre noe ved eget utseende. Blant 12- og 13-åringene var kun 17 prosent helt enige om at de ønsket å endre noe ved eget utseende, mens blant 16- og 17-åringene var det 38 prosent som var helt enig i påstanden (Press, 2018, s.30). Dette kan tyde på at kroppspress er noe som øker i løpet av tenårene. Vi må også ta høyde for at hvordan jenter og gutter svarer kan være påvirket av hvordan spørsmålene om kroppspress blir formulert.

MERKING AV REKLAME

Det ble innført strengere regler for merking av reklame, retusjering og kroppsfokusert reklame fra 1.juli 2022. De nye retningslinjene ble følgelig innført etter at spørreundersøkelsen ble gjennomført i Innlandet, men samtidig som undersøkelsen til Opinion ble gjennomført. Av svarene fra ungdommene i Innlandet kan vi se at 79 prosent av jentene og 31 prosent av guttene mener at det bør innføres strengere regler for merking og retusjering. Kjønnforskjellene er like store uavhengig av alder. Undersøkelsen fra Opinion viser at det nye regelverket er klart best kjent blant de mellom 20 og 39 år (Se vedlegg 4, s. 22). Det er også større kjennskap til reglene i Oslo enn andre steder i landet. Omtrent tre av fire tror det nye regelverket vil være et viktig virkemiddel for å bekjempe kroppspress. Halvparten av befolkningen tror det blir et svært viktig virkemiddel. Det er kun 10 prosent som tror at det ikke er et viktig virkemiddel.

I intervjuene kom det fram at flere av informantene mener at merking av retusjert reklame er et positivt tiltak. Retusjerte bilder og bruk av filter blir også nevnt som en kilde til kroppspress, og at det bidrar til at «generasjon sosiale medier» ikke er vokst opp med å se mangfoldige kropp. En av informantene påpeker også hvordan pandemien «fanget» barn og unge i et usunt fokus på helse og det perfekte, fordi mange ble opptatt av å trene og spise lite. Dette støttes av tallene fra forskning som viser at 59

prosent flere unge var til behandling for en eller annen form for spiseforstyrrelser i 2021 sammenlignet med 2019 (Bazaz & Evje, 2022).

SKJELLSORD

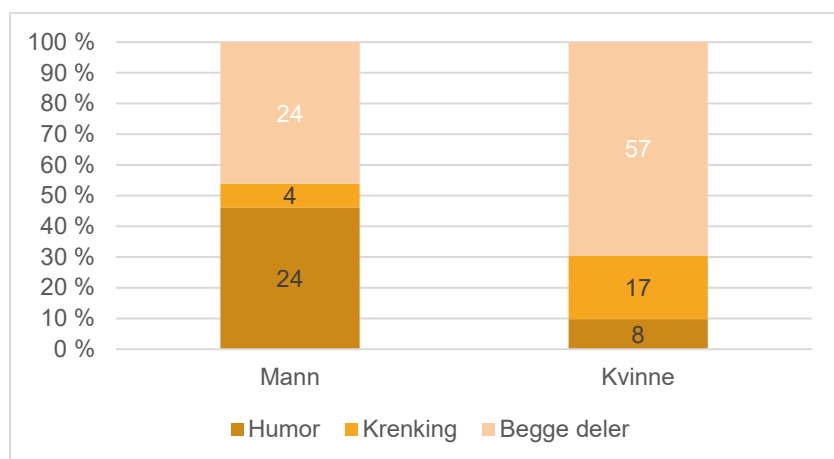
Skjellsord har gjennom tidene endret seg, og det er stadig diskusjoner om ulike ord er krenkende eller kan brukes humoristisk (Jørgensen, 2019; Stuen, 2021). Vi spurte ungdommene hva de tenker om bruken av ordene homo, hore, bitch og fitte. Blant jentene som deltok svarer 68 prosent at ordene både er krenkende og brukes som humor. Det er 10 prosent som kun oppfatter ordene som humor og 20 prosent som krenking. Blant guttene som deltok er det imidlertid like stor andel som svarer humor som begge deler, med 43 prosent andel på begge. Kun 7 prosent av guttene oppfatter ordene kun som krenkende.

Kjønnsforskjellene er altså store når det kommer til hvordan bruken av skjellsordene oppfattes. Homo har i lang tid vært betraktet som det mest brukte skjellsordet i skolegården. Vi ønsket derfor å spørre om ungdommene om de tror dette kan oppleves ubehagelig for noen. Her er de fleste ungdommene enige i at det trolig er tilfellet.

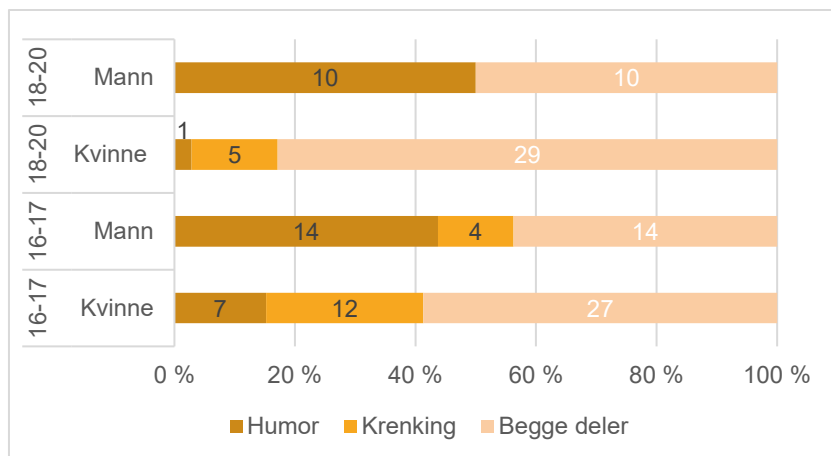
«Bruken av homo som skjellsord er spesielt problematisk, fordi det er med på å skape mer stigmatisering, og det kan gjøre det vanskeligere å si at man er skeiv» - Informant fra intervjuene, kvinne.

At flere menn oppfatter det å si homo som humor, kommer også fram i Opinionsundersøkelsen. Der svarer nesten tre av ti menn at de oppfatter homo som humor, mot bare en av ti kvinner (se vedlegg 4, s. 20). Annenhver av de spurte oppfatter bruken av homo som skjellsord og hatprat, men bare rundt en av fem svarer at de oppfatter det mest som humor. I Opinion sin undersøkelse svarer en av tre i alderen 16-19 år at de oppfatter det mest som humor mot bare en av ti over 60 år. Det er altså store forskjeller kontrollert for alder.

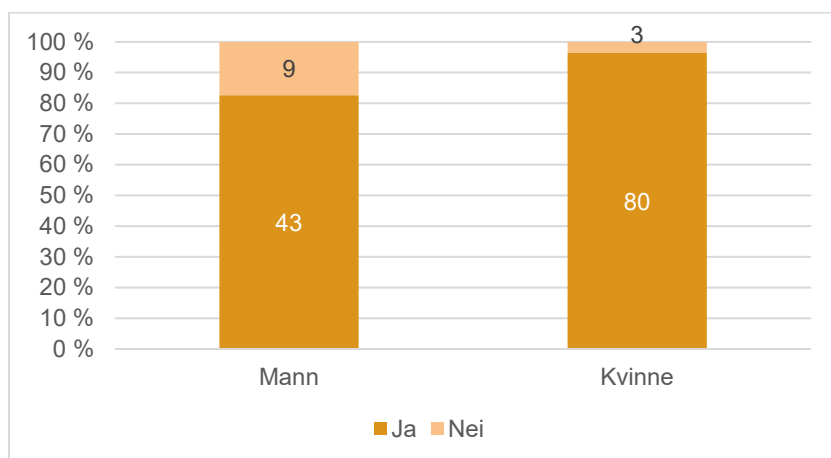
Det er imidlertid verdt å merke seg at nesten like stor andel av de yngste svarer at det er å regne som hatprat som det er å regne som humor. En grunn til at svarene fra ungdom spriker, kan være at mange oppfatter bruken av disse ordene som ulik i forskjellige kontekster.

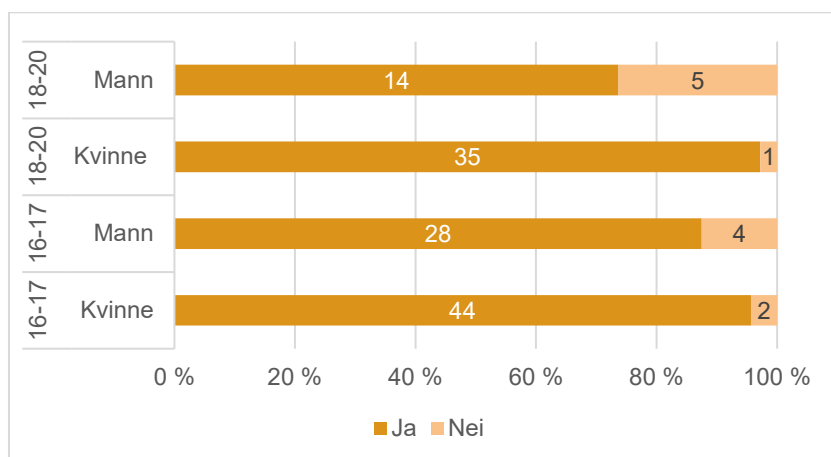
Figur 28: «Ny forskning viser at det er et litt uklart skille mellom hva som er skjellsord og hva som er humor blant gutter i ungdomsskolen når de bruker skjellsord. Oppfatter du bruken av ord som homo, hore, bitch og fitte som humor eller krenking?». Gutter: humor – 24, krenking – 4, begge deler – 24; Jenter: humor – 8, krenking – 17, begge deler – 57.

Figur 29: «Ny forskning viser at det er et litt uklart skille mellom hva som er skjellsord og hva som er humor blant gutter i ungdomsskolen når de bruker skjellsord. Oppfatter du bruken av ord som homo, hore, bitch og fytte som humor eller krenking?». Gutter 18-20 år: humor – 10, krenking – 0, begge deler – 10; Jenter 18-20 år: humor – 1, krenking – 5, begge deler – 17; Gutter 16-17 år: humor – 14, krenking – 4, begge deler – 14; Jenter 16-17 år: humor – 7, krenking – 12, begge deler – 27.

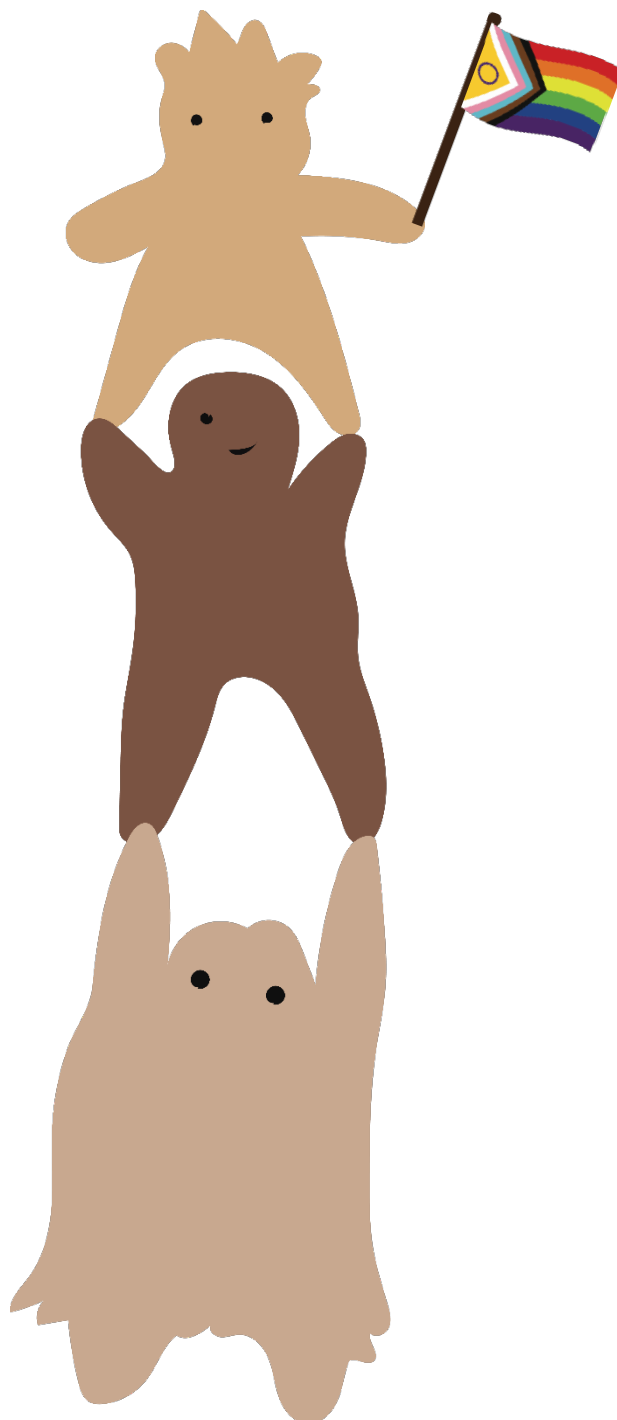

Figur 30: «Homo er det mest brukte skjellsordet i norske skolegårder. Tror du dette kan oppleves ubehagelig for noen?». Gutter: ja – 43, nei – 9; Jenter: ja – 80, nei – 3.

Figur 31: «Homo er det mest brukte skjellsordet i norske skolegårder. Tror du dette kan oppleves ubehagelig for noen?». Gutter 18-20 år: ja – 14, nei – 5; Jenter 18-20 år: ja – 35, nei – 1; Gutter 16-17 år: ja – 28, nei – 4; Jenter 16-17 år: ja – 44, nei – 2.

Blant informantene er det delte meninger om hvorvidt bruken av ordene homo, hore, bitch og fitte er krenking, humor eller begge deler. Alle er imidlertid enige om at det er viktig å ta hensyn til andre, spesielt folk de ikke kjenner. En mannlig informant er lei krenking som begrep, og opptatt av at det er viktig å bevare retten til å kritisere ukulturer, uten at det spesifiserer hva som utgjør ukulturer. Han mener også at det er forskjell på krenking, som han definerer som stigmatisering av en hel gruppe, og kritikk av en spesifikk holdning eller tradisjon innad i en gruppe. En kvinnelig informant mener at når man krenker noen, så river man noe bort fra denne personen. Noe hen ikke kan noe for, en del av en. Hun beskriver det som at krenking ødelegger noe hos en person.

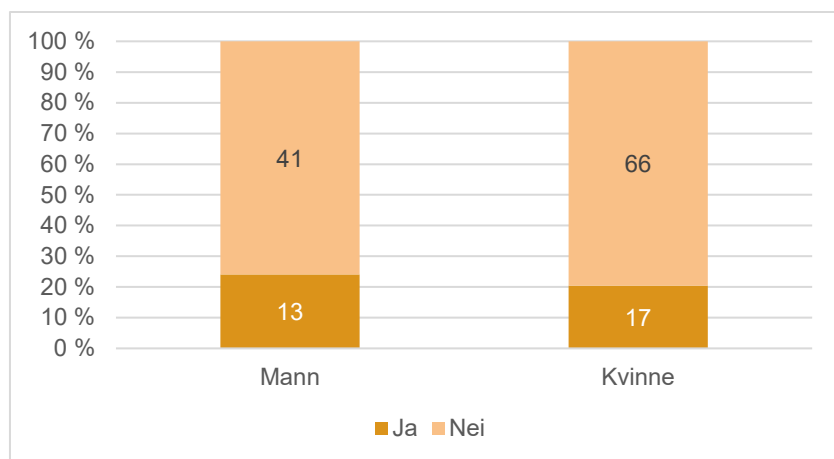
RASISME OG DISKRIMINERING

- 24 prosent av guttene og 20 prosent av jentene har opplevd rasisme selv
- Blant de med begge foreldre født i utlandet eller som selv er født i utlandet har 43 prosent blitt utsatt for rasisme (Opinion)
- 89 prosent av jentene og 66 prosent av guttene har opplevd eller sett at andre har blitt utsatt for rasisme.

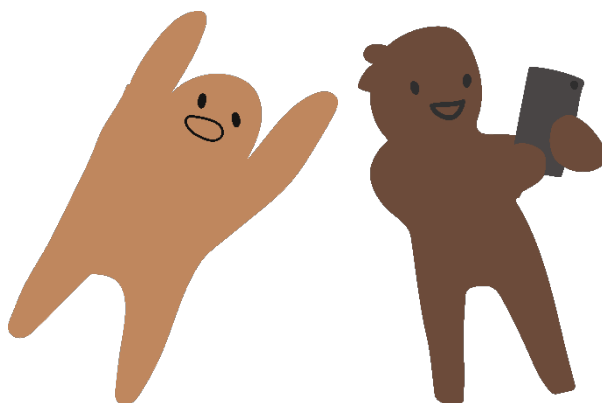
I 2020 gjennomførte Likestillingssenteret en studie om opplevd hverdagsrasisme i Innlandet (Mathisen 2020). Undersøkelsen viste at mange ungdommer med innvandrerbakgrunn opplever rasisme. I vår spørreundersøkelse ville vi derfor undersøke hvor mange av våre respondenter som selv har opplevd rasisme på kroppen.

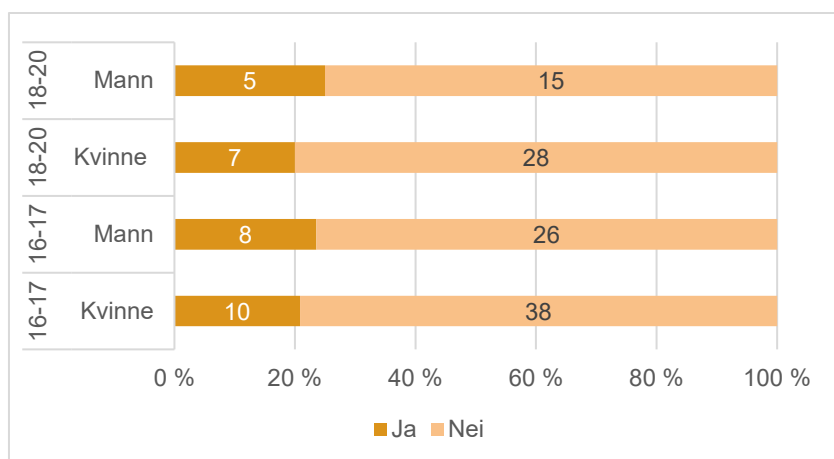
OPPLEVD RASISME

24 prosent av guttene og 20 prosent av jentene i vår spørreundersøkelse har opplevd rasisme selv. I den landsdekkende undersøkelsen fra Opinion har 84 prosent aldri blitt utsatt for rasisme selv (se vedlegg 4, s. 18). Resultatene fra Opinionsundersøkelsen er, som forventet, noe annerledes for personer med innvandrerbakgrunn. Blant de med begge foreldre født i utlandet eller som selv er født i utlandet, svarer 43 prosent at de selv er utsatt for rasisme av og til.

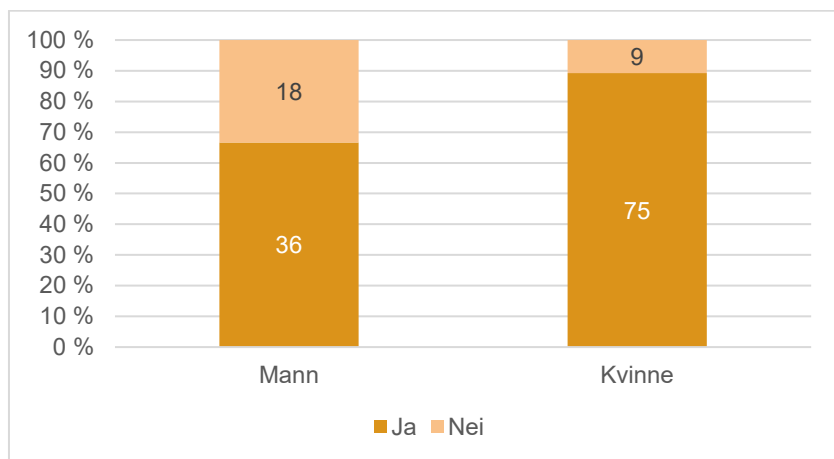
Figur 32: «Har du selv opplevd rasisme på kroppen?». Gutter: ja – 13, nei – 41; Jenter: ja – 17, nei – 66.

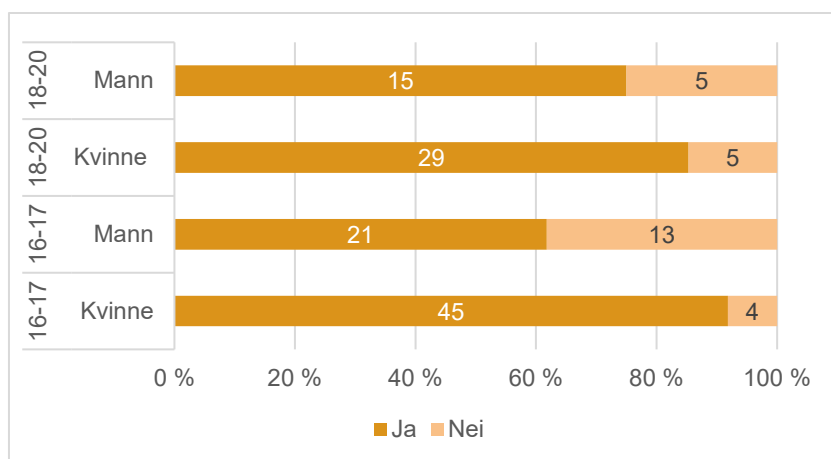
Figur 33: «Har du selv opplevd rasisme på kroppen?». Gutter 18-20 år: ja – 5, nei – 15; Jenter 18-20 år: ja – 7, nei – 28; Gutter 16-17 år: ja – 8, nei – 26; Jenter 16-17 år: ja – 10, nei – 38.

Vi spurte også om ungdommene har opplevd eller sett at andre har blitt utsatt for rasisme. Her er andelen ja betydelig høyere. 89 prosent av jentene og 66 prosent av guttene svarer ja. Flertallet av ungdommene har altså opplevd at andre blir utsatt for rasisme. Det at jenter i mye større grad enn gutter svarer ja, kan skyldes at gutter og jenter har ulike oppfatninger av hva som er rasisme. Vi poengterer her at definisjonen av rasisme ble gitt innledningsvis i spørsmålet. Nesten alle informantene fra intervjuene har sett at andre har blitt utsatt for rasisme. Informantene har først og fremst observert rasistiske kommentarer og ikke fysisk vold.

Figur 34: «Har du opplevd eller sett at andre har blitt utsatt for rasisme?». Gutter: ja – 36, nei – 18; Jenter: ja – 75, nei – 9.

Figur 35: «Har du opplevd eller sett at andre har blitt utsatt for rasisme?». Gutter 18-20 år: ja – 15, nei – 5; Jenter 18-20 år: ja – 29, nei – 5; Gutter 16-17 år: ja – 21, nei – 13; Jenter 16-17 år: ja – 45, nei – 4.

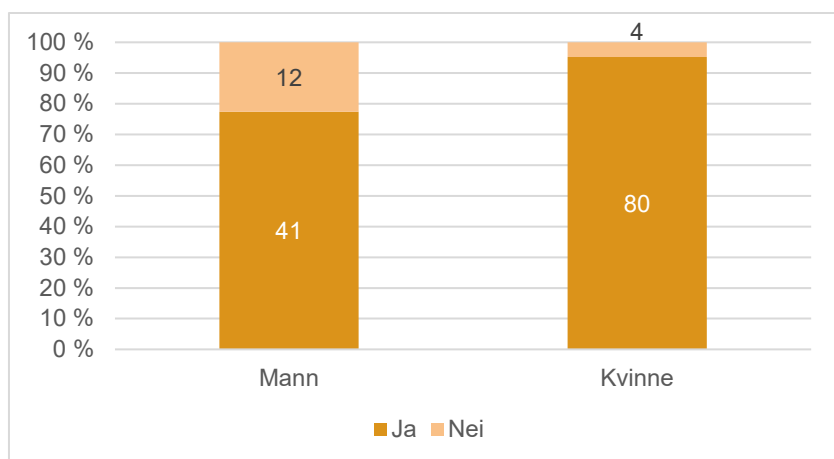
Kjønnsforskjellen mellom jenter og gutter kan også ses i sammenheng med det vi har sett tidligere i undersøkelsen, at flere gutter enn jenter anser bruk av skjellsord som humor. Altså kan det være at en større andel gutter tolker en kommentar for humor, mens en større andel jenter ville tolket den samme kommentaren rasistisk. Vi skal likevel være forsiktige med å dra parallellen til ord som kan oppfattes som rasistiske, siden skjellsordene som ble nevnt i vår undersøkelse var ordene homo, hore, bitch og fitte.

På listen over grupper befolkningen tror utsettes for diskriminering, kommer innvandrere høyest opp, ifølge Opinionsundersøkelsen (se vedlegg 4, s. 15). 88 prosent tror innvandrere blir diskriminert enten omfattende eller av og til. Dette henger nok sammen med at 73 prosent har observert at andre har blitt utsatt for rasisme (se vedlegg 4, s. 18). Blant de med begge foreldre født i utlandet svarer 16 prosent at de ofte har sett andre bli utsatt for rasisme og 56 prosent har observert det av og til. 19 prosent av de som selv er født i utlandet har ofte sett andre bli utsatt for rasisme, mens 70 prosent har sett det av og til. Det er kun 23 prosent av alle som svarer på undersøkelsen som aldri har observert andre bli utsatt for rasisme.

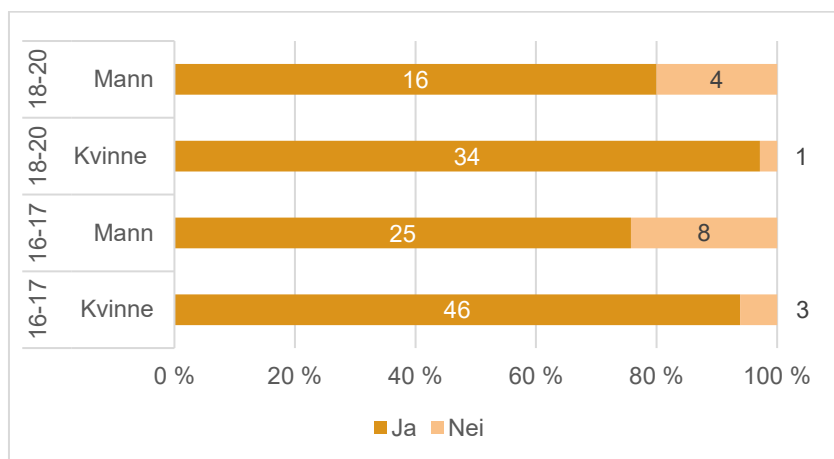
DISKRIMINERING

Nasjonale undersøkelser viser at 47 prosent av innvandrere har vært utsatt for diskriminering i løpet av det siste året (Bufdir, 2022). Vi spurte ungdommene om de synes dette er et problem for inkludering og likestilling. 95 prosent av jentene svarer at dette er et problem, mens 75 prosent av guttene svarer det samme. Igjen ser vi en forskjell mellom jenter og gutter når det kommer til hvordan de vurderer likestillingsutfordringer.

En av de mannlige informantene i intervjuene påpeker at arbeidet mot rasisme kan være krevende fordi han mener at hva som utgjør rasisme er subjektivt, at ulike parter har ulike forståelser av sannheten, og at rasisme kan være et tolkningsspørsmål. Han foreslår å inkludere antirasisme i skolen i større grad, for eksempel gjennom foredrag fra organisasjoner eller årlige undersøkelser. Temaet bør også gis større plass i samfunnsfag, etter det han erfarer. Dette finner vi også i Opinionsundersøkelsen der om lag halvparten av de spurte mener at skolene bør bruke mer tid på å undervise om rasisme og diskriminering. Rasisme og diskriminering er følgelig det temaet som flest respondenter mener skolene bør bruke mer tid på (se vedlegg 4, s. 17).

Figur 36: «I Norge oppgir 47% av innvandrere at de har vært utsatt for diskriminering i løpet av det siste året. Syns du dette er et problem for inkludering og likestilling?». Gutter: ja – 41, nei – 12; Jenter: ja – 80, nei – 4.

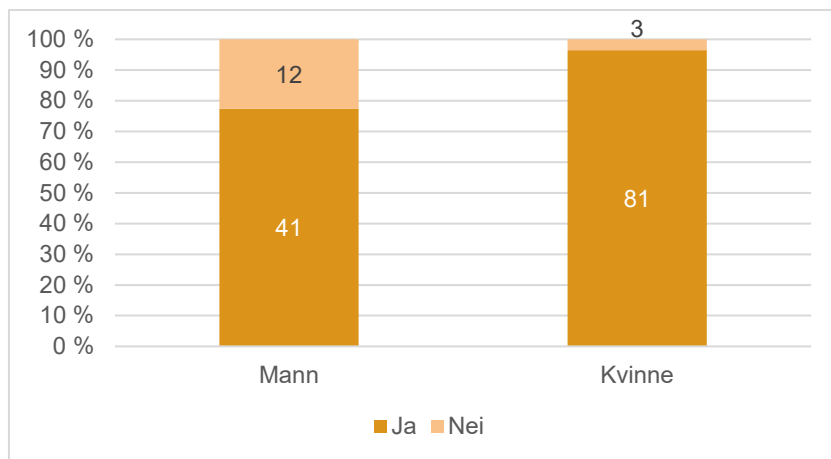

Figur 37: «I Norge oppgir 47% av innvandrere at de har vært utsatt for diskriminering i løpet av det siste året. Syns du dette er et problem for inkludering og likestilling?». Gutter 18-20 år: ja – 16, nei – 4; Jenter 18-20 år: ja – 34, nei – 1; Gutter 16-17 år: ja – 25, nei – 8; Jenter 16-17 år: ja – 46, nei – 3.

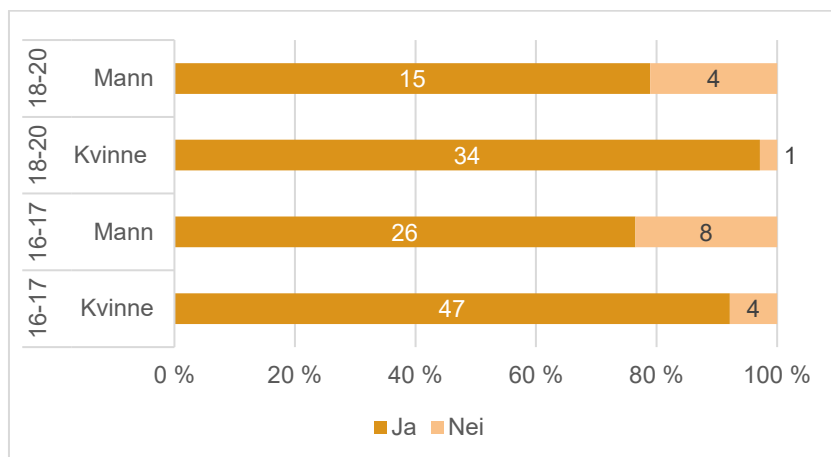
Forskning viser at 28 prosent av innvandrere har opplevd å ikke bli ansatt i en jobb de har søkt på grunn av sin bakgrunn (Bufdir, 2022). Vi spurte også ungdommene om de synes dette er et problem for inkludering. Igjen svarer de fleste jenter ja på spørsmålet med hele 96 prosent, mens 74 prosent av guttene mener det samme. Fra intervjuene forteller en informant at hun har tatt del i en søknadsprosess for en lærlingplass hvor bare kandidater med norske navn ble invitert til intervju.

Som nevnt tidligere, så finner vi at gutter i større grad enn jenter mener at likestillingen er ført langt nok eller for langt. Det er mulig dette spiller inn på kjønnsforskjellen i statistikken på om diskriminering i ansettelsesprosesser er et problem for inkludering.

Figur 38: «28% av innvandrere har opplevd å ikke bli ansatt i en jobb de har søkt på grunn av sin bakgrunn. Syns du dette er et problem for inkludering og likestilling?». Gutter: ja – 41, nei – 12; Jenter: ja – 81, nei – 3.

Figur 39: «28% av innvandrere har opplevd å ikke bli ansatt i en jobb de har søkt på grunn av sin bakgrunn. Syns du dette er et problem for inkludering og likestilling?». Gutter 18-20 år: ja – 15, nei – 4; Jenter 18-20 år: ja – 34, nei – 1; Gutter 16-17 år: ja – 26, nei – 8; Jenter 16-17 år: ja – 47, nei – 4.

VOLD OG SEKSUELL TRAKASSERING

- 70 prosent av jentene og 33 prosent av guttene oppga at de har opplevd uønskede seksuelle tilnærminger eller trakassering, herunder både verbale og fysiske.
- 79 prosent av jentene og 67 prosent av guttene har mottatt nakenbilder eller dickpics
- 35 prosent av jentene og 11 prosent av guttene svarte at de har opplevd uønskede seksuelle handlinger eller seksuelle overgrep.

#metoo har vist at mange kvinner og menn, jenter og gutter, opplever seksuell trakassering og uønska seksuelle tilnærminger gjennom livet. Oppmerksomheten om hva seksuell trakassering er, og at det ikke er akseptabelt, har økt med #metoo. I vår undersøkelse oppgir en svært høy andel av ungdommene å ha blitt utsatt for seksuell trakassering og seksuelle overgrep.¹

SEKSUELL TRAKASSERING

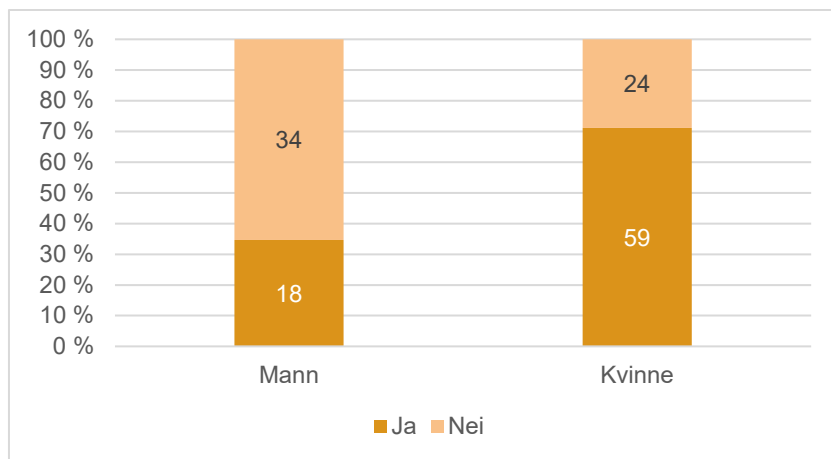
I Opinionsundersøkelsen sier tre av fire at de mener at #metoo har vært viktig for å begrense seksuell trakassering. Mens over halvparten av alle kvinner mener #metoo har vært svært viktig for å begrense seksuell trakassering, mener 39 prosent av mennene det samme (se vedlegg 4, s. 24). I vår undersøkelse spurte vi om uønska seksuelle tilnærminger i tillegg til seksuell trakassering, men det er sannsynlig at flere i dag enn før #metoo definerer uønska seksuelle tilnærminger som seksuell trakassering.

UngData (2020) viser at 40 prosent av jentene og 24 prosent av guttene i videregående skole har blitt utsatt for uønska seksuell oppmerksomhet eller trakassering det siste året. I vår undersøkelse svarer imidlertid 70 prosent av jentene at de har opplevd uønska seksuelle tilnærminger eller trakassering, herunder både verbale og fysiske. 33 prosent av guttene svarer det samme. Tallene i vår undersøkelse er altså betydelig høyere. Dette kan blant annet ha sammenheng med at vi ikke begrenset spørsmålet til erfaringer fra det siste året, slik Ungdata gjør.

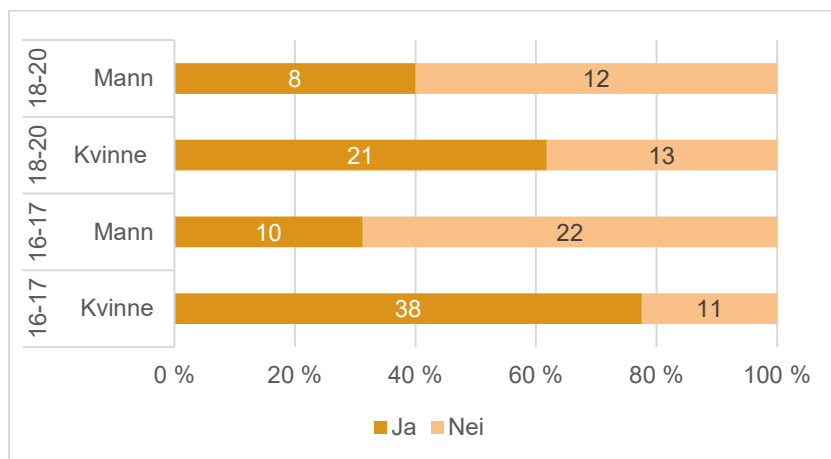
Vi spurte også om ungdommene synes omfanget av uønska seksuell oppmerksomhet eller trakassering er en utfordring for likestillingen. 92 prosent av jentene mener dette er en utfordring for likestillingen, mens 55 prosent av guttene mener det samme.

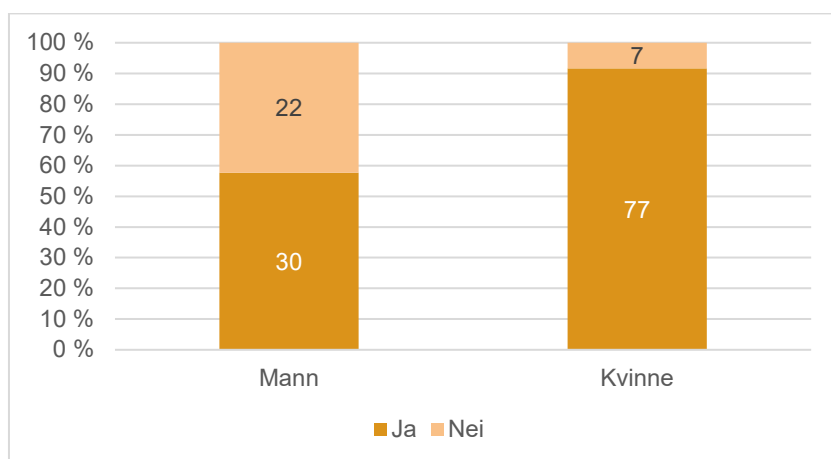
¹ Vi tar forbehold om at vi har et lite utvalg i undersøkelsen, se s. 9 om representativitet.

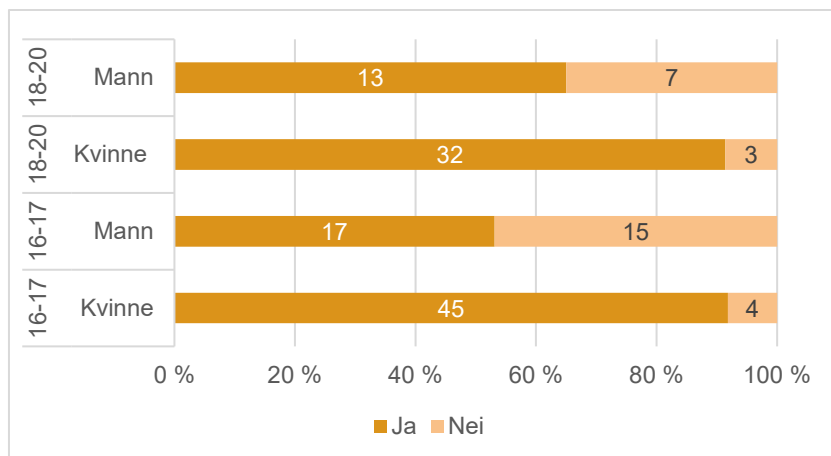
Figur 40: «Har du opplevd uønskede seksuelle tilnærminger eller trakassering, verbale eller fysiske?». Gutter: ja – 18, nei – 34; Jenter: ja – 59, nei – 24.

Figur 41: «Har du opplevd uønskede seksuelle tilnærminger eller trakassering, verbale eller fysiske?». Gutter 18-20 år: ja – 8, nei – 12; Jenter 18-20 år: ja – 21, nei – 13; Gutter 16-17 år: ja – 10, nei – 22; Jenter 16-17 år: ja – 38, nei – 11.

Figur 42: «40% av jentene og 24% av guttene på videregående skole har det siste året blitt utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet eller trakassering. Syns du det er en utfordring for likestillingen?». Gutter: ja – 30, nei – 22; Jenter: ja – 77, nei – 7.

Figur 43: «40% av jentene og 24% av guttene på videregående skole har det siste året blitt utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet eller trakassering. Syns du det er en utfordring for likestillingen?». Gutter 18-20 år: ja – 13, nei – 7; Jenter 18-20 år: ja – 32, nei – 3; Gutter 16-17 år: ja – 17, nei – 15; Jenter 16-17 år: ja – 45, nei – 4.

Det at så mange jenter mener det er en utfordring for likestillingen kan henge sammen med at en langt større andel jenter enn gutter har egne erfaringer og derfor ser det tydeligere som en utfordring. En av de kvinnelige informantene beskriver seksuell trakassering som noe mange jenter opplever:

«Dette [seksuell trakassering] er noe jeg stadig vekk ser, men problemet var mer utbredt på ungdomskolen enn på videregående. Når jenter er på fest eller ute på byen er de forsiktige, og jenter er vant til å bli tråkket på.» – Informant fra intervjuene, jente

En av de mannlige informantene fra intervjuene forteller imidlertid at han har blitt utsatt for dette selv og ser det rundt seg, men han anser det ikke som et omfattende problem. I intervjuene forteller også en mannlig informant at han ser mer seksuell trakassering blant minoritetsgrupper. Dette er også noe en kvinnelig informant med minoritetsbakgrunn nevner, og hun mener at disse temaene er spesielt vanskelige for jenter i et minoritetsmiljø.

Opinionsundersøkelsen viser at for befolkningen under ett er det rundt fire av ti som melder om uønska oppmerksomhet av seksuell karakter, men forskjellen mellom menn og kvinner er stor (se vedlegg 4, s. 25). To av ti menn har opplevd dette, mot seks av ti kvinner. Sannsynligheten for å svare nei på spørsmålet om en har vært utsatt for uønska seksuell tilnærming eller trakassering øker med alderen. Aller høyest andel som svarer ja på spørsmålet finner vi i gruppen 20-39 år, der halvparten svarer dette. Det er uklart hva dette skyldes, men bevissthet og oppmerksomhet rundt #metoo-kampanjen og økende offentlig debatt de siste årene når det gjelder kjønn og seksualitet kan være noe av årsaken. Det kan også tenkes at de eldre respondentene fra undersøkelsen har strengere definisjoner av hva som kan regnes som seksuell trakassering fordi de vokste opp i en annen tid. I tillegg vil aldersaspektet i forbindelse med seksualitet potensielt være en bidragsytende faktor her, da det er sannsynlig at de yngre aldersgruppene er i en livsfase hvor de i større grad er på arenaer hvor de får seksuell oppmerksomhet.

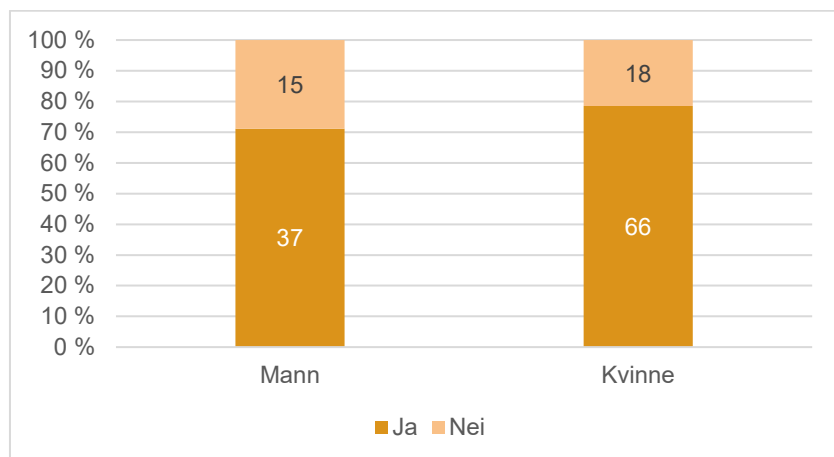
Det kan være at jenter og gutter, kvinner og menn, har forskjellige meninger om hva som utgjør uønska seksuell oppmerksomhet eller trakassering. Bendixen fant i en studie fra 2014 at menn ofte feiltolket kvinners signaler på høflig vennlighet som seksuell interesse. Samtidig fant studien at menn opplevde

at kvinner ofte feiltolket menns signaler på seksuell interesse som vennlighet. Det bør merkes at denne studien er heteronormativ.

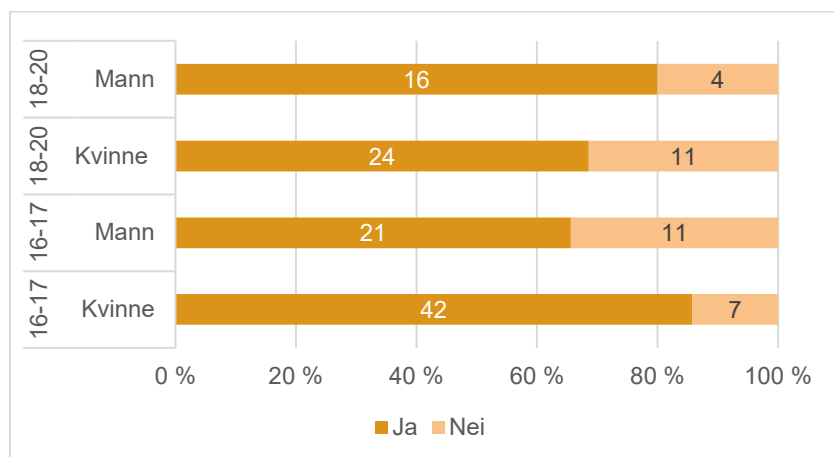
Opinionsundersøkelsen viser at å bekjempe seksuell trakassering er en viktig likestillingskamp for befolkningen. Fortsatt arbeid for å motvirke seksuell trakassering i skolen, arbeidslivet og samfunnet oppfattes følgelig viktig for økt likestilling mellom alle kjønn. Opinionsundersøkelsen viser riktignok at dette er viktigere for aldersgruppen 60-99 år enn 16-39 år (se vedlegg 4, s. 9).

NAKENBILDER OG DICKPICS

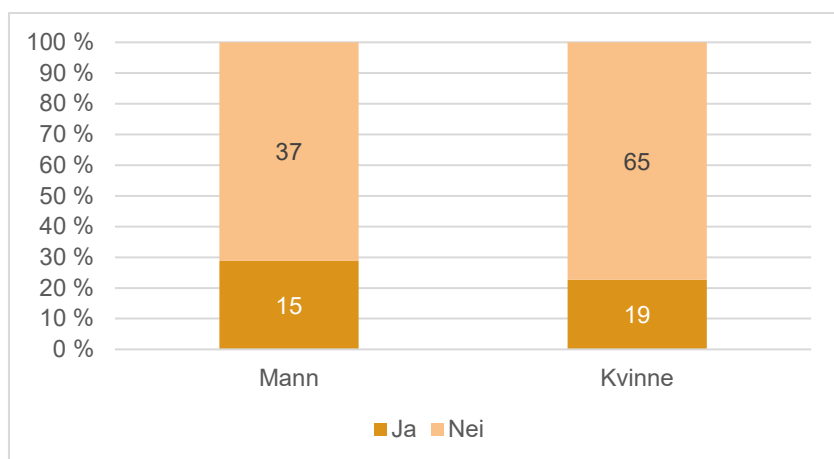
Media har over tid satt fokus på hvordan barn og unge lokkes til å selge nakenbilder og blir utsatt for overgrep gjennom ulike chattefunksjoner i både sosiale medier, apper og spill (Sandve, 2023). Ungdom bruker også sosiale medier aktivt i utforskning av seksualitet og romantiske forhold (NOU 2019:19). I vår undersøkelse svarer 79 prosent av jentene og 67 prosent av guttene at de har mottatt nakenbilder eller dickpics. På spørsmål om de selv har sendt nakenbilder eller dickpics svarer imidlertid kun 23 prosent av jentene og 27 prosent av guttene ja. Det er altså langt flere ungdom som mottar nakenbilder og dickpics, enn som sender det selv.

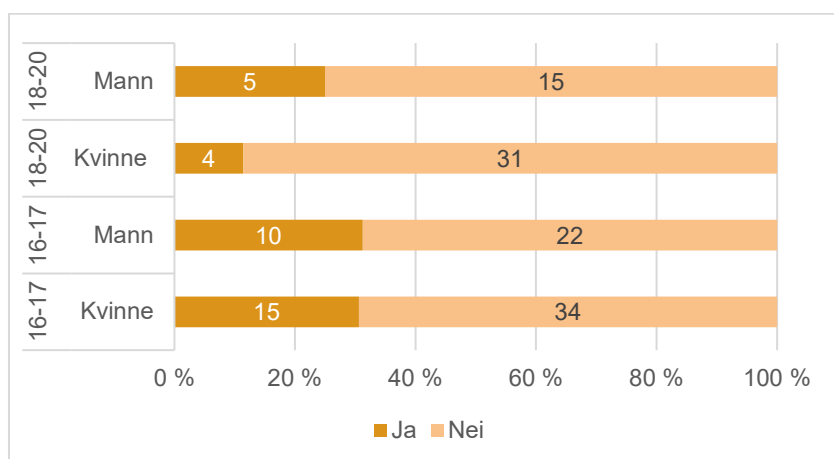
Figur 44: «Har du mottatt nakenbilder eller dickpics?». Gutter: ja – 37, nei – 15; Jenter: ja – 66, nei – 18.

Figur 45: «Har du mottatt nakenbilder eller dickpics?». Gutter 18-20 år: ja – 16, nei – 4; Jenter 18-20 år: ja – 24, nei – 11; Gutter 16-17 år: ja – 21, nei – 11; Jenter 16-17 år: ja – 42, nei – 7.

Figur 46: «Har du sendt nakenbilder eller dickpics?». Gutter: ja – 15, nei – 37; Jenter: ja – 19, nei – 65.

Figur 47: «Har du sendt nakenbilder eller dickpics?». Gutter 18-20 år: ja – 5, nei – 15; Jenter 18-20 år: ja – 4, nei – 31; Gutter 16-17 år: ja – 10, nei – 22; Jenter 16-17 år: ja – 15, nei – 34.

Under et av intervjuene kommer det fram at en av guttene er usikre på om nakenbilder og dickpics er en likestillingsutfordring. Han poengterer at skillet mellom om et nakenbilde er hyggelig og fint eller problematisk, ligger i samtykket. Det kan følgelig være interessant å undersøke hvor mange som spør om det er greit å sende nakenbilde før de faktisk gjør det.

Vår undersøkelse viser kun hvor mange som har mottatt og sendt nakenbilder, og vi kan derfor ikke si noe om nakenbildene har blitt sendt eller mottatt med samtykke. Forskning viser imidlertid at det er utbredt blant kvinner å motta dickpics uten å ha samtykket til det. 45 prosent av kvinner i alderen 18-30 år har fått uønska dickpics, hvor nesten 6 av 10 fikk bildet fra en ukjent (Tvilde & Bash, 2018). Videre svarte 65 prosent av disse kvinnene at de følte det var ubehagelig, 26 prosent ble ikke påvirket, 17 prosent ble krenket og 12 prosent synes det var morsomt. Av kvinnene som fikk uønska dickpics var det ingen som krysset av for at de ble seksuelt opphisset. 43 prosent av kvinnene sendte også nakenbilder, hvor 14 prosent av disse følte seg presset til det.

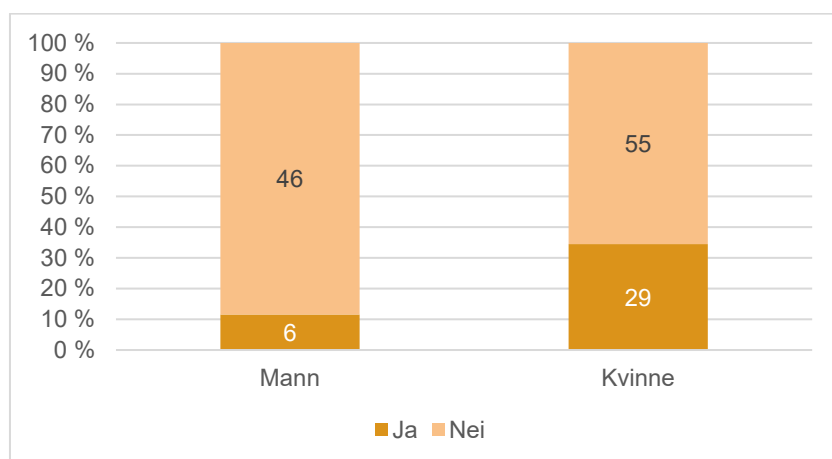
UØNSKA SEKSUELLE HANDLINGER

I NOU 2022: 21 gjennomgås omfanget av voldtekt og uønska seksuelle handlinger. Både Nasjonal trygghetsundersøkelse 2020 (Løvgren et al., 2022) og UngData 2022 (Bakken, 2022) viser at det er store

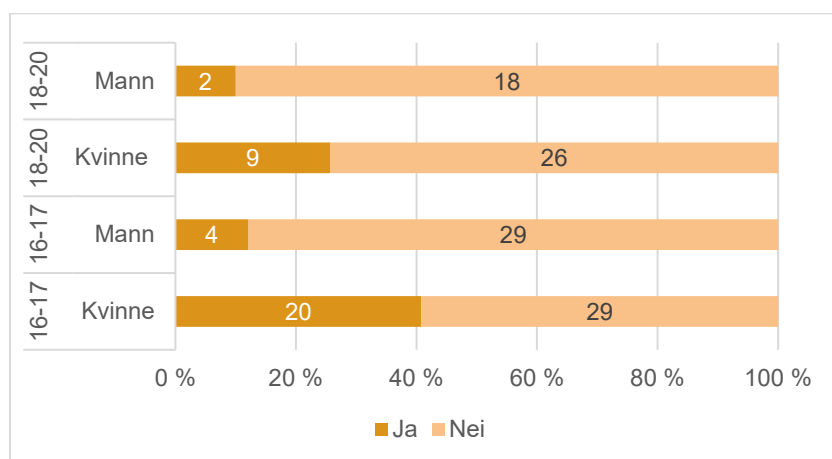
kjønnsforskjeller knyttet til uønska seksuelle handlinger. For aldersgruppen som tilsvarer respondentene i vår undersøkelse svarte 30 prosent av jentene og 12 prosent av guttene at de hadde opplevd å bli seksuelt befølt mot deres vilje. 11-13 prosent av jentene hadde opplevd at noen hadde presset eller tvunget dem til samleie eller andre seksuelle handlinger. Blant guttene svarte 3-4 prosent tilsvarende (Tall fra Ungdata 2022 i NOU 2022: 21, s. 33).

I vår spørreundersøkelse spurte vi om ungdommene har opplevd uønska seksuelle handlinger eller seksuelle overgrep. 35 prosent av jentene svarer ja, mens 11 prosent av guttene svarer det samme. I forkant av spørsmålet ble seksuelt overgrep definert som enhver seksuell handling utført mot noen som ikke gir, eller er i stand til å gi, sitt samtykke, og hvor handlingen medfører subjektivt ubehag, smerte, frykt eller annen opplevelse av krenkelse. Våre tall er følgelig betydelig høyere enn de nasjonale undersøkelsene for denne aldersgruppen. En av jentene som ble intervjuet forteller at det fortsatt er stigmatiserende for jenter å fortelle om seksuelle overgrep:

«På bygda tør man ikke snakke høyt om seksuelle overgrep. Man tenker at det er noe galt med jenta, at hun er ute etter oppmerksomhet».

Figur 48: «Har du opplevd uønskede seksuelle handlinger eller seksuelle overgrep?». Gutter: ja – 6, nei – 46; Jenter: ja – 29, nei – 55.

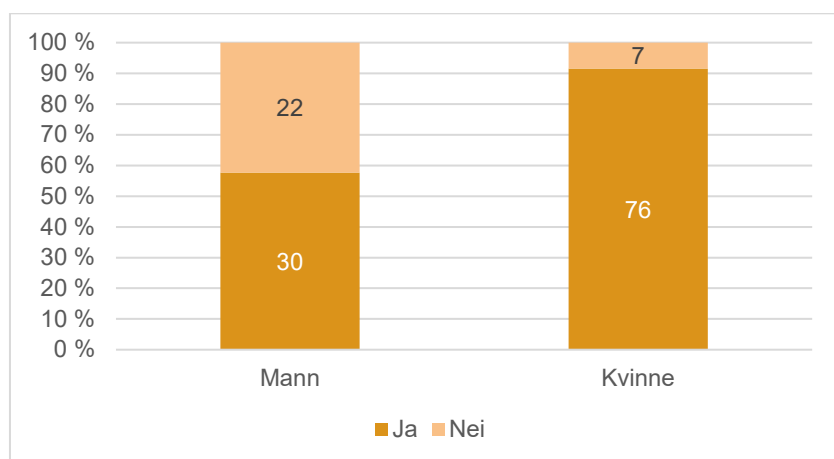

Figur 49: «Har du opplevd uønskede seksuelle handlinger eller seksuelle overgrep?». Gutter 18-20 år: ja – 2, nei – 18; Jenter 18-20 år: ja – 9, nei – 26; Gutter 16-17 år: ja – 4, nei – 29; Jenter 16-17 år: ja – 20, nei – 29.

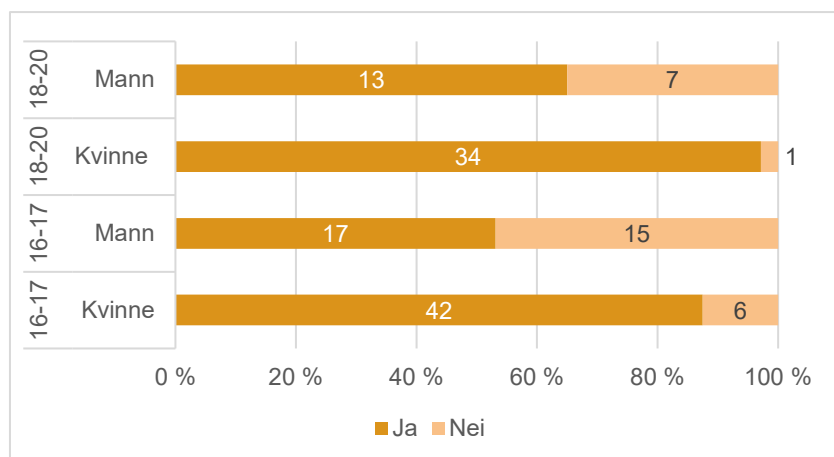
Hvorfor tallene i vår undersøkelse er høyere enn lignende undersøkelser er usikkert, og her må vi ta forbehold om at tallene bygger på et lite utvalg. Samtidig viser Nasjonalt Kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) sin omfangsundersøkelse at 23 prosent av kvinner har opplevd å bli voldtatt i løpet av livet, noe som viser at en langt større andel kvinner oppgir slike erfaringer enn i tidligere undersøkelser (Dale et al., 2023; Thoresen & Hjemdal, 2014).

SAMTYKKELOV

Samtykkelov har vært diskutert i mange år, og vi spurte ungdommene de synes det bør innføres en samtykkelov i Norge eller ikke. Også her er det store kjønnsforskjeller. Mens 91 prosent av jentene ønsker en samtykkelov, svarer kun 55 prosent av guttene det samme. Samtykkelov oppleves følgelig som viktigere blant jentene enn guttene. Det samme kommer fram i resultatene fra Opinion, hvor bare 5 prosent av kvinnene uttrykker skepsis til en samtykkelov (se vedlegg 4, s. 26). I Opinion sin undersøkelse kom det frem at et flertall i befolkningen støtter en samtykkelov, hvor rundt seks av ti er positive til dette. 15 prosent er negative. Opinionsundersøkelsen viser at rundt en av fire menn stiller seg skeptiske til en samtykkelov.

Figur 50: «Bør vi innføre samtykkelov i Norge?». Gutter: ja – 30, nei – 22; Jenter: ja – 76, nei – 7.

Figur 51: «Bør vi innføre samtykkelov i Norge?». Gutter 18-20 år: ja – 13, nei – 7; Jenter 18-20 år: ja – 34, nei – 1; Gutter 16-17 år: ja – 17, nei – 15; Jenter 16-17 år: ja – 42, nei – 6.

En grunn til at kvinner er mer positive til samtykkelov kan være at andelen jenter og kvinner som utsettes for uønska seksuell oppmerksomhet og handlinger er større enn blant gutter og menn. Kvinner og jenter kan altså være motivert av at en samtykkelov kan gi mer trygghet og økt rettsvern. Kjønnsskjellen kan også ha sammenheng med at gutter oftere begår seksuallovbrudd eller handlinger som er uønska, og da spesielt festrelaterte handlinger hvor rus er involvert (NOU 2022: 21, s. 32-34).

Nasjonal trygghetsundersøkelse viste at 64 prosent av respondentene oppga overgriper som en venn eller bekjent (NOU 2022: 21, s. 33). «Forskning viser at fornærmede er mindre tilbøyelig til å anmelde en voldtekt dersom de kjenner gjerningspersonen, dersom gjerningspersonen ikke benyttet vold, hvis voldtekten skjedde hjemme hos gjerningspersonen, hvis det er liten aldersforskjell mellom partene og hvis fornærmede hadde drukket alkohol eller brukt andre rusmidler» (NOU 2022: 21, s. 35).

Fra intervjuene er det flere, uavhengig av kjønn, som sier at de synes intensjonen bak en samtykkelov er positiv, men at de er usikre på hvordan dette kan fungere i praksis. En av de mannlige informantene er enig i prinsippene bak en lovendring, men er usikker på hvordan man skal bevise samtykket. Han tror også at flere jenter støtter en samtykkelov fordi de er mer utsatt.

Opinionsundersøkelsen viser at befolkningen mener en samtykkelov vil påvirke antall anmeldelser i større grad enn faktiske voldtekter (se vedlegg 4, s. 27). Nær 60 prosent tror det vil føre til flere anmeldelser, og dette er nokså samstemt mellom kvinner og menn, og de ulike aldersgruppene. 16 prosent av menn svarer at de er helt uenige i at en samtykkelov vil føre til færre voldtekter, mens 6 prosent av kvinner svarer det samme.

FRAMTIDENS LIKESTILLING

- Ungdom oppgir at de mener skolen skulle hatt mer undervisning om ulike likestillingsutfordringer
- 2 av 5 ungdom synes det er vanskelig å svare på hva myndighetene bør gjøre på likestillingsfeltet

HVA SYNES UNGDOM AT MYNDIGHETENE SKAL GJØRE?

I spørreundersøkelsen kunne respondentene svare i fritekst på hva de synes myndighetene skal gjøre for å fremme likestilling i framtiden. Det er tydelig at dette er et spørsmål de synes det er vanskelig å svare på, da 52 av 139 respondenter velger å ikke svare, svarer «vet ikke» eller påpeker at de er usikre.

Flere av ungdommene er likevel engasjert i spørsmålet, og flere nevner undervisning i skolen om likestilling, rasisme, kjønn, seksualitet, trakassering, diskriminering og kroppspress så tidlig som mulig. Som en respondent presiserer i spørreundersøkelsen, så vil dette bidra til at *«barn får forståelse for temaet og yngre generasjoner tar med seg dette når de blir eldre»*.

Videre kommer det fram et ønske om samtykkelov i kommentarene i fritekst. Dette kommer også fram av intervjuene. Samtidig sier flere at det er vanskelig å se for seg hvordan en slik lov skal se ut i praksis. Andre kommentarer i fritekst er at myndighetene skal innføre strengere regler og økt straff for å bedre likestillingen, oppfordre til og gi goder når man tar utradisjonell utdanning og yrkesvalg, at myndighetene skal snakke mer om likestilling og sikre lovverk som beskytter utsatte, og sikre at gutter også mottar kjønnskvolter på for eksempel psykologstudiet.

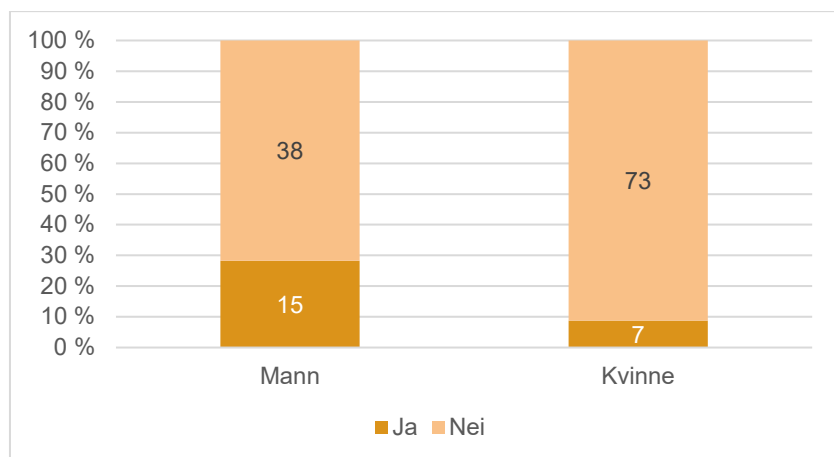
Svarene fra ungdommen går i mye det samme, men de svarer fra ulike perspektiver eller kommer med ulike eksempler. Noen nevner spesifikt at det bør sikres lovverk som beskytter utsatte grupper, mens andre nevner at myndighetene bør ha på plass lovverk i skolen og på arbeidsplassen som gir strengere konsekvenser hvis noen forskjellsbehandler. Det er et sterkt ønske om å få informasjon om likestillingsutfordringer og -inkludering fra tidlig alder.

«Jeg håper og tror at vi har det som skal til for å oppdra en «woke» generasjon i større grad enn hva våre foreldre og besteforeldre har gjort. Man får med seg veldig mye av holdningene sine hjemmefra».
– Respondent fra spørreundersøkelsen

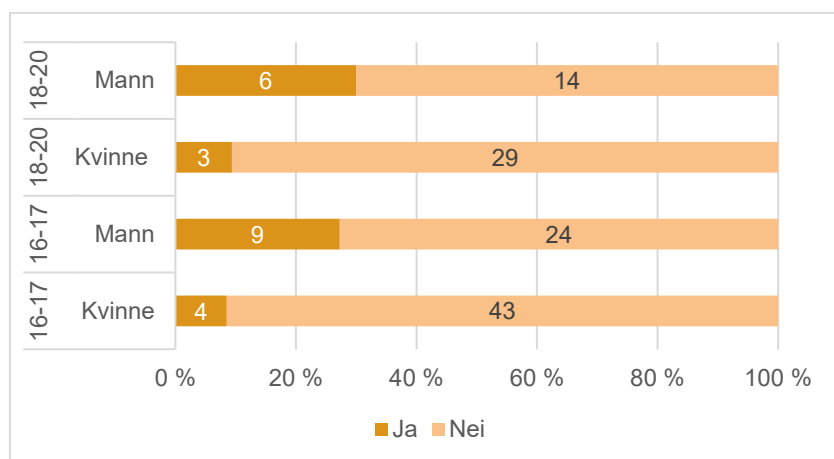
Selv om ungdommen kommer med mange forslag, er det også nesten 2 av 5 som synes dette spørsmålet er vanskelig. Dette kan henge sammen med at myndighetens oppgaver og rolle på likestillingsfeltet kan kreve en innsikt og forståelse i politikk og forvaltning som ikke alle tenåringer har. Det kan også være at ungdommene synes myndighetene allerede jobber godt med likestilling og at det er vanskelig å komme på ytterligere forslag. Likestillingsfeltet omhandler mange områder som kan gjøre et slikt spørsmål overveldende. Det kan også tenkes at ungdommene ikke tidligere har reflektert så mye rundt myndighetenes likestillingsarbeid.

ENDRA HOLDNING TIL LIKESTILLING?

Avslutningsvis i spørreundersøkelsen gjentok vi spørsmålet om full likestilling. Andelen som mener at vi har full likestilling i Norge har nå falt fra 14 til 8 prosent for jentene og fra 33 til 27 prosent for guttene.

Figur 52: «Etter å ha deltatt i denne undersøkelsen tenker du at vi har full likestilling i Norge?». Gutter: ja – 15, nei – 38; Jenter: ja – 7, nei – 73.

Figur 53: «Etter å ha deltatt i denne undersøkelsen tenker du at vi har full likestilling i Norge?». Gutter 18-20 år: ja – 6, nei – 14; Jenter 18-20 år: ja – 3, nei – 29; Gutter 16-17 år: ja – 9, nei – 24; Jenter 16-17 år: ja – 4, nei – 43.

Dette kan tyde på at ved økt oppmerksomhet til spørsmål om likestilling, som krever at en tar stilling til eller reflekterer rundt likestillingsutfordringer, så får noen av respondentene nye perspektiver som påvirker hvordan de anser likestillingssituasjonen i Norge i dag.

KAPITTEL 4: HVA NÅ?

Det store bildet er at ungdom synes arbeidet for likestilling er viktig, og at de ønsker mer kunnskap om likestillingsutfordringer gjennom undervisningen. På samme måte som eldre aldersgrupper anser ungdom likestilling i arbeidslivet, herunder likelønn, som en av de viktigste likestillingsutfordringene. Samtidig er unge mer opptatt av anti-rasisme og skeives rettigheter enn eldre aldersgrupper.

I denne delen vil vi reflektere rundt noen av de overordnede temaene vi fant i undersøkelsen og gi noen anbefalinger for veien videre.

ULIKE PRIORITERINGER

I dag omfatter likestillingsfeltet en rekke diskrimineringsgrunnlag som har vern i loven. Undersøkelsen viser at de ulike grunnlagene prioriteres ulikt når det kommer til hva ungdommene synes er viktigst.

LIKESTILLINGSUTFORDRINGER KNYTTET TIL NEDSATT FUNKSJONSEVNE ER MINDRE SYNLIG

Når respondentene i spørreundersøkelsen vår blir spurt om å svare i fritekst på hvilke likestillingsutfordringer som er viktigst, blir ikke nedsatt funksjonsevne nevnt. Likevel ser vi av resultatene lenger ut i undersøkelsen at når ungdom får nedsatt funksjonsevne presentert som et valgalternativ, er dette noe mange prioriterer som en viktig likestillingsutfordring de tror ungdom er opptatt av.

Nedsatt funksjonsevne og likestilling er ikke det området som er mest synlig i media og sosiale medier. Dette kan forme hva som er lengst framme i pannebrasken hos ungdommen når de engasjerer seg i likestillingsutfordringer. Vår erfaring er at likestillingsutfordringer knyttet til ulike former for nedsatt funksjonsevne er mest synlig for de av oss som det berører og som jobber med det. Vi opplever at det ikke like synlig som en strukturell likestillingsutfordring i samfunnet og samfunnsdebatten. Sivilt samfunn med brukerorganisasjonene, likestillingssentrene og myndighetene har i flere år definert nedsatt funksjonsevne som en del av det bredere likestillingsfeltet, men vi ser fortsatt at nedsatt funksjonsevne i større grad blir oppfattet som et felt for seg selv.

Vi vet at ungdom i dag får mye av sin nyhetsinformasjon via sosiale medier. Vi kan anta at likestilling knyttet til nedsatt funksjonsevne ikke står høyt i algoritmene for ungdom, og at kunnskapen om dette derfor i mindre grad når ut. Vi vet for eksempel at FN-konvensjonen for mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) er lite omtalt i media.

ARBEIDET MOT RASISME ER DET TEMAET FLEST UNGDOMMER STØTTER OPP OM

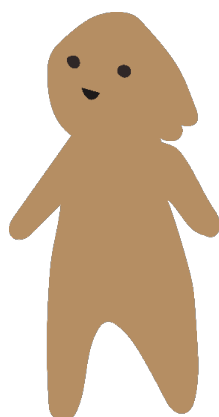
Statistikk fra SSB viser at rasisme er ganske utbredt i Norge, og flere unge oppgir å ha blitt utsatt for diskriminering enn eldre (Oppøyen, 2022). Etter Black Lives Matter-bevegelsen, og med demonstrasjonene som fant sted i Norge våren 2020, har flere erkjent at rasisme er en utfordring også i Norge (Retriever, 2020). Vi opplever at dette har sammenheng med at flere har kunnskap om ulike former for rasisme som strukturell rasisme, hverdagsrasisme og mikroaggresjoner (Orupabo, 2021).

Diskusjoner i sosiale medier viser likevel at det er stor uenighet om hva rasisme er. Urovekkende mange i vår undersøkelse sier at de har opplevd eller observert rasisme. Samtidig ser vi et engasjement blant respondentene gjennom at dette er den likestillingsutfordringen flest er opptatt av. Vi synes det er positivt at rasisme har blitt mer synlig, og mener at dette i større grad må føles opp i skolen.

TRANSPERSONER TOPPER LISTEN OVER HVEM BEFOLKNINGEN TROR UTSETTES FOR DISKRIMINERING

Det er liten støtte til transpersoners likestillingskamp, sett i forhold til hvor mye diskriminering folk tror at mennesker med kjønnsidentitetsutfordringer utsettes for. Opinionsundersøkelsen viser at transpersoner er den gruppen som topper listen over hvem befolkningen tror utsettes for omfattende diskriminering (se vedlegg 4, s. 15). I vår undersøkelse svarte en betydelig andel gutter (34 prosent) at de ville være ukomfortable med en transperson som statsminister. Dette er en langt høyere andel enn blant jenter (8 prosent), og en høyere andel enn i tidligere holdningsundersøkelser hvor samme spørsmålet har blitt stilt. Befolkningens holdninger til de av oss som er transpersoner og ikke-binære indikerer at deres rettighetskamp ikke er like viktig som andre diskrimineringsgrunnlag. Holdningene påvirker transpersoners og ikke-binæres livskvalitet og opplevelse, som kan gi en pekepinn på hvorfor de som gruppe rapporterer om større utfordringer med blant annet psykisk helse, sammenlignet med befolkningen ellers (Anderssen et al., 2021).

Derfor er det positivt at regjeringens nye handlingsplan for kjønn- og seksualitetsmangfold (Kultur- og likestillingsdepartementet, 2023) løfter transpersoner og personer med kjønnsinkongruens som et eget innsatsområde. Vi opplever at det er viktig med mer kunnskap om kjønnsmangfold både i barnehage, skole og helsesektoren, fordi barn og unge som bryter med kjønnsnormer og opplever kjønnsinkongruens er spesielt sårbare. Samfunnet står i en brytningstid der økte rettigheter og synlighet fører til motreaksjoner og et hardt debattklima som er krevende for de det angår personlig.

HVORFOR OPPGIR GUTTER MINDRE STØTTE TIL LIKESTILLINGSUTFORDRINGER ENN JENTER?

Det er gjennomgående i undersøkelsen at de fleste likestillingsutfordringene oppleves mer relevante for jenter enn gutter. Det samme kom fram hos de ulike aldersgruppene i Opinionsundersøkelsen. Tidligere undersøkelser har også vist at kvinner har mer positive holdninger til likestilling enn menn (se blant annet Øia, 2011; Bufdir, 2020; Opinion, 2022). Samtidig ser vi at det blir stadig større anerkjennelse i samfunnet for at gutter og menn også opplever likestillingsutfordringer knyttet til vold og overgrep, kroppspress, skoleprestasjoner og mer generelt det å leve opp til maskulinitetsidealer. Likevel er engasjementet for likestilling lavere hos gutter. Unntaket er når det kommer til spørsmål om menns rettigheter som fedre, som støttes i like stor grad av gutter som av jenter.

IDENTIFISERER GUTTER SEG I MINDRE GRAD MED DE ULIKE LIKESTILLINGSUTFORDRINGENE?

Nylig ble det publisert en undersøkelse som viste at lav selvfølelse gir mer negative holdninger til likestilling (Fluit, et al., 2023). Statistikk viser at gutter faller fra i skolen og flere dropper ut (NOU 2019:3). Vi kan ikke si noe om hvorvidt guttene i vår kartlegging har lav selvfølelse og om dette har sammenheng med at flere gutter enn jenter opplever likestilling som mindre relevant. Det kan likevel være interessant å spørre om en av flere mulige forklaringer kan være at en del gutter opplever mindre mestring enn jevnaldrende jenter, for eksempel i skolesammenheng. Vårt spørsmål er da om gutter ikke ser det å støtte opp om likestillingsutfordringer der jenter og kvinner kommer dårlig ut, som relevant ut fra egne erfaringer. Vi mener det er viktig at vi får mer kunnskap om gutters perspektiver når det kommer til holdninger og erfaringer knyttet til likestilling, og ser fram til mannsutvalgets utredning og mer forskning knyttet til gutter og likestilling.

GUTTER OG MENNS ERFARINGER MED DISKRIMINERING ER MINDRE SYNLIG

Opinionsundersøkelsen viser at nesten 4 av 10 mener at menn aldri eller nesten aldri blir utsatt for diskriminering. Vi tror en sammenheng her kan være at likestilling fortsatt i stor grad forbindes med kvinners og minoriteters rettigheter. I tillegg kan det være at gutter og menn ikke ser på seg selv som en diskriminert gruppe, til tross for at det finnes strukturelle likestillingsutfordringer for gutter og menn som gruppe, for eksempel knyttet til maskulinitetsidealer. I 2018 påpekte helsepsykolog og forsker Ingela Lundin Kvalem at vi ikke kan nok om gutter og kroppspress. Videre sa hun at det stilles feil spørsmål til gutter om utseende når det forskes på kroppspress (Vignæs & Honningsøy, 2018). Hun mente at hvis vi spør gutter spesifikt om muskler og funksjonalitet, så ville vi fått andre svar og et annet bilde av gutters erfaringer med kroppspress. Noen av våre informanter var inne på det samme, og sa at det er veldig vanlig at gutter trener mye for å leve opp til maskuline kroppsidealer, men at de i mindre grad definerer det som kroppspress. Usynliggjøring av at gutter opplever utfordringer knyttet til blant annet kroppspress, er et problem fordi det fører til at gutter i mindre grad enn jenter ber om hjelp for eksempel gjennom skolehelsetjenesten.

En annen faktor som kan være med på å forklare lavere engasjement hos gutter kan være de temaene som preger den offentlige likestillingsdebatten. Likelønn, kjønnsdelt arbeidsmarked og vold mot kvinner er fortsatt store og viktige temaer i det offentlige rom. En av de mannlige informantene fortalte at han var imot arbeidet for å bedre kjønnsbalansen i arbeidslivet. Han ville ikke bli presset inn i et yrke han ikke ønsket, kun fordi samfunnet skulle få et mer kjønnsbalansert arbeidsliv. Vi tror dette kan

speile at den offentlige debatten ofte blir overflatisk og kan tolkes som en kjønnskamp der det kjempes mellom kvinner som ofre og menn som privilegerte. Diskusjoner rundt utdanningsvalg kan for eksempel preges av et budskap som fremstår som at gutter bør inn i kvinnedominert yrker fordi samfunnet trenger dem i framtidens helsevesen og skole. Vi opplever at den offentlige debatten i mindre grad tar guttenes perspektiv når det gjelder å jobbe for at flere skal oppleve for eksempel helse og oppvekst som akseptable utdanningsvalg. Debattene handler i mindre grad om at dette også innebærer å jobbe med normer som gjør at gutter som velger utradisjonelt blir sett ned på i guttegjengene, og opplever utfordringer ved å være en kjønnsminoritet i utdanningen og på arbeidsplassen.

HVORFOR ER JENTER MER ENGASJERTE I LIKESTILLING?

Det kan også være interessant å snu spørsmålet på hodet og spørre hvorfor så mange jenter i stor grad støtter opp om de fleste likestillingsutfordringene vi spør om. Som vi har vært inne på gjennom rapporten ser det ut til at jenter som gruppe i større grad ser likestilling som relevant, også ut fra egne erfaringer. En urovekkende høy andel jenter oppgir at de har egne erfaringer med seksuell trakassering. Vi vet at mange jenter i ungdomstiden står i et krevende spenn mellom det å være selvstendig og dyktig på den ene siden, og å være attraktiv og populær i sosiale medier på den andre siden (NOU 2019:19). I tillegg ser vi at en høy andel jenter selv har observert at andre har blitt utsatt for rasisme. I tillegg til at jenter i større grad identifiserer seg med og opplever flere likestillingssaker som relevante, er det altså også en langt større andel jenter som støtter opp om saker som omhandler ulike minoriteter. Dette gjelder for eksempel skeives rettigheter og arbeidet mot rasisme.

ERFARINGER MED VOLD OG SEKSUELL TRAKASSERING ER VANLIG

Flere deler i undersøkelsen vår handlet om ulike temaer knyttet til seksualitet, grenser og overgrep. Vi ser at dette er viktige tema i ungdommenes liv. Gjennomgående finner vi at en større andel jenter oppgir å ha negative erfaringer knyttet til seksuell oppmerksomhet, trakassering og overgrep. Jenter er også langt mer opptatt av disse likestillingsutfordringene enn gutter, noe som ikke er overraskende ut fra de negative erfaringene mange har. Urovekkende mange jenter, 70 prosent, oppga at de har opplevd uønskede seksuelle tilnærminger eller trakassering, verbale eller fysiske. Når det kommer til guttene har så mange som 1 av 3 opplevd det samme. Dette viser at det å få tråkket på egne grenser når det gjelder kropp og seksualitet er vanlige erfaringer for ungdom av alle kjønn.

SEKSUALITETSUNDERVISNINGEN TRENGER ET LØFT

I henhold til læreplanen for elever i grunnskolen skal elevene lære om hele spekteret ved seksualitet: sex, følelser, kropp, kjønn, grenser, relasjoner, seksualitet, tilhørighet, vennskap, identitet og mangfold. Vi mener det kom et viktig løft i kravene til seksualitetsundervisningen med de nye lærerplanene som trådte i kraft i 2020. Vi vet fra før at både lærere og elever mener at seksualitetsundervisningen i skolen er mangelfull (Sex og samfunn, 2022) og at det er stor variasjon i kvaliteten på seksualitetsundervisning. I vårt arbeid med seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) ser vi at det er store variasjoner og mangler i seksualitetsundervisningen landet rundt. Bedre seksualitetsundervisning er noe som har vært frontet av sivilsamfunn og spesielt gjennom det nasjonale SRHR-nettverket i lang tid. Halvparten av guttene og 3 av 4 jenter mener de ikke har fått en seksualitetsundervisning i tråd med lærerplanene. Et viktig forslag til videre arbeid er å styrke seksualitetsundervisningen for å gjøre

ungdommene tryggere i egen seksuell utforskning og i møte med situasjoner og relasjoner som kan føre til overgrep.

I Sex og samfunn sin kartlegging oppgir 69 prosent av lærerne at de var komfortable med å undervise i seksualitet, altså er det 3 av 10 som ikke er komfortable når de skal undervise i seksualitet. 7 av 10 elever ønsker mer seksualitetsundervisning i skolen (Sex og samfunn, 2022). Ungdom selv ønsker at voksne, herunder lærere, skal ha mer innsikt i livet på nett (NOU 2019:19). Dette er spesielt viktig i møte med seksualisert innhold, der det er kort vei mellom spennende seksuell utforskning og ulike former for overgrep (NOU 2019:19). Det er også viktig at seksualitetsundervisningen har et kjønnsperspektiv, og tar for seg gutter og jenters ulike erfaringer når det kommer til blant annet nakenbilder, dicpics og holdninger til samtykkelov. Det er også viktig å ha et kjønnsperspektiv i undervisning om kropp og selvfølelse i livsmestring og folkehelse. På spørsmål om ungdommene har følt på kroppspress svarer hele 89 prosent av jentene og 53 prosent av guttene ja. Her er det viktig å være bevisst på at kroppspress kan oppleves ulikt for gutter og jenter. Merking av retusjert reklame har stor oppslutning blant ungdommene. Dette kan tyde på at ungdommene opplever perfekte kropper og uoppnåelige kroppsidealer som usunt og kanskje også en belastning.

VEIEN VIDERE?

Undersøkelsen omfatter en stor bredde i likestillingsutfordringer og viser hvor gjennomgripende likestilling er i vår hverdag. Likestilling må derfor være en del av alle aspektene i samfunnet skal vi lykkes med å gjøre samfunnet tilgjengelig, åpent og inkluderende for alle mennesker uansett kjønn, bakgrunn og alder. Basert på resultatene i undersøkelsen ønsker vi å komme med noen anbefalinger for veien videre og fremtidens likestilling, for et mer likestilt samfunn.

ANBEFALINGER

- Det trengs en generell styrking av seksualitetsundervisningen i skolen.
- Øke kompetansen om kjønns- og seksualitetsmangfold blant lærere og elever.
- Mer kunnskap om gutter og jenters ulike erfaringer om grenser, skjellsord og kroppspress.
- Styrke faget utdanningsvalg i ungdomsskolen med tanke på kjønn, normer og valg.
- Mer kunnskap om rasisme og antirasistisk arbeid inn i skole og barnehage.
- Sikre likestilling for barn og unge med nedsatt funksjonsevne gjennom inkorporering av CRPD og oppfølging av NOU 2023: 13 På høy tid.
- Mer forskning om ungdoms erfaringer og behov for voksenstøtte i skjermbruk, grensesetting, seksuell utforskning på nett.
- Styrke kunnskap om samtykke, grensesetting og nettvett allerede i barnehage og grunnskole.
- Gi barn og unge økt kunnskap om hva som fører til kroppspress gjennom livsmestringsfaget.
- Seksualitetsundervisning må i større grad inn i lærerutdanningene, samt i etter- og videreutdanning.

REFERANSER

Anderssen, N., Eggebø, H., Stubberud, E., & Holmelid, Ø. (2021). [Seksuell orientering, kjønnsmangfold og levekår. Resultater fra spørreundersøkelsen 2020](#). Universitetet i Bergen, Institutt for samfunnspsykologi.

Anderssen, N., & Malterud, K. (red.). (2013). Seksuell orientering og levekår. Bergen: Uni Helse, Allmennt medisinsk forskningsenhet.

Anderssen, N., & Slåtten, H. (2013). Holdninger til LHBT-personer 2008-2013. I N. Anderssen & K. Malterud (red.), Seksuell orientering og levekår (s. 121-148). Bergen: Uni Helse, Allmennt medisinsk forskningsenhet.

Bakken, A. (2022). [Ungdata 2022. Nasjonale resultater](#). (NOVA RAPPORT NR 5/22). Oslo Metropolitan University, Oslo.

Bakken, A. (2020). [Ungdata 2020. Nasjonale resultater](#). (NOVA RAPPORT NR 16/20). Oslo Metropolitan University, Oslo.

Bazaz, R. & Evje, A., F. (2022, 19. januar). [Slår alarm om spiseforstyrrelser: – De er sykere og yngre enn før](#), NRK.

Bendixen, M. (2014) [Evidence of Systematic Bias in Sexual Over- and Underperception of Naturally Occurring Events: A Direct Replication of in a more Gender Equal Culture](#). *Evolutionary Psychology* 2(5).

Bufdir. (2020). [Holdninger til lhbtq-personer i 2017](#). Oslo: Bufdir.

Bufdir. (2022). [Diskriminering av samer, nasjonale minoriteter og personer med innvandrerbakgrunn](#). Bufdir.

Dale, M. T. G. (red.), Aakvaag, H. F. (red.), Strøm., I. F. (red.), Augusti, E. M. & Skauge, A. D. (2023). [Omfang av vold og overgrep i den norske befolkningen](#). (NKVTS Rapport 1/23). Nasjonalt kunnskaps-senter om vold og traumatisk stress.

Fluit, A. M., Jonas, R., Bierwiazzonek, K. & von Soest, T. (2023). [Self-esteem trajectories over three decades predict opposition to social equality in midlife](#). *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*.

Fuglesang, M. H. (2021, 5. oktober). [En skole for alle](#). *Dagsavisen.no*.

Hegna, H. (2018). [Har ungdoms holdninger til medborgerrettigheter endret seg fra 2009 til 2016? Betydningen av kjønn og familiebakgrunn for holdninger til kjønnslikestilling, innvandreres og etniske minoriteters rettigheter](#). *Tidsskrift for ungdomsforskning* 18(1), s. 75–97.

Jørgensen, A. M. M. (2019, 9. februar). [Voksne er styggere i kjeften enn tenåringerne, men det er tenåringerne som får kjeft! \(forskning.no\)](#), *Forskning.no*.

Kultur- og Likestillingsdepartementet. (2023). [Regjeringens handlingsplan for kjønns- og seksualitetsmangfold \(2023-2026\)](#). Kultur- og likestillingsdepartementet.

Løvgren, M., Høgestøl, A. & Kotsadam, A. (2020). [Nasjonal trygghetsundersøkelse 2020](#). (NOVA RAPPORT NR 2/22). Oslo Metropolitan University, Oslo.

Mathisen, S. (2020). [Lytt til oss: minoritetsungdoms opplevelser av rasisme i Innlandet](#). (LSRapport 3/2020). Likestillingssenteret, Hamar.

NOU 2019: 19. (2019). [Jenterom, gutterom og mulighetsrom — Likestillingsutfordringer blant barn og unge](#). Kulturdepartementet.

NOU 2022: 21. (2022). [Strafferettslig vern av den seksuelle selvbestemmelsesretten. Forslag til reform av straffeloven kapittel 26](#). Justis- og beredskapsdepartementet.

NOU 2023: 13. (2023). [På høy tid — Realisering av funksjonshindredes rettigheter](#). Kultur- og likestillingsdepartementet.

Opinion. (2022). [Befolkningens holdninger til lhbtq-personer. Rapport fra en spørreundersøkelse](#). Oslo: Bufdir/Opinion

Orupabo, J. (2021). [Spranget fra hvem som er rasist, til når, hvor og hvordan](#). Tidsskrift for samfunnsforskning 62(1).

Penner A.M., Petersen T., Hermansen A.S. et al. (2022). [Within-job genderpay inequality in 15 countries](#). *Nat Hum Behav* (2022).

Press. (2018). [Prosjekt perfekt. Press sin rapport om kroppspress 2018](#). Press/Redd barna Ungdom.

RBUP. (Udatert). [Tilstandsgruppe: spiseforstyrrelser](#), Tiltakshåndboka.

Retriever. (2020). [Rasismedebatten i norske medier 01.05.2020-31.08.2020](#). Oslo: Fritt ord.

Sandve, E. (2023, 25. januar). [Norske barn under ti år selger kroppen sin på nett med «kodespråk»](#), NRK.

Sex og samfunn. (2022). [Seksualitetsundervisning i skolen. En kartlegging av elevers og læreres erfaringer og ønsker](#). Sex og samfunn.

Oppøyen, M. S. (2022, 7. november). [En av fem opplever diskriminering](#). SSB.

Stokke, M., Lundhaug, K., Hammeren, G., Solberg, A., & Steinland, V. (2018). [Skeives levekår i Agder](#) (ØF-rapport 10/2018). Østlandsforskning.

Stuen, E. A. W. (2021, 3. juni). [Unge gutter bruker skjellsord som humor](#), Kilden kjønnsforskning.

Thoresen, S. & Hjemdal, O. K. (red.). (2014). [Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv](#). (NKVTS Rapport 1/14). Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

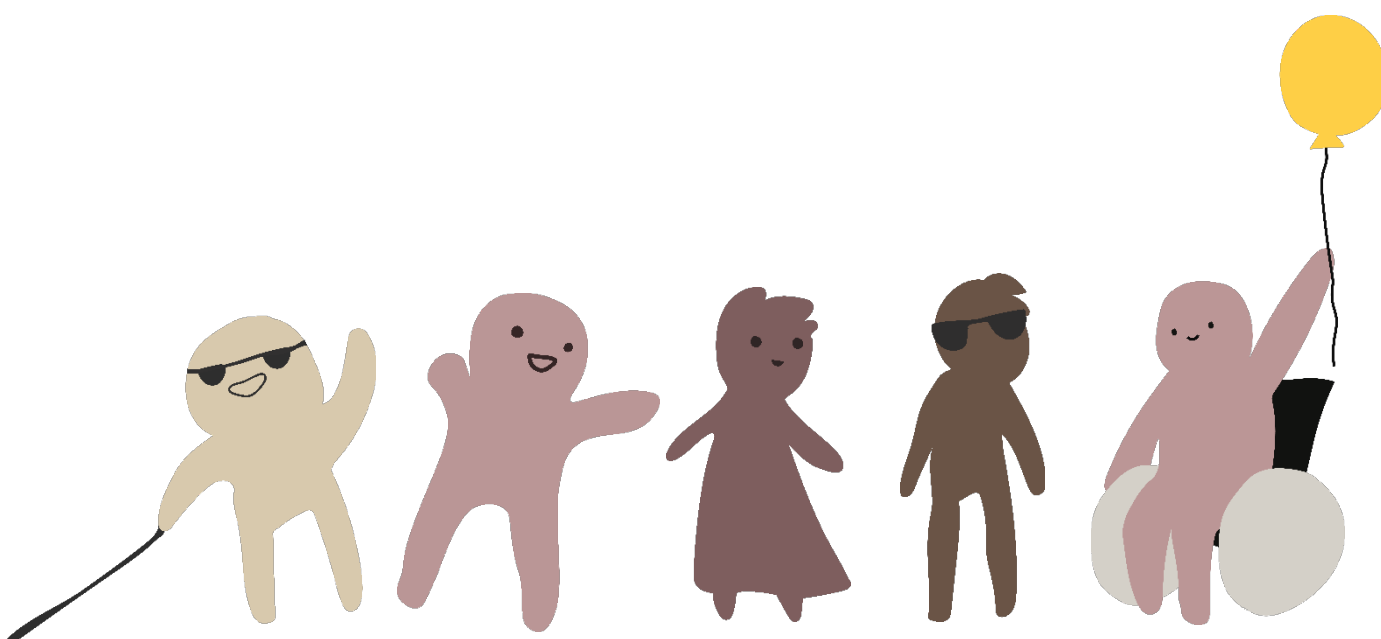
Tveter, N. (2015, 15. januar). [Hun er ikke interessert i sex – men det tror han](#), *Forskning.no*.

Tvilde, K.N. & Bash, M. (2018, 12. november). [Dickpics – ein del av kvardagen](#), *NRK*.

van der Ros, J. (2013). [Alskens folk. Levekår, livssituasjon og livskvalitet for personer med kjønnsidentitetstematikk](#) (LSRapport, januar 2013). Likestillingssentret, Hamar.

Vignæs, M.K. & Honningsøy, K.H. (2018, 11. juni). [Vi kan ikke nok om guttas kroppspress](#), *NRK*.

Øia, T. (2011) [Nordiske ungdommers holdninger til likestilling](#). (NOVA RAPPORT NR 25/11). NOVA - Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.

VEDLEGG

VEDLEGG 1 - SPØRRESKJEMA

Likestillingsutfordringer unge i dag møter, ser annerledes ut enn for 20 og 40 år siden. I dag er likeverd og like rettigheter en grunnleggende verdi. Likestillingssenteret* ønsker derfor å kartlegge hvilke forestillinger dere unge har om likestilling, og hva som er viktige mål for likestilling.

I kartleggingen "Hva nå?" vil du derfor få mange spørsmål og påstander om likestilling i Norge. Vi ønsker at du skal dele dine synspunkt med oss. Vi ønsker alle dere unge mellom 16 og 20 år som bor i Innlandet velkommen til å delta i kartleggingen. Det vil ta omtrent 10 minutter å fullføre undersøkelsen.

*Likestillingssenteret

er et tverrfaglig kompetansesenter, hvor målsetting er å bidra til et inkluderende og rettferdig samfunn med like muligheter for alle. Målsettingen er knyttet opp mot et bredt likestillingsbegrep som inkluderer alle diskrimineringsgrunnlag (kjønn, etnisitet, livssyn, alder, seksuell orientering og nedsatt funksjonsevne).

Bakgrunnsinformasjon

I første omgang ønsker vi å vite litt mer om deg.

Q1

Hvor gammel er du? *

- 16-17
- 18-20

Q2

Hvor i Innlandet bor du? (region) *

- Fjellregionen
- Sør-Østerdal
- Kongsvingerregionen
- Hamarregionen
- Gjøvikregionen og Hadeland
- Valdres
- Lillehammerregionen
- Midt-Gudbrandsdal
- Nord-Gudbrandsdal

Q3

Hvilket kjønn definerer du deg som? *

- Kvinne
- Mann
- Et tredje kjønn

Likestilling

I denne delen vil vi spørre om dine meninger knytta til likestilling.

Likestilling

betyr at alle personer skal ha like rettigheter og muligheter i samfunnet, uavhengig av blant annet kjønn, funksjonsevne, seksuell orientering, alder, etnisitet og religion.

Q4

Har vi full likestilling i Norge? *

- Ja
- Nei

Q5

Hva forbinder du med ordet likestilling? *

Q6

Hva tror du ungdom i dag er mest opptatt av når det gjelder likestilling? *

Likestillingsutfordringer

I denne delen ønsker vi å vite litt mer om hva du anser som de største likestillingsutfordringene i Norge i dag.

Q7

Hvilke likestillingsutfordringer anser du som størst i vår tid i Norge? (maks 5 kryss) *

- Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet
 - Likelønn
 - Rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne
 - Kroppspress
 - Skeives rettigheter
 - Transpersoner og ikke-binæres rettigheter
 - Rasisme
 - Vold og overgrep mot kvinner og barn
 - Samtykkelov
 - Kjønnsdelte utdanningsvalg
 - Frafall i skolen
 - Fødsel- og barseltilbud
 - Seksuell trakassering #metoo
 - Foreldrepermisjon
 - Fedrekvote/medmorkvote og opptjening av foreldrepenger
 - Skjellsord
 - Fedres rett til samvær med barn
 - Annet
-

Arbeidsliv

I denne delen skal vi se litt mer på likestillingsutfordringer innen for arbeidslivet. Vi vil her komme med ulike påstander.

Q8

Hvor viktig syns du likestilling er i arbeidslivet?

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Ikke viktig i det hele tatt

Svært viktig

Q9

Kvinnens timelønn er 87% av menns timelønn. I teorien vil vi først få lik lønn for likt arbeid i Norge i 2076. Er dette en likestillingsutfordring?

- Ja
- Nei

Q10

14 av 100 toppledere i Norge er kvinner. Syns du det bør være flere kvinner i lederstillinger?

- Ja
- Nei

Q11

Personer som får barn, og som har hatt jobb får foreldrepenger når de føder eller adopterer barn. Fedre/medmor har derimot ikke selvstendig opptjeningsrett til foreldrepenger. Menn/medmor har i dag ikke selvstendig opptjeningsrett til foreldrepenger. Syns du alle foreldre burde ha lik rett til opptjening?

- Ja
- Nei

Q12

Utdanninger og arbeidsmarkedet er i dag kjønnsdelt. Helse, omsorg og oppvekst er kvinnedominert, mens bygg, teknologi og finans er mannsdominert. Syns du myndighetene bør jobbe for å få flere kvinner og menn til å velge utradisjonelle yrker?

- Ja
- Nei

Rasisme

I denne delen skal vi se litt mer på likestillingsutfordringer knytta til rasisme.

Rasisme

er en form for etnisk diskriminering. Det innebærer at mennesker blir diskriminert på bakgrunn av blant annet hudfarge, etnisitet og religion. Vi ønsker å vite litt om dine erfaringer og vil her komme med noen påstander.

Q13

Hvor viktig er antirasisme for å oppnå likestilling?

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Ikke viktig i det hele tatt

Svært viktig

Q14

Har du selv opplevd rasisme på kroppen?

- Ja
- Nei

Q15

Har du opplevd eller sett at andre har blitt utsatt for rasisme?

- Ja
- Nei

Q16

I Norge oppgir 47% av innvandrere at de har vært utsatt for diskriminering i løpet av det siste året. Syns du dette er et problem for inkludering og likestilling?

- Ja
- Nei

Q17

28% av innvandrere har opplevd å ikke bli ansatt i en jobb de har søkt på grunn av sin bakgrunn. Syns du dette er et problem for inkludering og likestilling?

- Ja
- Nei

Minoriteter

I denne delen skal vi se litt mer på likestillingsutfordringer knytta til minoriteter. Med **minoriteter** mener vi i denne undersøkelsen personer med nedsatt funksjonsevne og skeive (kjønns- og seksualitetsminoriteter). Vi vil her komme med noen påstander.

Q18

Hvor viktig er skeives rettigheter for å oppnå likestilling?

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Ikke viktig i det hele tatt

Svært viktig

Q19

Barn med nedsatt funksjonsevne er mindre sammen med jevnaldrende enn andre barn. Syns du barn med nedsatt funksjonsevne burde få hjelp til å delta mer aktivt på fritiden?

- Ja
- Nei

Q20

20 % av befolkningen mener at de hadde vært ukomfortable med en transperson som statsminister. Ville du hatt problem med det?

- Ja
- Nei

Q21

De av oss som verken passer inn i kategorien kvinne eller mann har i dag ikke noe alternativ i personnummer, passet eller juridiske dokumenter. Syns du det bør opprettes et tredje juridisk kjønn?

- Ja
- Nei

Q22

Lærerplanen sier at elever i grunnskolen skal lære om hele spekteret ved seksualitet: sex, følelser, kropp, kjønn, grenser, relasjoner, seksualitet, tilhørighet, vennskap, identitet og mangfold. Fikk du opplæring i alle disse punktene i grunnskolen?

- Ja
- Nei

Kropp og ord

I denne delen skal vi se litt mer på likestillingsutfordringer knytta til kroppspress og ordbruk i befolkningen.

Kroppspress

er opplevelsen av at kroppen skal se ut på helt bestemte måter. Her ønsker vi å vite litt om dine erfaringer og vil komme med noen påstander.

Q23

Hvor viktig er likestilling for å fjerne kroppspress? (skriv om)

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Ikke viktig i det hele tatt

Svært viktig

Q24

Har du følt på kroppspress?

- Ja
- Nei

Q25

59% av jenter og 23% av gutter føler på et kroppspress i hverdagen. Syns du vi bør ha strengere regler for merking av reklame, retusjering og kroppsfokuserte reklamer for å motvirke kroppspress?

- Ja
- Nei

Q26

Homo er det mest brukte skjellsordet i norske skolegårder. Tror du dette kan oppleves ubehagelig for noen?

- Ja
- Nei

Q27

Ny forskning viser at det er et litt uklart skille mellom hva som er skjellsord og hva som er humor blant gutter i ungdomsskolen når de bruker skjellsord. Oppfatter du bruken av ord som homo, hore, bitch og fitte som humor eller krenking?

- Humor
- Krenking
- Begge deler

Vold, overgrep og seksuell trakassering

I denne delen skal vi se litt mer på likestillingsutfordringer knytta til vold, overgrep og seksuell trakassering i befolkningen. Vi ønsker vi å vite litt om dine erfaringer og vil her komme med noen påstander.

Seksuell trakassering

er uønsket seksuell oppmerksomhet som har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlig, nedverdiggende, ydmykende eller plagsom.

Vold

er enhver handling rettet mot en annen person, som skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil.

Seksuelt overgrep er enhver seksuell handling utført mot noen som ikke gir, eller er i stand til å gi, sitt samtykke, og hvor handlingen medfører subjektivt ubehag, smerte, frykt eller annen opplevelse av krenkelse.

Q28

Hvor viktig er likestilling for å redusere vold og overgrep?

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Ikke viktig i det hele tatt

Svært viktig

Q29

40% av jentene og 24% av guttene på videregående skole har det siste året blitt utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet eller trakassering. Syns du det er en utfordring for likestillingen?

- Ja
- Nei

Q30

Har du mottatt nakenbilder eller dickpics?

- Ja
- Nei

Q31

Har du sendt nakenbilder eller dickpics?

- Ja
- Nei

Q32

Har du opplevd uønskede seksuelle tilnærminger eller trakassering, verbale eller fysiske?

- Ja
- Nei

Q33

Har du opplevd uønskede seksuelle handlinger eller seksuelle overgrep?

Ja
Nei

Q34

Bør vi innføre samtykkelov i Norge?

- Ja
- Nei

Avslutningsvis

Helt til slutt ønsker vi innspill på hva og hvordan myndighetene kan jobbe med likestilling i framtiden for å treffe unges utfordringer. Vi gir deg også mulighet til å bli med på intervju som en fordypning av denne kartleggingen.

Q35

Hva synes du myndighetene skal gjøre for mer likestilling i framtiden?

Q36

Etter å deltatt i denne undersøkelsen tenker du at vi har full likestilling i Norge?

- Ja
- Nei

Q37

Vi skal intervju 10 ungdommer som en fordypning av denne undersøkelsen. Intervjuene vil gjennomføres av Likestillingssenteret i juli 2022 via telefon eller Teams/Zoom.

Kan du tenke deg å delta i intervju? *

- Ja
- Nei

Hva ja på Q37

Kontaktinformasjon

For at vi skal kunne komme i kontakt med deg for intervju må du fylle ut litt informasjon under. Det er frivillig å delta og alle kontaktopplysninger slettes etter sitatsjekk. Vi vil plukke ut til sammen 10 unge fra hele Innlandet til intervju. Alle som deltar får et universal gavekort på 250 kr. Vi tar kontakt så fort vi har plukket ut informanter. Hvis du har spørsmål angående intervju kan de sendes til

silje@lss.no

Q38

Fornavn Etternavn

Q39

Mobilnummer

Q40

E-postadresse

VEDLEGG 2 – INTERVJUGUIDE

I dette intervjuet vil du få en del av de samme spørsmålene som i spørreundersøkelsen – men jeg vil be deg utdype svarene dine.

Overordnede spørsmål

- Hva betyr likestilling for deg?
- Dersom de sier at de tror mer på likeverd – hva betyr likeverd for deg og hva er forskjellen på likestilling og likeverd?
- Noen vil hevde at vi i Norge er i mål med likestillingen – er du enig/uenig i det? Hva legger du i at vi har/ikke har full likestilling i Norge i dag?
- Hva ser du som den viktigste likestillingskampen i dag og hvorfor?
- Er det noen likestillingsutfordringer som rammer ungdom spesifikt tenker du?

Kroppspress

- I spørreundersøkelsen kommer det fram at majoriteten av kvinnene opplever kroppspress, og at omtrent halvparten av mennene også opplever dette. Hva tenker du om det?
- Hvor opplever du at kroppspresset kommer fra?
- Hva kan gjøres for å bedre situasjonen?

Rasisme

- mange har i spørreundersøkelsen svart at de har sett at andre utsettes for rasisme. Er dette noe du kjenner igjen fra din skole og/eller lokalmiljø?
- Hvordan kommer det til uttrykk?
- Hva tenker du må til for at det skal bekjempes?

Seksualundervisning

- Kan du beskrive hvordan seksualundervisningen har vært?
- Hva skulle du ønske at du lærte når det gjelder seksualundervisning så vel som undervisning knyttet til kropp, kjønn, seksualitet og identitet?

Skeives rettigheter

- Hva har dere lært om kjønns- og seksualitetsmangfold på skolen?
- Homo, hore og bitch blir brukt mye som skjellsord, hva tenker du om det?
- Hva legger du i ordet krenking?
- Som vi nevnte i spørreundersøkelsen så har ikke de av oss som hverken definerer oss som kvinne eller mann, ikke noe alternativ når det gjelder registrering av kjønn i pass, personnummer osv. Hva tenker du om dette?

Vold, overgrep og seksuell trakassering

- I spørreundersøkelsen var det mange som svarte de hadde opplevd seksuell trakassering, og som hadde fått egne grenser tråkket over. Opplever du dette som en utfordring på din skole/lokalmiljø?
- I spørreundersøkelsen ser vi at majoriteten av kvinnene ønsker en samtykkelov, mens halvparten av mennene ønsker en slik lov. Hva tenker du om dette? Med samtykkelov mener vi en lovendring som tydeliggjøre hvor grensene for voldtekt går.
- Svært mange har opplevd å få tilsendt nakenbilder/dickpics, hva tenker du om det?

Gutter faller fra VGS

- I det siste mye fokus på at gutter faller fra i VGS, samtidig som de tar igjen de andre når de kommer opp i 20 årene. Opplever du dette som en utfordring ved din skole? Hva kan være årsaken til at enkelte faller fra tenker du?

Kjønnsdelt arbeidsmarked

- Hva er viktig for deg når du skal velge yrke?
- Norge har et kjønnsdelt arbeidsmarked, hvor også kvinner tjener 87 % av det menn tjener. Hva tenker du om dette?
- Er det noe du tenker på når du etter hvert skal velge utdanning og/eller yrke?
- I spørreundersøkelsen ser vi at kvinner i større grad enn menn mener at vi må ha flere kvinner i lederstillinger, hva tenker du om det resultatet?

Avslutningsvis

- Er det noen likestillingsutfordringer du ser i samfunnet, men som vi ikke spurte om i spørreundersøkelsen eller i dette intervjuet?
- Hvordan ser likestillingen i Norge ut om 10 år, dersom du fikk bestemme?
- Er det noe jeg ikke har spurt om som du tenker at det er viktig å ta opp?

VEDLEGG 3 – SPØRRESKJEMA OPINION

Oppdragsgiver:	Likestillingssenteret
Prosjekt:	Befolkningens holdninger til likestilling
Prosjektnr:	3268
Prosjektleder Opinion:	Ola Gaute Aas Askheim
Versjon:	4
Dato:	29. juni 2022
Metode:	Web
Målgruppe:	Natrep 16+
Antall intervju:	750
Estimert intervjuetid:	10 minutter
Feltperiode:	Juli 2022
Dato levering:	TBD
Dataleveranse:	TBD
Vekting data:	TBD
Annet:	Kvotert utvalg slik:
	16-19 år 150
	20-39 år 200
	40-59 år 200
	60 år + 200

Intro:

Denne spørreundersøkelsen handler om likestilling i bred forstand og inkluderer spørsmål om likestilling knyttet til blant annet kjønn, etnisitet, livssyn, alder, seksuell orientering og nedsatt funksjonsevne.

Takk for at du besvarer undersøkelsen!

Qkjønn

Hva er ditt kjønn?

- Mann
- Kvinne
- Annet

Qalder

Hva er din alder?

- Skriv inn

Qpostnummer

Hva er ditt postnummer?

- Skriv inn

Q1

Vil du si at likestillingen bør føres videre, er den ført langt nok eller er den ført for langt?

1. Bør føres videre
2. Er ført langt nok
3. Er ført for langt
4. Vet ikke
5. Har ingen mening om dette

Q2

Nedenfor ser du en liste over saker man kan jobbe politisk for å oppnå. Hvilke mener du er viktigst for å oppnå likestilling?

Du kan sette inntil 3 kryss.

ROTARE 1-14

1. Få flere menn og kvinner til å velge utradisjonelle yrker
2. Likelønn mellom menn og kvinner
3. Rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne
4. Bekjempe kroppspress
5. Homofiles rettigheter
6. Transpersoner og ikke-binæres rettigheter
7. Bekjempe rasisme

8. Bekjempe vold og overgrep mot kvinner og barn
9. Hindre frafall i skolen
10. Flere kvinner i lederstillinger
11. Styrke fødsels- og barseltilbudet
12. Bekjempe seksuell trakassering
13. Bekjempe bruk av skjellsord som «homo», «hore», «soper» og «lesbe»
14. Styrke fedres rett til samvær med barn etter samlivsbrudd
15. Ingen av disse [exclusive]
16. Vet ikke [exclusive]

Q3

Person A og person B snakker sammen. Hvem er du mest enig med?

1. A sier: Utjevning av kjønnsforskjeller må skje av seg selv, uten at noen griper inn med politiske eller andre virkemidler.
2. B sier: Det er riktig å bruke virkemidler som f.eks. kvotering for å få opp andelen av det kjønnnet som er underrepresentert.
3. Helt umulig å velge
4. Vet ikke / vil ikke svare

Q4

Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn?

- Kvinner og menn er i dag stort sett likestilt på arbeidsmarkedet
- Kvinner og menn bør ta like mye ansvar for å forsørge familien økonomisk
- Kvinner og menn bør dele arbeidet hjemme likt
- Kvinner har fortsatt hovedansvar for hjem og familie
- Menn slipper ikke til som likeverdige bidragsytere i husarbeid og omsorg for barn

Svaralternativer:

1. Helt uenig
2. Delvis uenig
3. Verken enig eller uenig
4. Delvis enig
5. Helt enig
6. Vet ikke / vil ikke svare

Q5

Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn om foreldrepermisjon?

- Det er best for alle parter om partner (far/medmor) tar ut foreldrepermisjon, såkalt pappa-perm
- Det er først og fremst partner (far/medmor) sine rettigheter som bør styrkes hvis permisjonsordningene for småbarnsforeldre skal utvides

Svaralternativer:

1. Helt uenig
2. Delvis uenig
3. Verken enig eller uenig
4. Delvis enig
5. Helt enig
6. Vet ikke / vil ikke svare

INTRO

Du får nå noen spørsmål om diskriminering og rasisme

Q6

Diskriminering betyr å drive usaklig eller urimelig forskjellsbehandling av individer på grunnlag av den gruppen de tilhører. Tror du at disse gruppene blir diskriminert i Norge i dag?

- Kvinner
- Menn
- Mennesker med nedsatt funksjonsevne
- Eldre
- Muslimer
- Homofile eller lesbiske
- Transpersoner
- Innvandrere
- Ikke-binære (personer som ikke oppfatter seg som verken kvinne eller mann)

Svaralternativer:

1. Ja, de utsettes for omfattende diskriminering
2. Ja, de utsettes for diskriminering av og til
3. Nei, de blir aldri eller nesten aldri utsatt for diskriminering
4. Vet ikke
5. Vil ikke svare

Q7

Hvilke av følgende grupper mener du at norske myndigheter bør bruke ressurser på for å fremme økt likestilling og hindre diskriminering? Du kan merke av én, flere alle eller ingen.

MULTI

ROTERE 1-9

1. Kvinner
2. Menn
3. Mennesker med nedsatt funksjonsevne
4. Eldre
5. Muslimer
6. Homofile eller lesbiske
7. Transpersoner
8. Innvandrere
9. Ikke-binære (personer som ikke oppfatter seg som verken kvinne eller mann)
10. Ingen av disse (EXCLUSIVE)

Q8

Rasisme er en form for etnisk diskriminering som innebærer at mennesker blir diskriminert på bakgrunn av blant annet hudfarge, etnisitet og religion.

Har du selv blitt utsatt for rasisme?

1. Ja, ofte
2. Ja, av og til
3. Nei, aldri
4. Vil ikke svare

Q9

Har du sett eller hørt at andre er blitt utsatt for rasisme?

1. Ja, ofte
2. Ja, av og til
3. Nei, aldri
4. Vil ikke svare

INTRO

Nå noen spørsmål om et nytt tema.

Q10

Bør skolene bruke mer tid, like mye tid som i dag eller mindre tid på å undervise om følgende:

- Hvordan det er å leve med funksjonshemninger
- At noen er heterofile, mens andre er homofile eller bifile
- Hva det vil si å være transkjønnet
- Rasisme og diskriminering
- Kjønnssidentitet (at ikke alle opplever seg som det kjønn de er født med)

Svaralternativer:

1. Mer
2. Som nå
3. Mindre
4. Vet ikke
5. Vil ikke svare

Q11

Ny forskning viser at ord som «homo», «hore», «soper» og «lesbe» brukes av mange unge. Oppfatter du bruken av slike ord mest som humor eller mest som hatprat? Svar på en skala der 1 er humor og 5 er hatprat.

Med 'hatprat' menes nedverdiggende, truende, trakasserende og stigmatiserende ytringer.

Svarskala

- 1 Humor
- 2
- 3
- 4
- 5 Hatprat
- Vet ikke
- Har ingen mening

Q12

Fra og med 1. juli 2022 må all reklame med retusjerte personer, merkes. Med retusjering menes typisk «photoshopping», bruk av filtre og annen form for digitale endringer i et bilde eller film. Kjente du til dette nye regelverket?

1. Ja
2. Nei

Q13

Formålet med merkingen er å gjøre folk oppmerksomme på at personene i reklamen er 'fikset på', og at merkeplikten på den måten skal bidra til å motvirke kroppspress. Hvor viktig eller uviktig mener du merking av reklame er som tiltak for å bekjempe kroppspress?

Svaralternativer:

1. Svært lite viktig
2. Ganske lite viktig
3. Verken eller
4. Litt viktig
5. Svært viktig
6. Vet ikke

INTRO

Nå får du noen spørsmål som gjelder seksuell trakassering og overgrep.

Q14

Metoo-bevegelsen startet høsten 2017 med at kvinner delte historier om overgrep og seksuell trakassering under emneknaggen #metoo. Hvor viktig eller uviktig mener du Metoo-kampanjen har vært for å begrense seksuell trakassering?

Svaralternativer:

1. Svært lite viktig
2. Ganske lite viktig
3. Verken eller
4. Litt viktig
5. Svært viktig
6. Vet ikke

Q15

Har du selv vært utsatt for uønskede seksuelle tilnærminger eller trakassering, enten fysisk eller verbalt?

1. Ja, ofte
2. Ja, av og til
3. Nei, aldri
4. Vil ikke svare

Q16

Det diskuteres om Norge skal innføre en samtykkelov. Samtykkelov innebærer at alle parter må gi klart samtykke til sex. Loven innebærer at man må være helt sikker på at den man har sex med, også har lyst på sex.

Hvor positiv eller negativ er du til innføring av en slik lov i Norge?

Svaralternativer:

1. Svært negativ
2. Ganske negativ
3. Verken positiv eller negativ
4. Ganske positiv
5. Svært positiv
6. Vet ikke / vil ikke svare

Q17

Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn

- Samtykkelov vil føre til at færre begår voldtekt
- Samtykkelov vil føre til at flere anmelder voldtekt

Svaralternativer:

1. Helt uenig
2. Delvis uenig
3. Verken enig eller uenig
4. Delvis enig
5. Helt enig
6. Vet ikke / vil ikke svare

INTRO

Du er snart ferdig!. Til slutt vil vi registrere noen bakgrunnsopplysninger.

Q18

Hvordan vil du beskrive din daglige situasjon?

1. Student
2. Elev
3. Heltidsansatt
4. Deltidsansatt
5. Jobber i eget firma
6. Militærtjeneste
7. Foreldrepermisjon
8. Pensjonert
9. Arbeidssøker
10. Hjemmeværende
11. Permittert
12. Trygdet
13. Annet
14. Vil ikke svare

Q19

Hva er din høyeste fullførte utdanning?

1. Folkeskole/grunnskole
2. Videregående (inkl. tidligere yrkesskole)
3. Fagskole, fagbrev/svennebrev og annen 1-2 årig utdanning etter videregående utdanning
4. Universitet/høyskole inntil 3 år (bachelorgrad)
5. Universitet/høyskole 4 år eller mer (Mastergrad og høyere)
6. Annet
7. Vil ikke oppgi

Q20

Bor du i/ på...

1. Oslo
2. By med mer enn 50.000 innbyggere
3. By med mellom 5.000 og 50.000 innbyggere
4. By/tettsted (2.000 til 4.999 innbyggere)
5. Landsbygda (mindre enn 2 000 innbyggere)
6. Vet ikke/vil ikke svare

Q21

Er du eller noen av dine foreldre født i utlandet?

1. Nei
2. Ja, begge mine foreldre er født i utlandet
3. Ja, en av mine foreldre er født i utlandet
4. Ja, jeg er selv født i utlandet
5. Vil ikke svare

Q22

Vil du si at du vokste opp i et hjem med en tradisjonell arbeidsdeling mellom mor og far?

1. Ja
2. Delvis
3. Nei
4. Ikke aktuelt

Q23

Dersom det var stortingsvalg i morgen, hvilket parti ville du stemt på?

ROTERT 1-9

1. Høyre
2. Venstre
3. KrF
4. Fremskrittspartiet
5. Arbeiderpartiet
6. SV
7. Senterpartiet
8. Miljøpartiet De Grønne
9. Rødt
10. Annet parti
11. Vet ikke
12. Ville ikke stemt
13. Har ikke stemmerett

Q24

Dersom du tenker på ditt forhold til religion, hvor vil du plassere deg selv?

1. 1 (ikke troende)
2. 2
3. 3
4. 4
5. 5
6. 6
7. 7 (sterkt troende)
8. Vil ikke svare

VEDLEGG 4 – OPINIONSUNDERSØKELSEN

Opinion:

VEL BEGYNT, MEN IKKE FULLENDT

En kartlegging av
befolkningens
holdninger til
likestilling

August 2022

Oppdatert 27/01/2023

Prosjektbeskrivelse

OPPDRAKSGIVER

Likestillingssenteret

Annette Solberg, seniorrådgiver

METODE

Kvantitativ metode, web-basert intervju.

FORMÅL

Å etablere mål på befolkningens holdninger til ulike forhold knyttet til likebehandling og likestilling.

MÅLGRUPPE

Målgruppe for undersøkelsen er hele befolkningen 16 år og eldre

GJENNOMFØRING

Feltarbeidet er gjennomført i juli 2022.

UTVALG

Det er gjennomført i alt 751 intervjuer (n=751). Utvalget er trukket tilfeldig, og kvotert på alder, og vektet i etterkant på kjønn, alder og geografi. Det vektete utvalget er representativt for befolkningen.

Feilmarginstabell

	Prosentresultat									
	5/95	10/90	15/85	20/80	25/75	30/70	35/65	40/60	45/55	50
Utvalgsstørrelse										
25	8,5 %	11,8 %	14,0 %	15,7 %	17,0 %	18,0 %	18,7 %	19,2 %	19,5 %	19,6 %
50	6,0 %	8,3 %	9,9 %	11,1 %	12,0 %	12,7 %	13,2 %	13,6 %	13,8 %	13,9 %
75	4,9 %	6,8 %	8,1 %	9,1 %	9,8 %	10,4 %	10,8 %	11,1 %	11,3 %	11,3 %
100	4,3 %	5,9 %	7,0 %	7,8 %	8,5 %	9,0 %	9,3 %	9,6 %	9,8 %	9,8 %
150	3,5 %	4,8 %	5,7 %	6,4 %	6,9 %	7,3 %	7,6 %	7,8 %	8,0 %	8,0 %
200	3,0 %	4,2 %	4,9 %	5,5 %	6,0 %	6,4 %	6,6 %	6,8 %	6,9 %	6,9 %
250	2,7 %	3,7 %	4,4 %	5,0 %	5,4 %	5,7 %	5,9 %	6,1 %	6,2 %	6,2 %
300	2,5 %	3,4 %	4,0 %	4,5 %	4,9 %	5,2 %	5,4 %	5,5 %	5,6 %	5,7 %
400	2,1 %	2,9 %	3,5 %	3,9 %	4,2 %	4,5 %	4,7 %	4,8 %	4,9 %	4,9 %
500	1,9 %	2,6 %	3,1 %	3,5 %	3,8 %	4,0 %	4,2 %	4,3 %	4,4 %	4,4 %
600	1,7 %	2,4 %	2,9 %	3,2 %	3,5 %	3,7 %	3,8 %	3,9 %	4,0 %	4,0 %
700	1,6 %	2,2 %	2,6 %	3,0 %	3,2 %	3,4 %	3,5 %	3,6 %	3,7 %	3,7 %
800	1,5 %	2,1 %	2,5 %	2,8 %	3,0 %	3,2 %	3,3 %	3,4 %	3,4 %	3,5 %
900	1,4 %	2,0 %	2,3 %	2,6 %	2,8 %	3,0 %	3,1 %	3,2 %	3,3 %	3,3 %
1000	1,4 %	1,9 %	2,2 %	2,5 %	2,7 %	2,8 %	3,0 %	3,0 %	3,1 %	3,1 %
1200	1,2 %	1,7 %	2,0 %	2,3 %	2,5 %	2,6 %	2,7 %	2,8 %	2,8 %	2,8 %
1400	1,1 %	1,6 %	1,9 %	2,1 %	2,3 %	2,4 %	2,5 %	2,6 %	2,6 %	2,6 %
1600	1,1 %	1,5 %	1,7 %	2,0 %	2,1 %	2,2 %	2,3 %	2,4 %	2,4 %	2,5 %
1800	1,0 %	1,4 %	1,6 %	1,8 %	2,0 %	2,1 %	2,2 %	2,3 %	2,3 %	2,3 %
2000	1,0 %	1,3 %	1,6 %	1,8 %	1,9 %	2,0 %	2,1 %	2,1 %	2,2 %	2,2 %

Alle utvalgsundersøkelser er beheftet med feilmarginer. Feilmarginene knytter seg i hovedsak til statistisk usikkerhet. Dette er utvalgsskjevheter, som medfører at utvalget ikke er identisk med universet eller målgruppen. Ulikheter kan knytte seg til bestemte kjennetegn eller adferd.

Feilmarginene ved ulike utvalgsstørrelser og prosentresultat ved 95 prosent signifikansnivå er vist i tabellen til høyre.

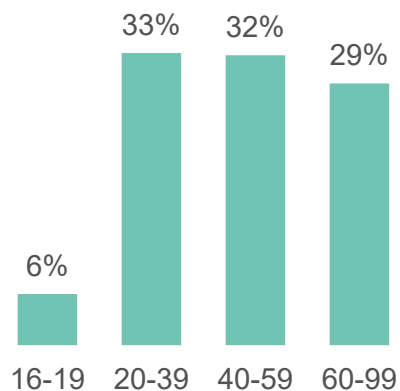
Ved en base på 700 (n=700) kan vi med 95 prosent sannsynlighet si at det riktige resultatet ligger innenfor $\pm 1,6$ og $\pm 3,7$ prosentpoeng, avhengig av prosentresultatets størrelse. Usikkerheten er størst ved et prosentresultat på 50 prosent og minst ved prosentresultater på 5/95 prosent.

Utvalgets sammensetning (n=751)

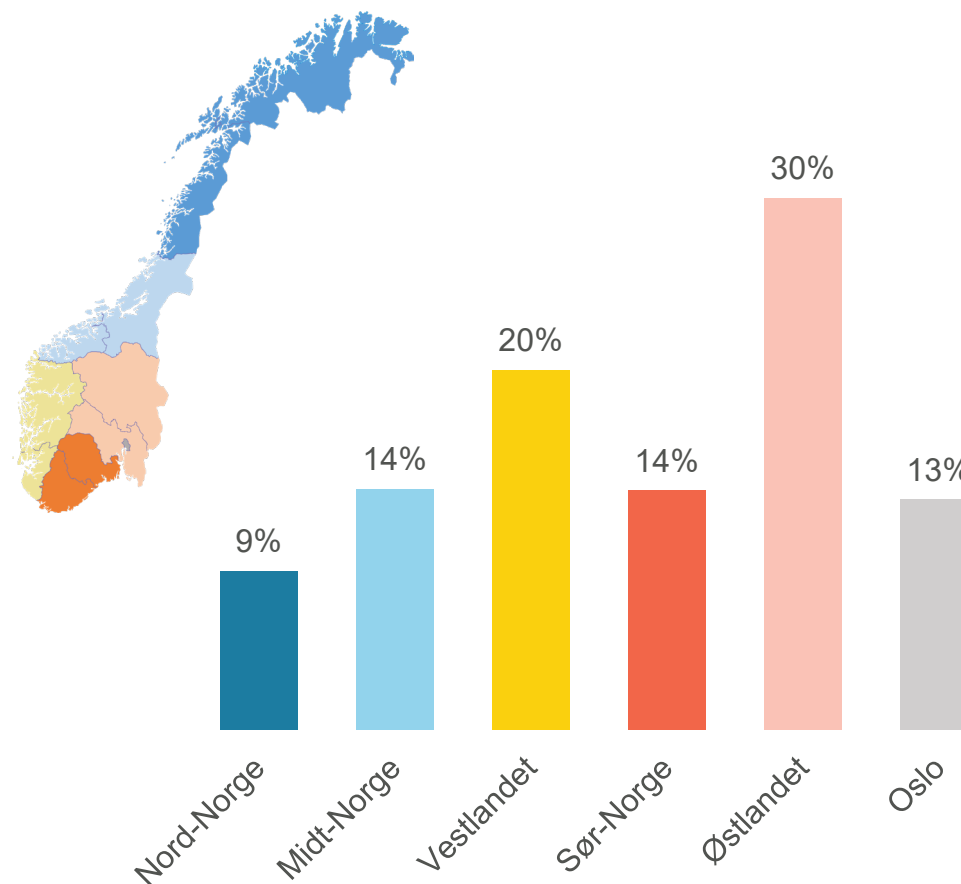
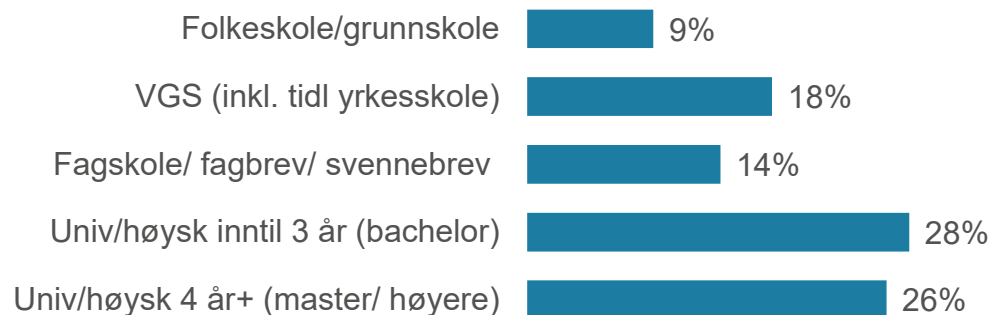

50/50

Annet: 0

NB! Diagrammet viser prosentandel etter vekting. Faktisk antall intervjuer er hhv.:
16-19 år: n=150
20-39 år: n= 200
40-59: n=201
60-99: n=200

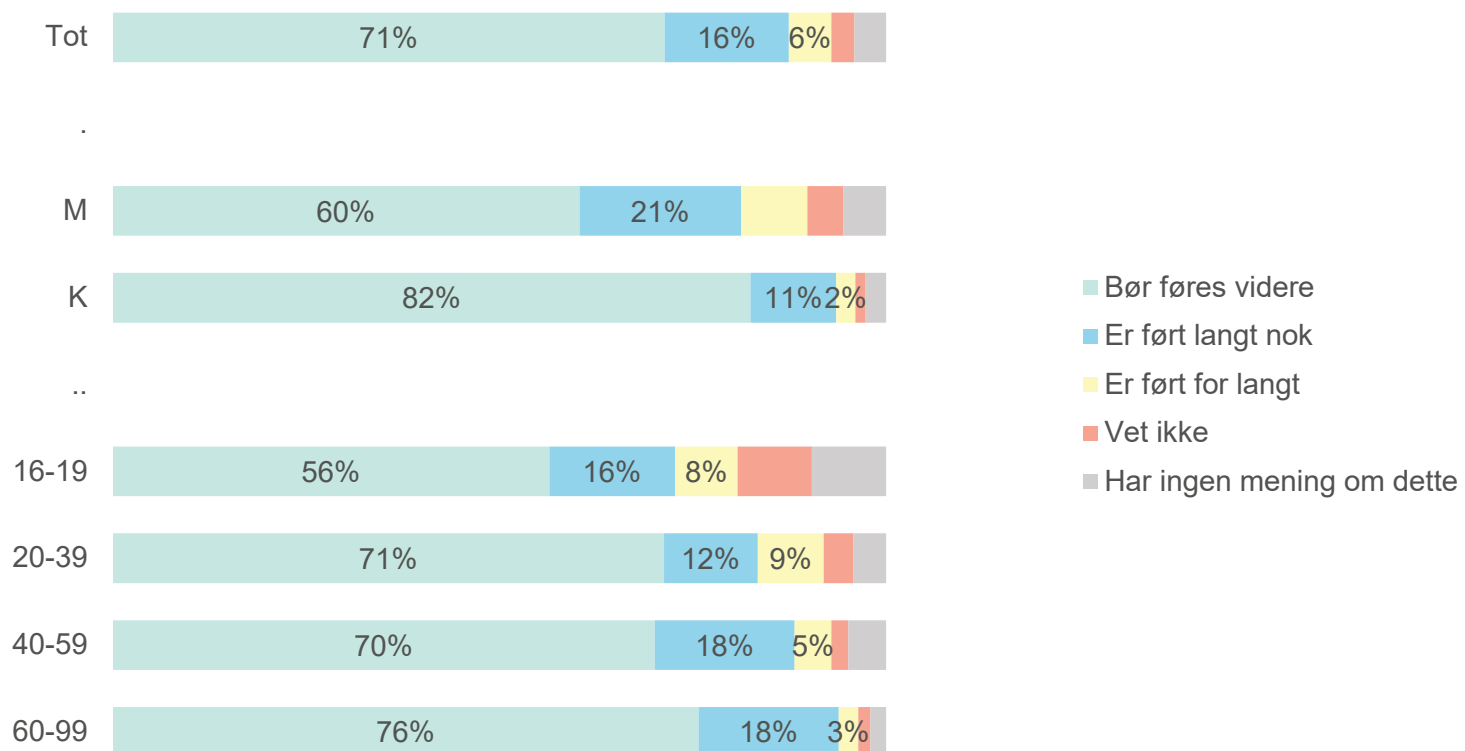

Resultater

- Kjønnsligestilling / prioriteringer
- Diskriminering og rasisme
- Skolehverdag
- Kroppspress – retusjering
- Seksuell trakassering og overgrep

7 av 10 mener likestillingen bør føres videre

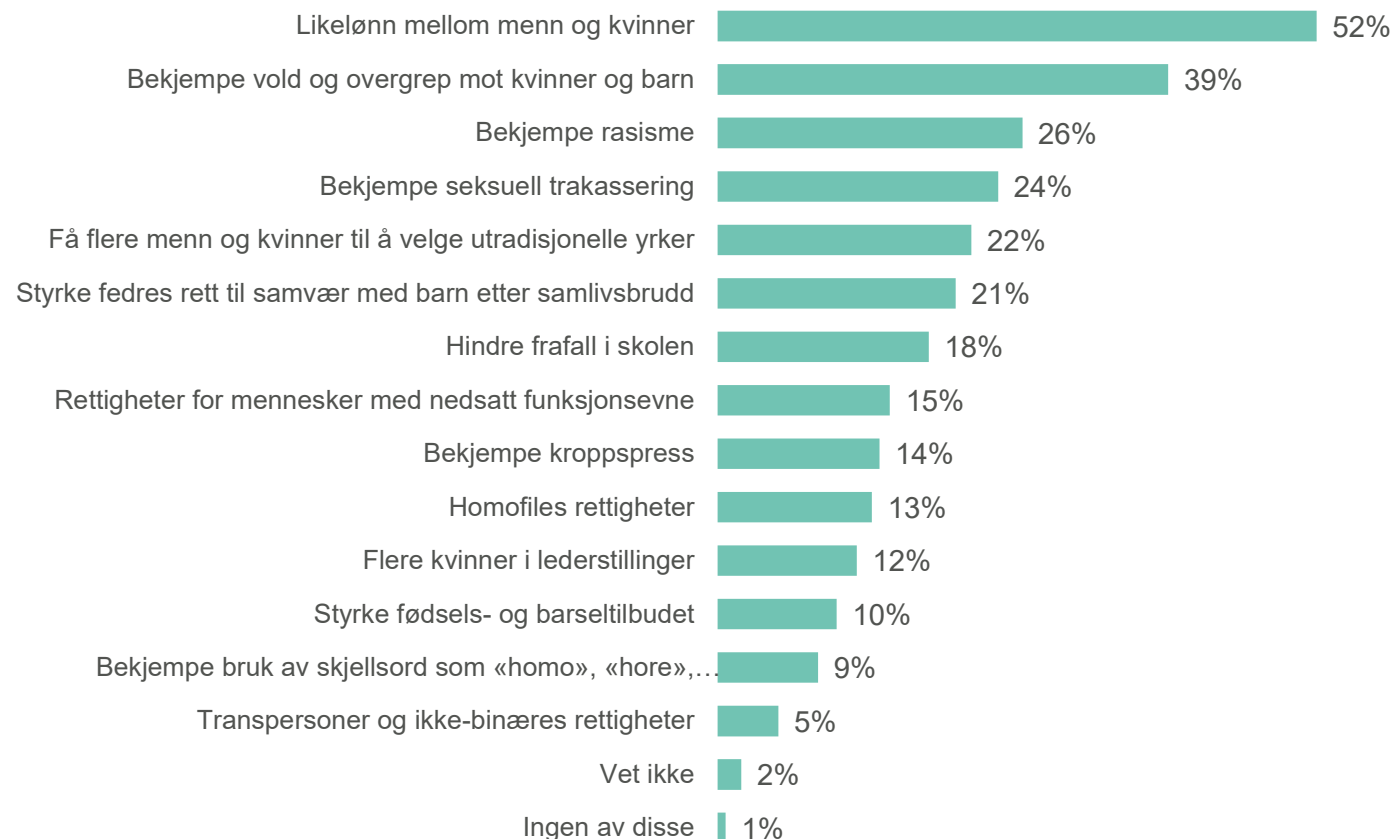

- Det store flertallet mener likestillingen bør føres videre, mens bare seks prosent mener den er ført for langt
- Det er noen tydelige forskjeller i svarmønstre mellom undergrupper. Menn mener i større grad enn kvinner at likestillingen er ført for langt eller at den er ført langt nok
- Etter alder er tendensen klar: Idre mener i større grad at likestillingen bør føres videre, de yngste har i mindre grad en oppfatning om dette
- Blant de med lengst høyere utdanning (universitet eller høgskole i 4 år eller mer), er det også signifikant større andel som mener likestillingen bør føres videre. Det samme mønsteret gjelder de som bor i Oslo versus de som bor ellers i landet

n= 751

? Vil du si at likestillingen bør føres videre, er den ført lang nok eller er den ført for langt?

Flest er opptatt av å kjempe for likelønn mellom menn og kvinner

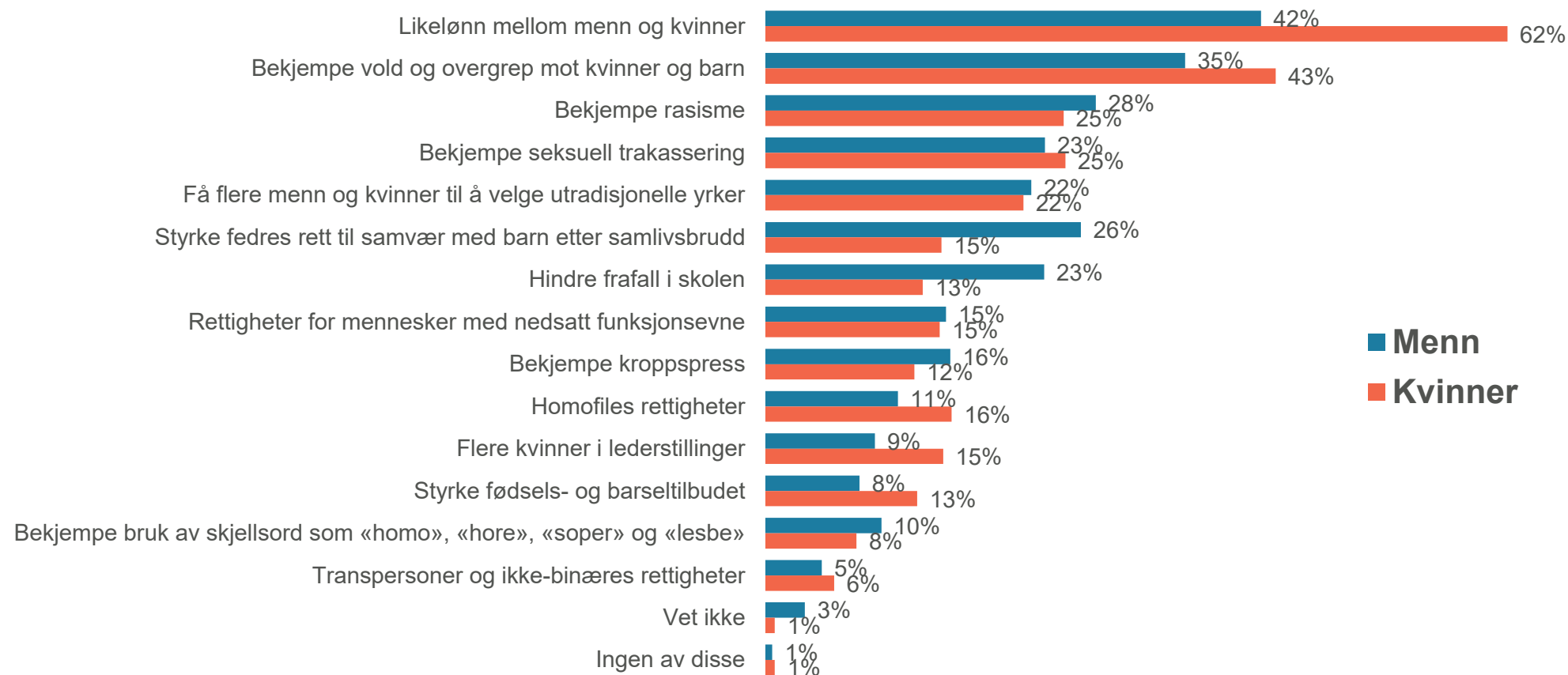
- På spørsmål om hvilke saker det er viktigst å jobbe med for å oppnå likestilling, er det flest som svarer «likelønn mellom menn og kvinner» (52 prosent). Deretter følger det å bekjempe vold og overgrep mot kvinner og barn (39 prosent)
- Flere saker ligger nokså tett, som f.eks. å bekjempe rasisme og å bekjempe seksuell trakassering
- Det er flere kvinner enn menn som svarer at likelønn er viktig, og oppslutningen om akkurat denne saken øker med alder. Nesten 60 prosent av de fra 40 år og oppover mener denne saken er blant de viktigste, mot 32 prosent blant de mellom 16 og 19 år

n= 751

?

Nedenfor ser du en liste over saker man kan jobbe politisk for å oppnå. Hvilke mener du er viktigst for å oppnå likestilling?

Til dels stor ulikheter mht hva menn og kvinner mener det er viktige å arbeide politisk for

n= 751

? Nedenfor ser du en liste over saker man kan jobbe politisk for å oppnå. Hvilke mener du er viktigst for å oppnå likestilling?

Noen variasjoner etter alder mht hva det bør arbeides politisk for – verdier over snitt markert meg gult

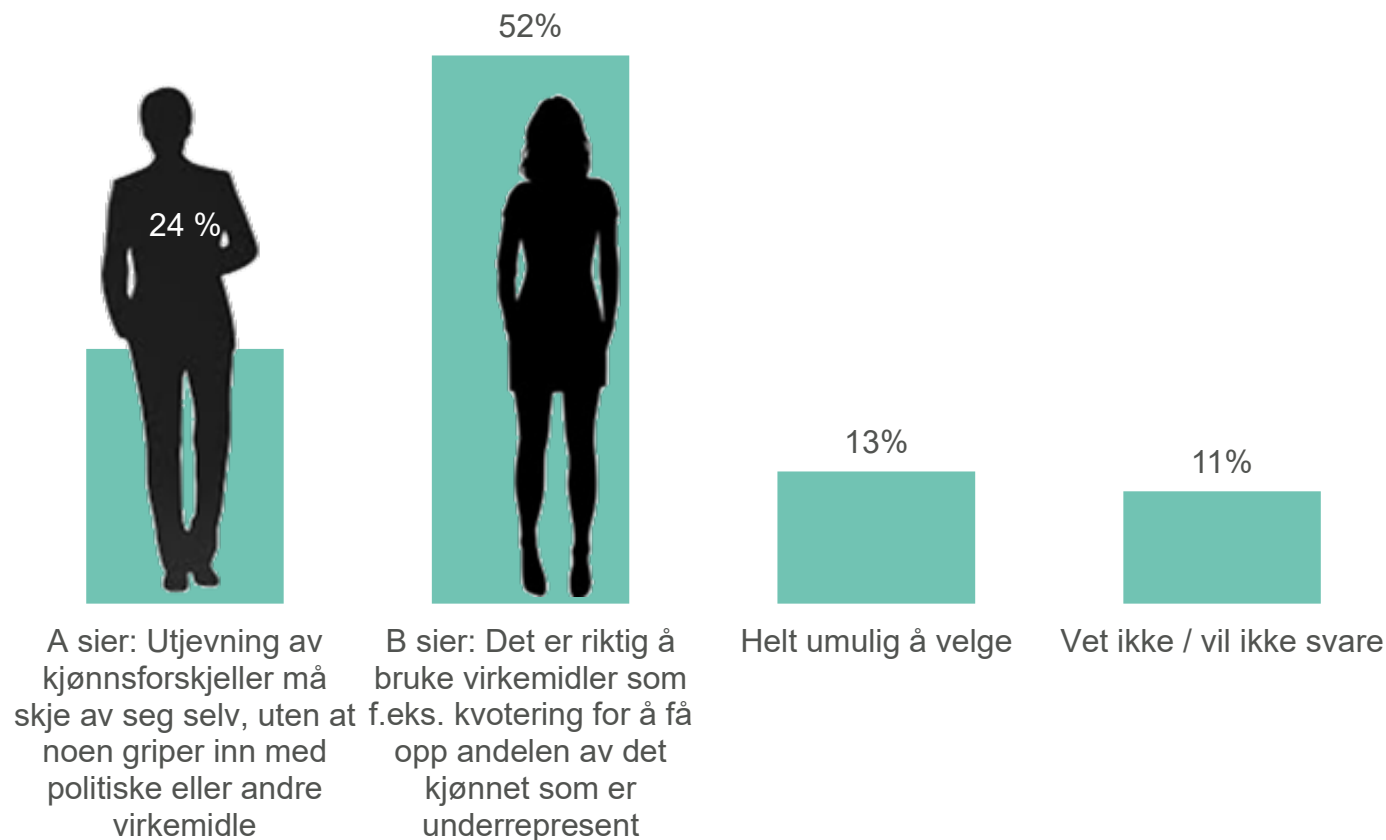
	TOTAL	ALDER			
		16-19	20-39	40-59	60-99
Likelønn mellom menn og kvinner	52 %	32 %	45 %	57 %	57 %
Bekjempe vold og overgrep mot kvinner og barn	39 %	36 %	38 %	38 %	42 %
Bekjempe rasisme	26 %	42 %	33 %	22 %	21 %
Bekjempe seksuell trakassering	24 %	22 %	21 %	24 %	28 %
Få flere menn og kvinner til å velge utradisjonelle yrker	22 %	10 %	23 %	20 %	26 %
Styrke fedres rett til samvær med barn etter samlivsbrudd	21 %	13 %	25 %	21 %	17 %
Hindre frafall i skolen	18 %	16 %	17 %	20 %	19 %
Rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne	15 %	15 %	13 %	17 %	15 %
Bekjempe kroppspress	14 %	16 %	8 %	16 %	18 %
Homofiles rettigheter	13 %	16 %	16 %	14 %	9 %
Flere kvinner i lederstillinger	12 %	15 %	12 %	10 %	14 %
Styrke fødsels- og barseltilbudet	10 %	4 %	14 %	9 %	9 %
Bekjempe bruk av skjellsord som «homo», «hore», «soper» og «lesbe»	9 %	11 %	7 %	10 %	9 %
Transpersoner og ikke-binæres rettigheter	5 %	8 %	9 %	5 %	1 %
Vet ikke	2 %	7 %	2 %	2 %	2 %
Ingen av disse	1 %	2 %	1 %		1 %

n= 751

? Nedenfor ser du en liste over saker man kan jobbe politisk for å oppnå. Hvilke mener du er viktigst for å oppnå likestilling?

Litt over halvparten mener det er riktig å bruke virkemidler for å oppnå større utjevning av kjønnsforskjeller

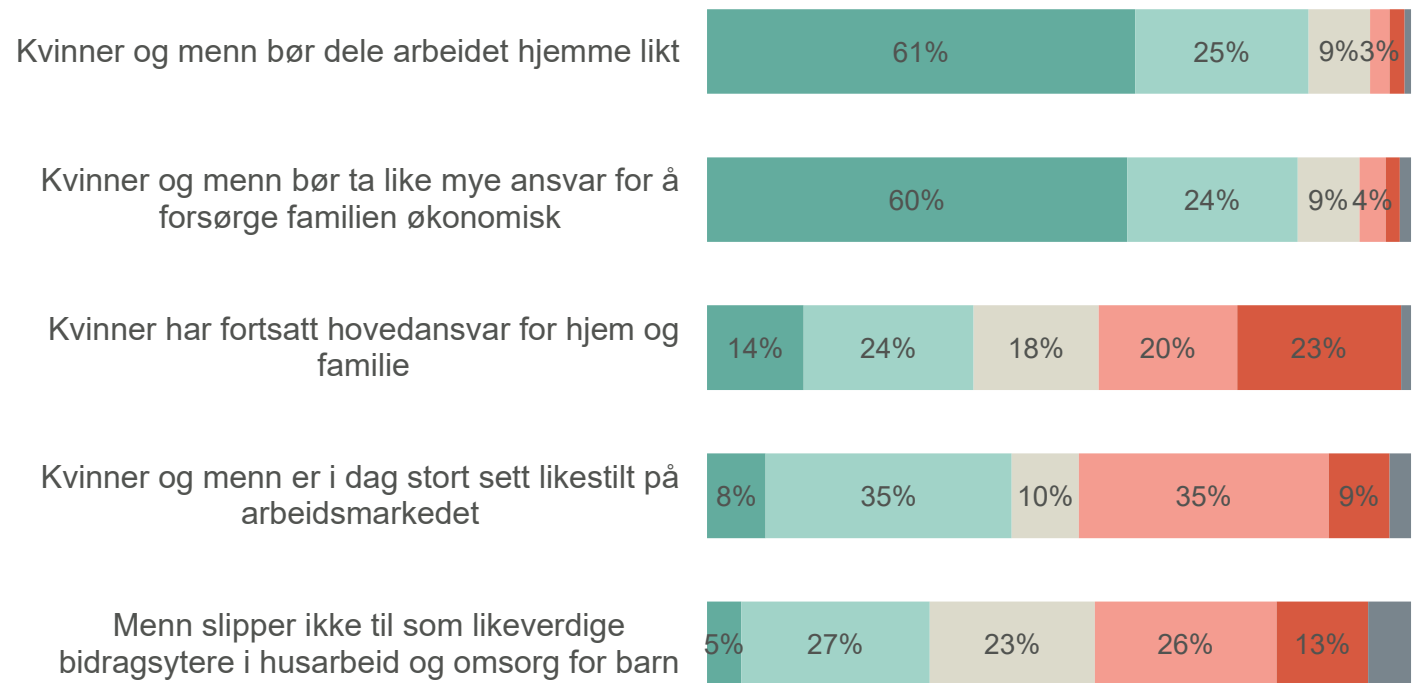

- Spørsmålet er ment å fange opp hvor mange som mener det er riktig å bruke virkemidler som f.eks. kvotering for å oppnå større utjevning av kjønnsforskjeller. Rundt en av fire mener dette må skje av seg selv uten noen spesiell form for inngripen (overrepr. menn), mens omtrent en av to mener det er riktig å bruke virkemidler overfor kjønnnet som er underrepresentert (overrepr. kvinner)
- Politisk ståsted har stor betydning for svarmønstre på dette spørsmålet. Blant de som oppgir at de ville stemt SV ved Stortingsvalg, er det 86 prosent som er mest enig i utsagn B. Deretter følger de som ville stemt Venstre (78 prosent), Rødt (70 prosent) og Arbeiderpartiet (68 prosent)

n= 751

? Person A og person B snakker sammen. Hvem er du mest enig med?

Stor enighet mht. kvinners og menns likedeling av arbeidsoppgaver og økonomisk ansvar

■ Helt enig ■ Delvis enig ■ Verken enig eller uenig ■ Delvis uenig ■ Helt uenig ■ Vet ikke / ikke svar

- Det er bred enighet i befolkningen mht lik fordeling mellom menn og kvinner både når det gjelder arbeid i hjemmet og økonomisk ansvar, mer enn 80 prosent gir sin tilslutning til begge disse påstandene
- Motsvarende er det en stor andel som er uenige i påstandene om kvinners fortsatte hus og hjem-ansvar, men også at menn og kvinner er liketilt på arbeidsplasser eller at men ikke slipper til mht husarbeid og omsorg for barna
- Vi finner enkelte kjønnsvariasjoner, spesielt gjelder det påstanden om likestilling på arbeidsmarkedet, der kvinner i vesentlig mindre grad er enige i dette

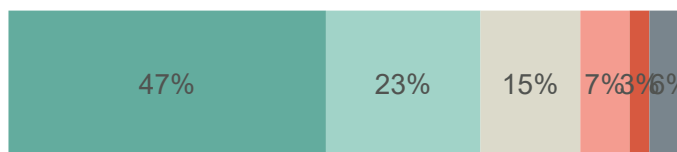
n= 751

? Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn?

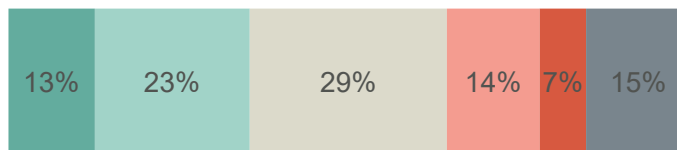

Far/medmor bør også ta ut foreldrepermisjon

Det er best for alle parter om partner (far/medmor) tar ut foreldrepermisjon, såkalt pappaperm

Det er først og fremst partner (far/medmor) sine rettigheter som bør styrkes hvis permisjonsordningene for småbarnsforeldre skal utvides

■ Helt enig

■ Delvis enig

■ Verken enig eller uenig

■ Delvis uenig

■ Helt uenig

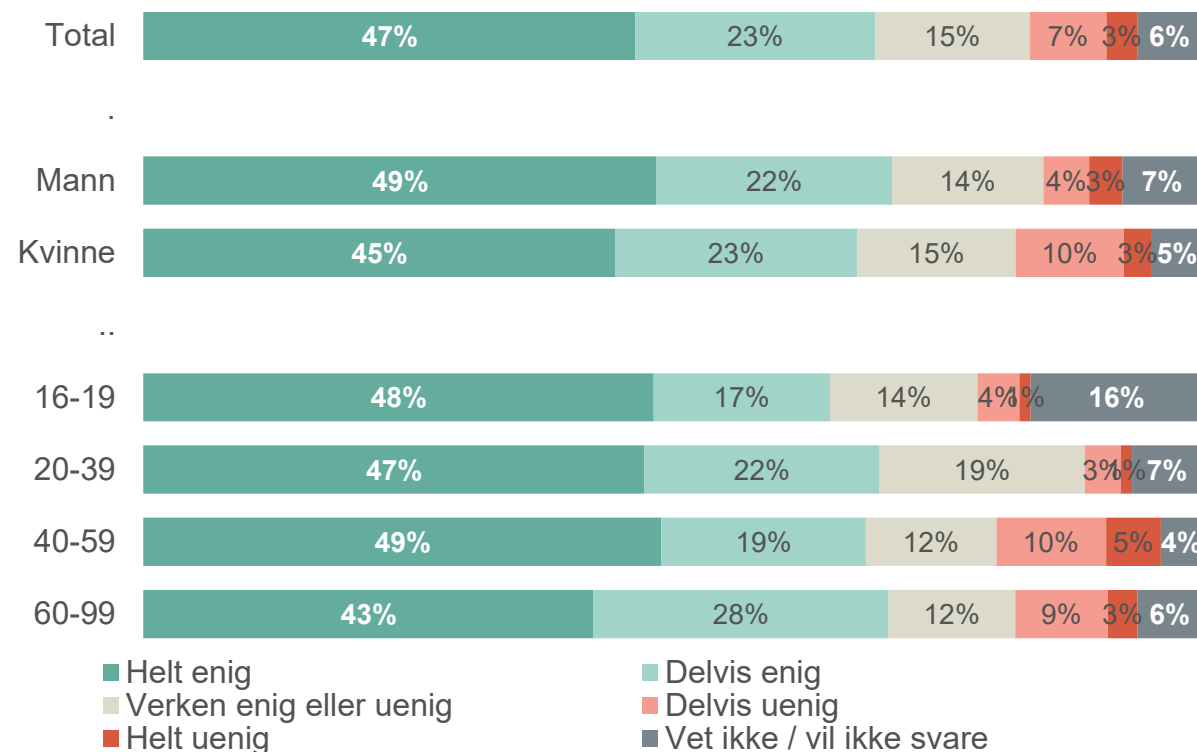
■ Vet ikke / vil ikke svare

- Sju av ti er enige i at partner også skal/bør ta ut foreldrepermisjon, mens bare en av ti mener det motsatte
- Det er imidlertid ikke like stor enighet i at det først og fremst er partners rettigheter som bør styrkes ved økt foreldrepermisjon
- For den siste påstanden er det små variasjoner mellom aldersgrupper og kjønn, men vi finner til dels betydelige variasjoner med partipolitisk preferanse / tilhørighet: Det er særlig Krf- og Senterpartivelgere som er mest uenige i denne påstanden, mens Ap- og SV-tilhengere i størst grad er enige i dette

n= 751

? Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn om foreldrepermisjon?

Far/medmor bør også ta ut foreldrepermisjon – variasjon etter kjønn og alder

- Det er bare små variasjoner etter kjønn og alder når det gjelder påstanden nederst på siden
- Det er en tendens til at menn i større grad enn kvinner er enige i dette
- Det er også en tendens til at andelen som er 'helt enige' avtar noe med alder, men variasjonen jevner seg ut når vi legger til andelen som er 'ganske enig'

n= 751

? Det er best for alle parter om partner (far/medmor) tar ut foreldrepermisjon, såkalt pappaperm.

Resultater

Kjønnslikestilling / prioriteringer

► Diskriminering og rasisme

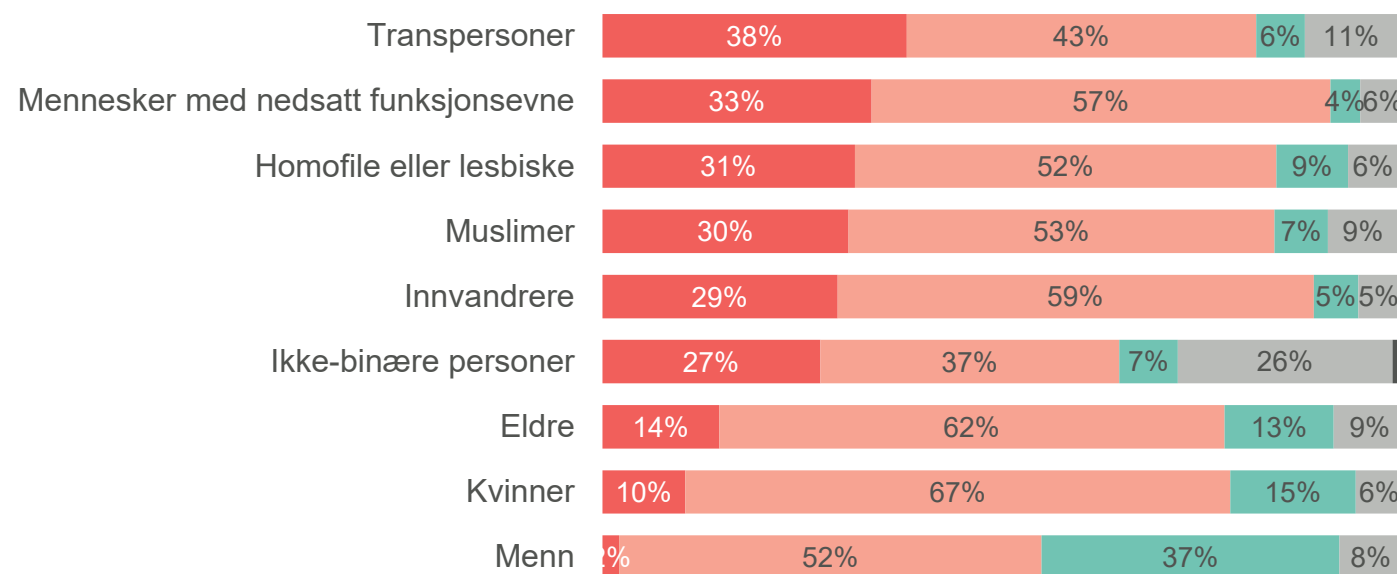
Skolehverdag

Kroppspress – retusjering

Seksuell trakassering og overgrep

Nesten 4 av 10 mener transpersoner utsettes for omfattende diskriminering

- Ja, de utsettes for omfattende diskriminering
- Ja, de utsettes for diskriminering av og til
- Nei, de blir aldri/ nesten aldri utsatt for diskriminering
- Vet ikke
- Vil ikke svare

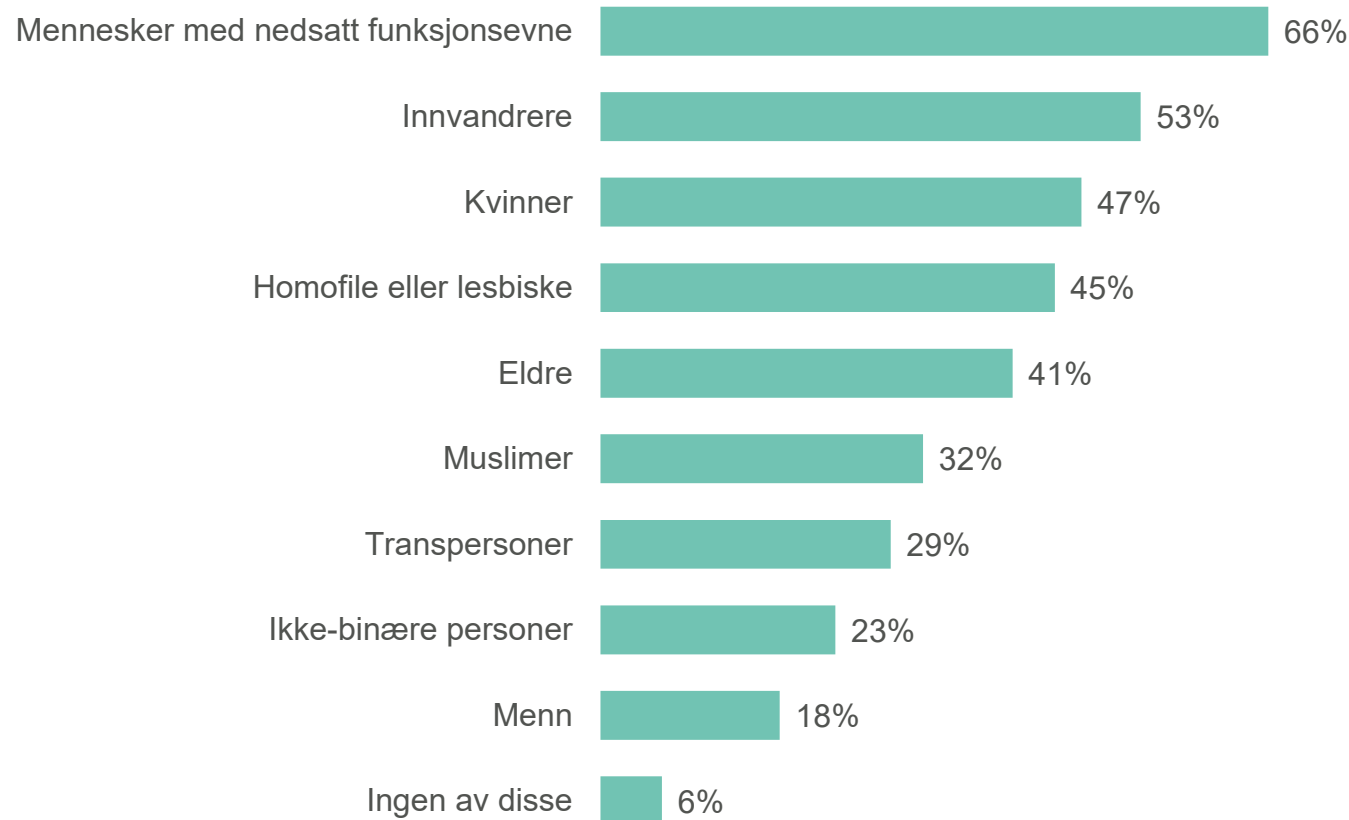
- På listen over grupper befolkningen tror utsettes for diskriminering, kommer innvandrere høyest opp. 88 prosent tror innvandrere blir diskriminert enten omfattende eller av og til.
- Dersom vi bare ser på hvilke grupper man tror utsettes for omfattende diskriminering, er det imidlertid transpersoner som kommer høyest opp (38 prosent). Deretter følger mennesker med nedsatt funksjonsevne, som 1 av 3 tror utsettes for omfattende diskriminering.
- Det er generelt svært store andeler som tror de ulike gruppene utsettes for noen grad av diskriminering. Det fleste synes det er vanskelig å ta stilling til er ikke-binære. Omtrent en av fire svarer at de ikke vet om ikke-binære opplever diskriminering.

n= 751

?

Diskriminering betyr å drive usaklig eller urimelig forskjellsbehandling av individer på grunnlag av den gruppen de tilhører. Tror du at disse gruppene blir diskriminert i Norge i dag?

Personer med nedsatt funksjonsevne bør prioriteres i myndighetenes likestillingsarbeid

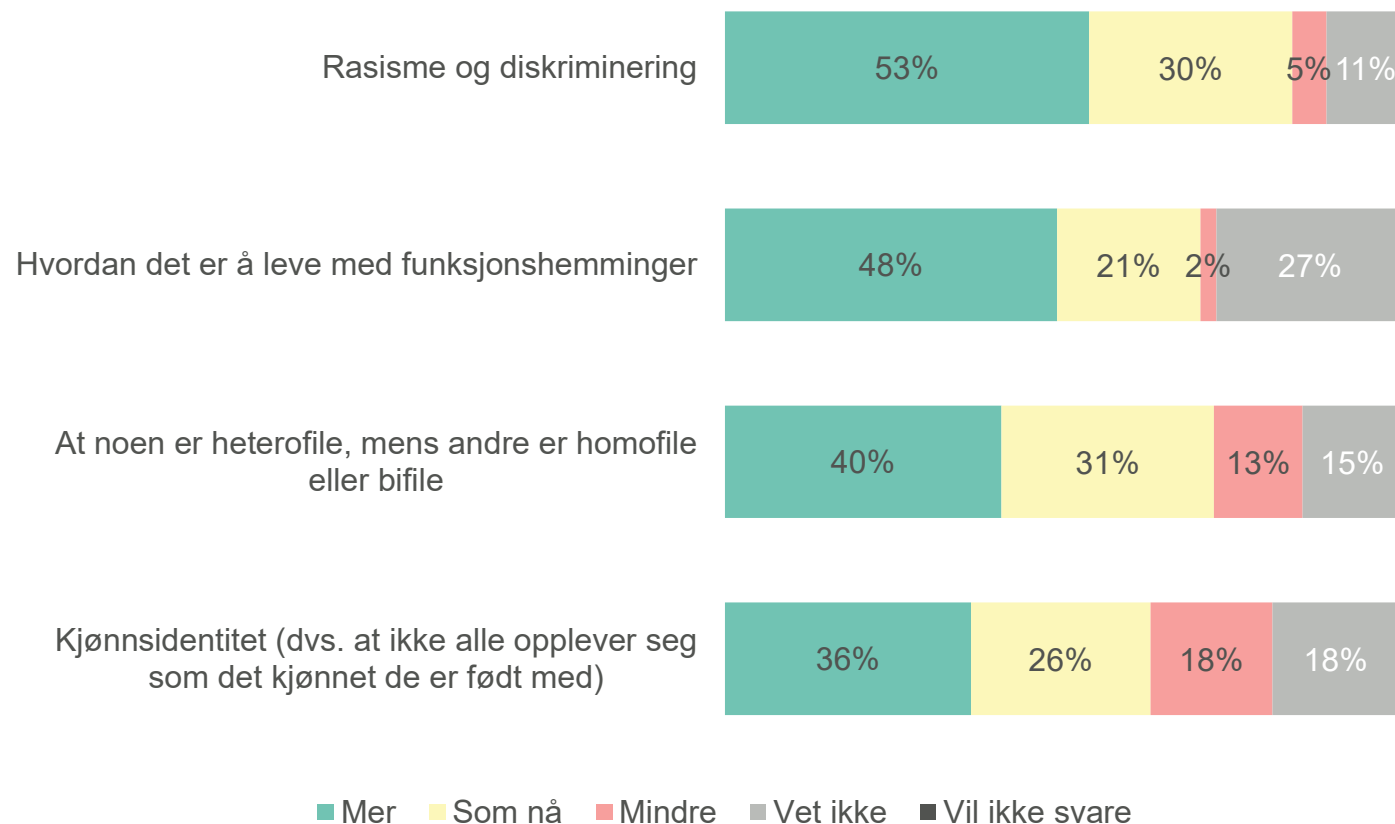

- Flest mener myndighetene skal bruke ressurser på å fremme likestilling for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Deretter følger innvandrere og kvinner
- Selv om nesten 40 prosent svarte at transpersoner utsettes for omfattende diskriminering (forrige side), er det kun 29 prosent som mener myndighetene skal bruke ressurser på å hindre diskriminering av transpersoner
- Lavest andel er det som vil prioritere likestillings- og anti-diskrimineringsarbeid overfor menn (18 prosent). Det var også menn størst andel mente *ikke* utsettes for diskriminering (forrige side)
- Det er forskjell på hvordan menn og kvinner svarer. For eksempel svarer kvinner i langt større grad at myndighetene skal fremme likestilling blant kvinner, enn det menn gjør. Imidlertid gjelder dette mønstre for de fleste av gruppene det er spurt om

n= 751

? Hvilke av følgende grupper mener du at norske myndigheter bør bruke ressurser på for å fremme økt likestilling og hindre diskriminering?

Skolene bør undervise og drive mer opplysningsarbeid knyttet til en rekke områder

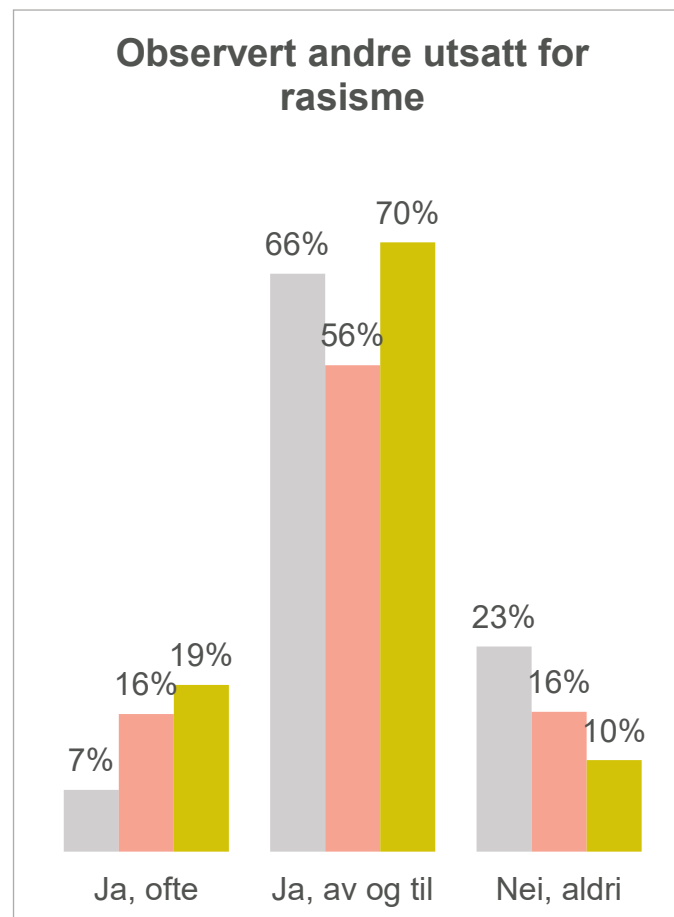
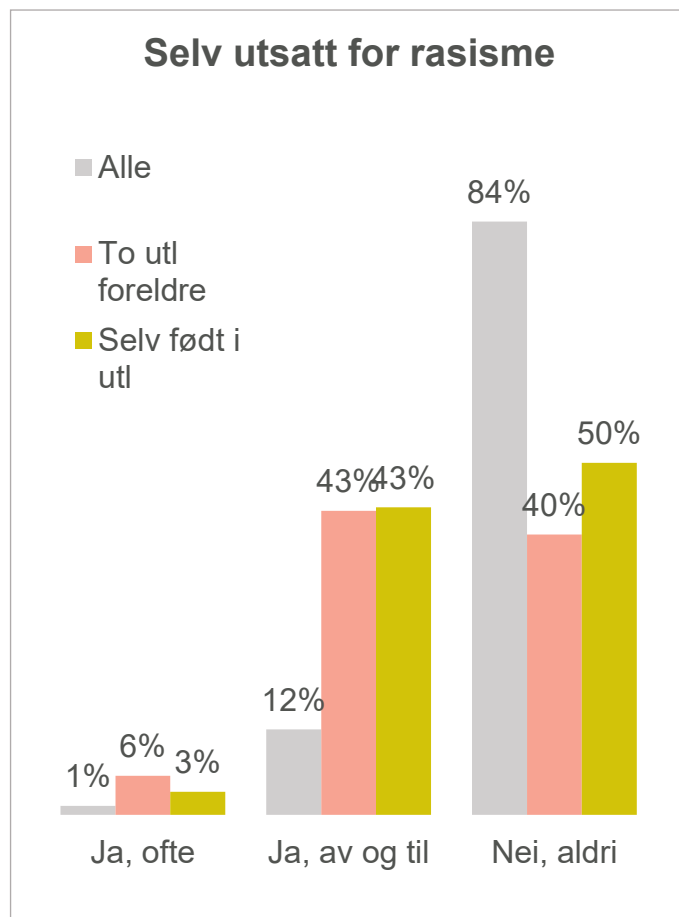

- Om lag halvparten av de spurte mener skolene bør bruke mer tid på å undervise om rasisme/diskriminering og hvordan det er å leve med funksjonshemming
- Funksjonshemming
 - Kvinner mener dette i langt større grad enn menn, gruppen 60+ er også overrepresentert her
- Rasisme
 - Også her mener kvinner dette i vesentlig større grad enn menn, her er det mindre aldersforskjeller
- Noe færre mener skolene bør bruke mer tid på opplysning/undervisning om seksuell orientering og kjønnsidentitet – også her er kvinner sterkt overrepresentert
- De under 40 er mer positive til opplysning om seksuell orientering enn de over 40 – for kjønnsidentitet er det mindre forskjeller

n= 751

? Bør skolene bruke mer tid, like mye tid som i dag eller mindre tid på å undervise om følgende:

Nær halvparten med innvandrerbakgrunn har vært utsatt for rasisme

- 2 av 3 svarer at de av og til har sett eller hørt andre bli utsatt for rasisme. 7 prosent har sett eller hørt dette ofte
- Det store flertallet (84 prosent) har aldri blitt utsatt for rasisme selv. Resultatene er, som ventet, noe annerledes når vi ser på personer med innvandrerbakgrunn. Blant de med begge foreldre født i utlandet eller selv er født i utlandet, svarer 43 prosent at de selv er utsatt for rasisme av og til
- I denne gruppen er det også 16 prosent som svarer at de ofte har sett andre bli utsatt for rasisme. Det samme gjelder 19 prosent av de som selv er født i utlandet
- Små baser for disse gruppene (n=27/33) gjør at svarene skal leses med varsomhet

n= 751

? Har du selv blitt utsatt for rasisme? / Har du sett eller hørt at andre er blitt utsatt for rasisme?

Resultater

Kjønnslikestilling / prioriteringer

Diskriminering og rasisme

► Skolehverdag

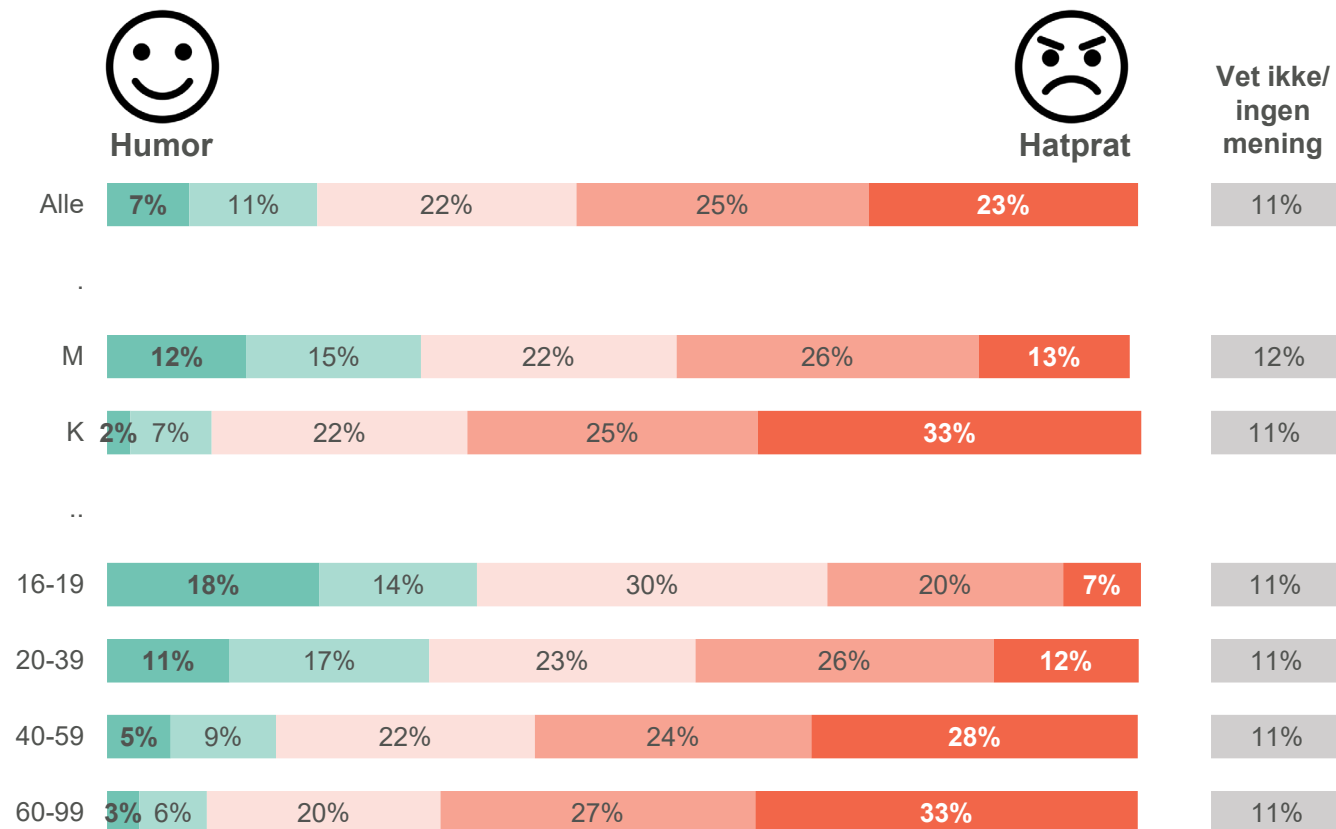
Kroppspress – retusjering

Seksuell trakassering og overgrep

Menn og unge oppfatter tradisjonelle skjellsord som mindre nedsettende

n= 751

?

Ny forskning viser at ord som «homo», «hore», «soper» og «lesbe» brukes av mange unge. Oppfatter du bruken av slike ord mest som humor eller mest som hatprat? Med 'hatprat' menes nedverdiggende, truende, trakasserende og stigmatiserende ytringer.

- Et klart flertall i befolkningen oppfatter tradisjonelle skjellsord som 'soper' og 'hore' som nedsettende ('hatprat') – i alt annenhver av de spurte svarer det mens bare rundt en av fem svarer at de oppfatter det mest som humor
- Svarfordelingene viser imidlertid meget store variasjoner i slik oppfatning, nesten tre av ti menn svarer at de oppfatter det som humor mot bare en av ti kvinner
- Også kontrollert for alder finner vi store forskjeller; en av tre mellom 16-19 år oppfatter det mest som humor mot bare en av ti over 60 år
- Vi merker oss imidlertid at nesten like stor andel av de yngste svarer 'hatprat' som 'humor'

Resultater

Kjønnslikestilling / prioriteringer

Diskriminering og rasisme

Skolehverdag

➤ Kroppspress – retusjering

Seksuell trakassering og overgrep

Noe over halvparten av befolkningen kjenner til nytt regelverk om merking av retusjerte personer

56 %

Kjente til det nye regelverket

Kjønn		Alder			
Mann	Kvinne	16-19	20-39	40-59	60-99
54 %	59 %	55 %	70 %	53 %	45 %

- Noe over halvparten av befolkningen kjente til det nye regelverket knyttet til merking av reklame som inneholder retusjerte personer. Det nye regelverket er klart best kjent blant de mellom 20 og 39 år. Det er også klart større kjennskap i Oslo enn andre steder i landet.
- Omtrent 3 av 4 tror det nye regelverket vil være et viktig virkemiddel for å bekjempe kroppspress. Halvparten av befolkningen tror det blir et svært viktig virkemiddel. Bare ti prosent tror ikke det.

n= 751

?

Fra og med 1. juli 2022 må all reklame med retusjerte personer, merkes. Med retusjering menes typisk «photoshopping», bruk av filtre og annen form for digitale endringer i et bilde eller film. Kjente du til dette nye regelverket? // Formålet med merkingen er å gjøre folk oppmerksomme på at personene i reklamen er 'fikset på', og at merkeplikten på den måten skal bidra til å motvirke kroppspress. Hvor viktig eller uviktig mener du merking av reklame er som tiltak for å bekjempe kroppspress?

Resultater

Kjønnslikestilling / prioriteringer

Diskriminering og rasisme

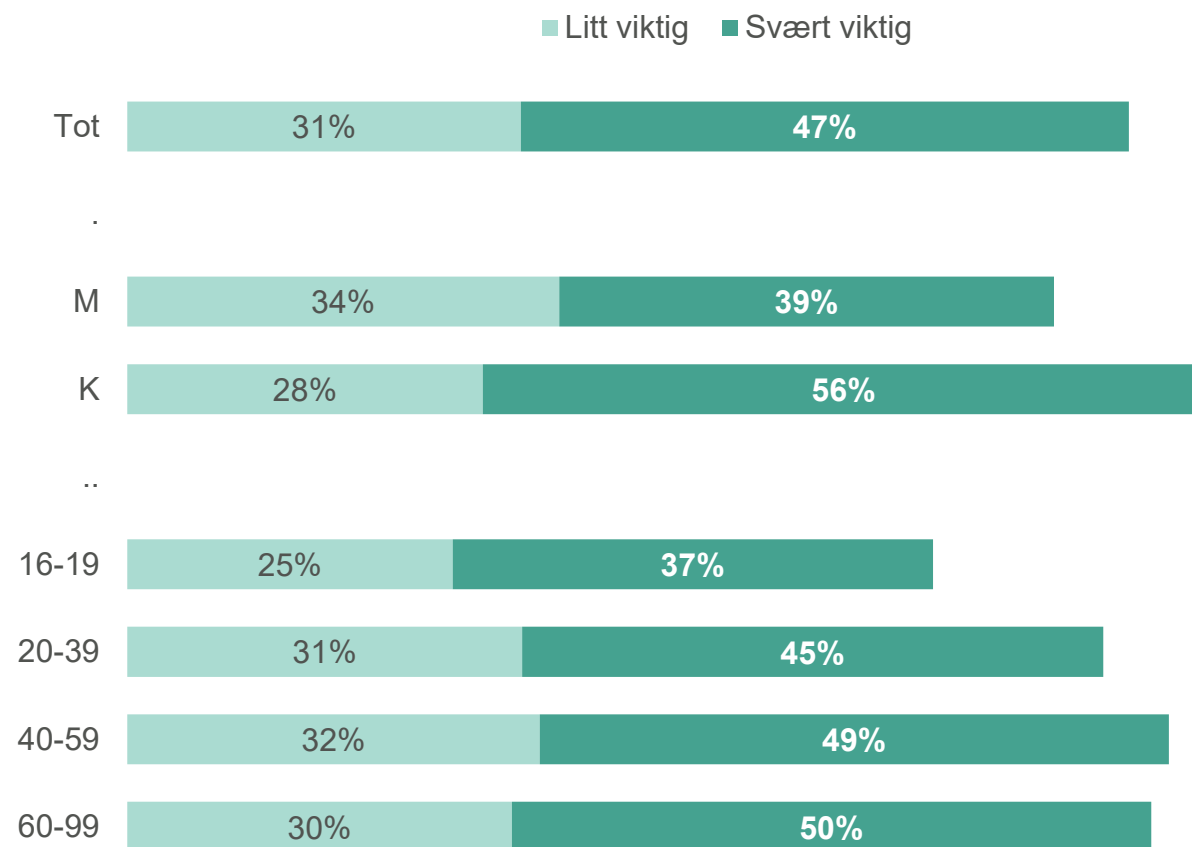
Skolehverdag

Kroppspress – retusjering

➤ Seksuell trakassering og overgrep

Tre av fire mener #metoo har vært viktig for å begrense seksuell trakassering

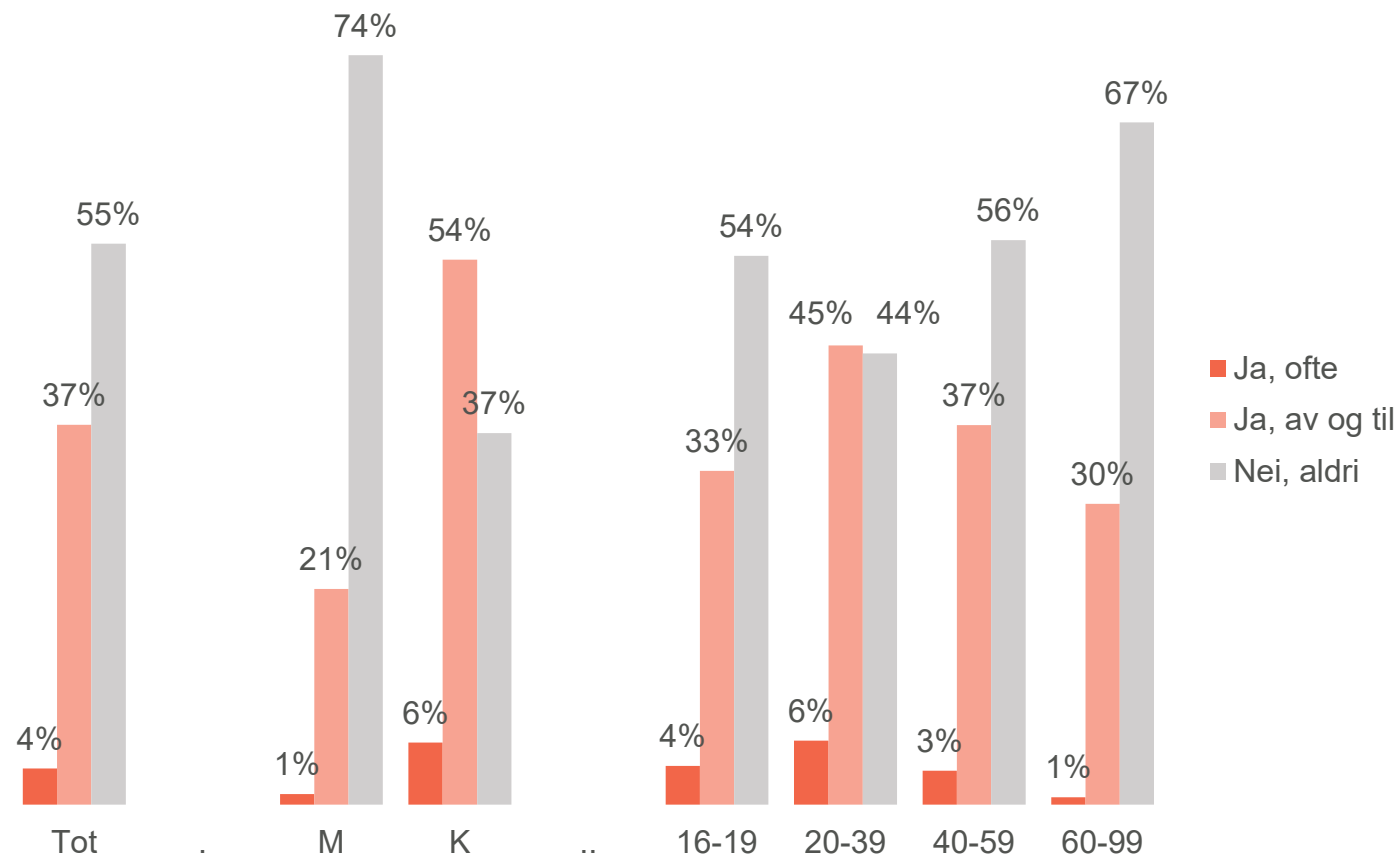
n= 751

?

Metoo-bevegelsen startet høsten 2017 med at kvinner delte historier om overgrep og seksuell trakassering under emneknaggen #metoo. Hvor viktig eller uviktig mener du Metoo-kampanjen har vært for å begrense seksuell trakassering?

- Nær åtte av ti mener at denne bevegelsen/kampanjen har vært viktig for å begrense seksuell trakassering
- Dette synet deles i like stor grad i alle aldersgrupper og 20 år, mens den yngste gruppen i større grad tenderer til å svare 'vet ikke'
- Det er også påfallende stor ulikhet i svarfordeling etter kjønn; mens langt over halvparten av alle kvinner mener #metoo har vært svært viktig er det bare 39 prosent av mennene som svarer dette

Seks av ti kvinner rapporterer at de har vært utsatt for uønsket seksuell tilnærming eller trakassering

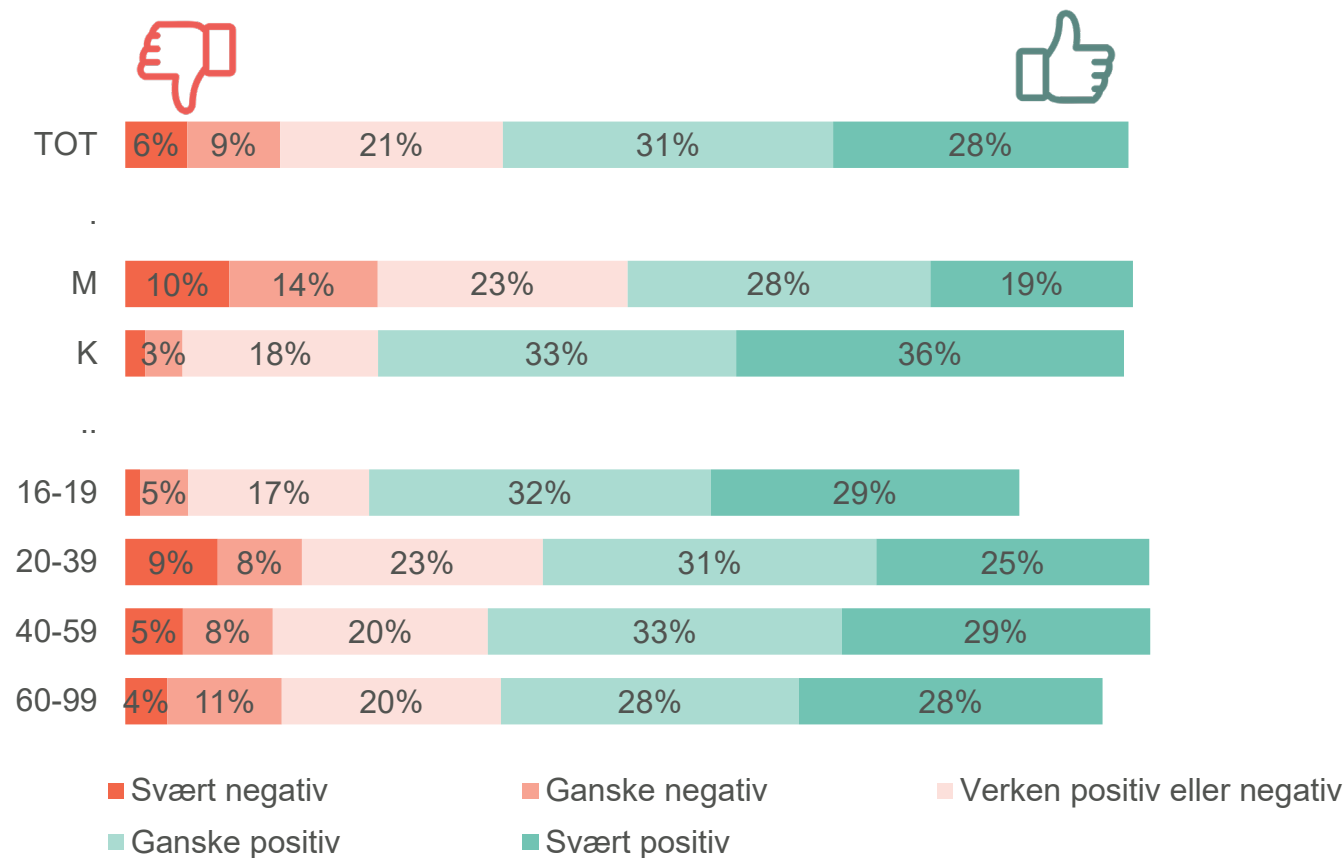
n= 751

?

Har du selv vært utsatt for uønskede seksuelle tilnærminger eller trakassering, enten fysisk eller verbalt?

- For befolkningen under ett er det rundt fire av ti som melder om uønsket oppmerksomhet av seksuell karakter, men forskjellen mellom menn og kvinner er enorm
- Det er også interessante forskjeller mellom de ulike aldersgruppene der vi ser en stigende tendens til å svare 'nei' på spørsmålet med økende alder
- Aller høyest andel som svarer 'ja' på spørsmålet finner vi i gruppen 20-39, der halvparten svarer dette (i gruppen 16-19 er det 37 prosent)
- Det er uklart hva dette skyldes, men bevissthet / oppmerksomhet rundt kampanjen og at man er i en alder der man i større grad utsettes for seksuell oppmerksomhet kan være noe av årsaken

Samtykkelovgivning har bred støtte i befolkningen

- Det er bred oppslutning om en samtykkelov i befolkningen – rundt seks av ti er positive til dette – 15 prosent er negative, mens seks prosent svarer 'vet ikke'
- Vet ikke-andelen er høyest blant de yngste (17 prosent), de øvrige aldersgruppene er samstemte
- Motstand eller skepsis til en slik lov er større blant menn enn kvinner; mens bare fem prosent av kvinnene uttrykker skepsis er det rundt en av fire menn som stiller seg negative

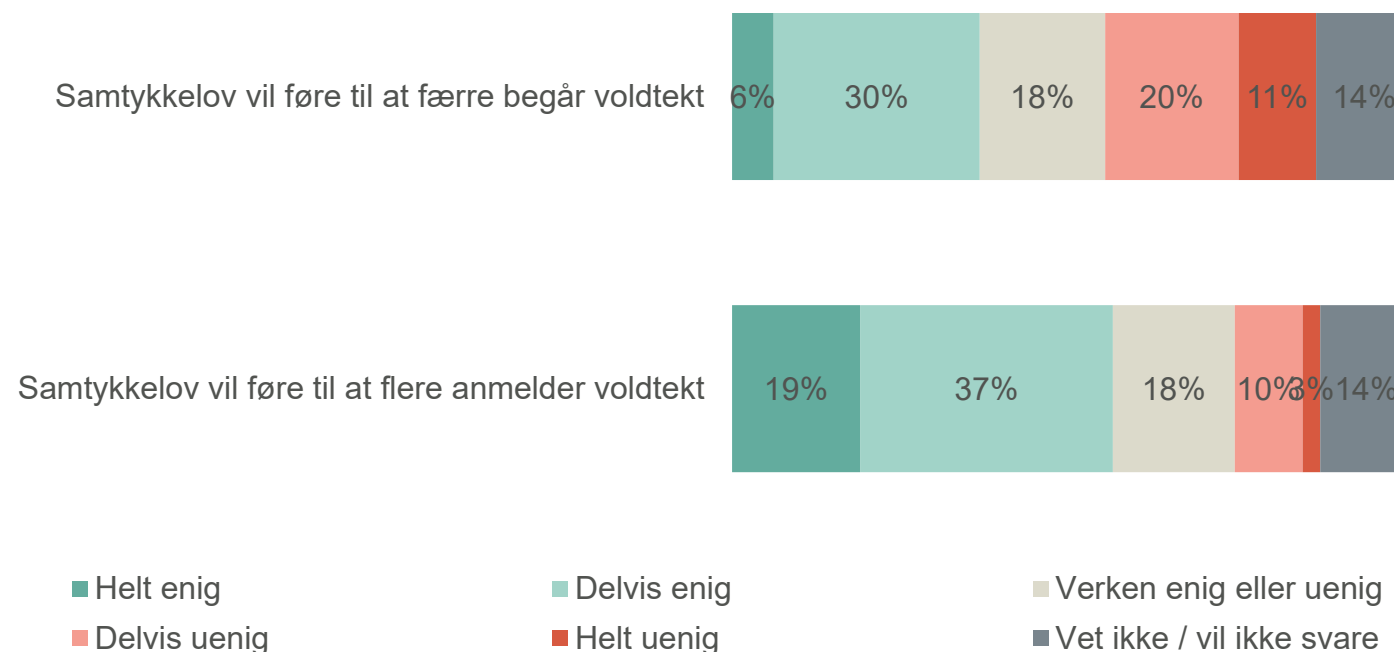
n= 751

?

Det diskuteres om Norge skal innføre en samtykkelov. Samtykkelov innebærer at alle parter må gi klart samtykke til seksuell omgang. Loven innebærer at man må være helt sikker på at den man har seksuell omgang med, også ønsker det.

Hvor positiv eller negativ er du til innføring av en slik lov i Norge?

Splittet syn på om en samtykkelov vil føre til færre voldtekter

- Publikum later til å mene at en samtykkelov vil påvirke anmeldelser av voldtekt i større grad enn faktiske voldtekter
- Nær seksti prosent tror det vil føre til flere anmeldelser – her er det relativt samstemt oppfatning både mellom menn og kvinner og for de ulike aldersgruppene
- Når det gjelder faktiske overgrep er menn mer skeptiske til effekten av lovgivning enn kvinner, 16 prosent av mennene mot 6 prosent av kvinnene svarer at de er 'helt uenige' i denne påstanden

n= 751

? Hvor enig eller uenig er du i følgende utsagn?

Opinion AS | Vulkan 16 | 0178 OSLO

Opinion:

www.opinion.no

hei@opinion.no

[@opinionoslo](https://twitter.com/opinionoslo)

